

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1939.

Första kammaren.

Nr 31.

Onsdagen den 17 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Upplästes följande till kammaren inkomna ansökning:

Till riksdagens första kammare.

Härmed får jag anhålla om ledighet från riksdagsarbetet under tiden 17—26 maj på grund av Kungl. Maj:ts mig meddelade uppdrag att delta i det förestående rådsötet i Genève.

Stockholm den 16 maj 1939.

Östen Undén.

Den begärda ledigheten beviljades.

Vidare upplästes två till kammaren inkomna protokoll, så lydande:

År 1939 den 17 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksbanken för valperioden 1939—1942 efter herrar I. Rooth och P. C. Jonsson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda bank; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1939—1942:

herr Rooth, Ivar, bankdirektör	med 43 röster,
» Jonsson, Per Conrad, ledamot av riksdagens andra kammare	» 43 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1940 försiggått:

herr Magnusson, Harald Teodor, bankråd	med 43 röster,
» Ekman, Johan Fritjof, ledamot av riksdagens första kammare	» 42 » ,
» Andersson, Elof, ledamot av riksdagens första kammare	» 41 » .

Gunnar Bodin.

C. J. Johansson.

Carl Bengtsson.

Oscar Carlström.

År 1939 den 17 maj sammanträdde kamrarnas valmän för att jämlikt §§ 71 och 73 riksdagsordningen utse dels riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret för valperioden 1939—1942 efter herrar A. Råstock och E. G. E. Eriksson, vilka voro i tur att avgå, dels ock suppleanter för riksdagens fullmäktige i nämnda kontor; och befunnos efter valens slut hava blivit utsedda till

fullmäktige

för valperioden 1939—1942:

- herr Råstock, Anders, ledamot av riksdagens andra kammare med 41 röster,
 » Eriksson, Ernst Gustaf Eugén, ledamot av riksdagens andra kammare » 41 » ;

suppleanter

för tiden från valet, till dess nytt val under år 1940 försiggått:

- herr Andersson, Carl Olof Harald, ledamot av riksdagens andra kammare med 39 röster,
 » Ström, Torsten Emanuel, ledamot av riksdagens första kammare » 38 » ,
 » Persson, Gunnar, ledamot av riksdagens andra kammare » 37 » .

Gunnar Bodin.

C. J. Johansson.

Carl Bengtsson.

Oscar Carlström.

På framställning av herr talmannen beslöts att de nu upplästa protokollen skulle läggas till handlingarna ävensom att riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag av protokollet underrättas om dessa val samt anmodas låta uppsätta och till kamrarna ingiva förslag dels till förordnanden för de valda, dels ock till skrivelser till Konungen med anmälan om de förrättade valen.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 298, med förslag till löneplaner för extra ordinarie tjänstemän m. fl. icke-ordinarie befattningshavare vid försvarsväsendet m. m.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

- nr 299, med förslag om ändring i vissa delar av militära tjänstepensionsreglementet den 17 maj 1935 (nr 167);
 nr 300, med förslag om ändring i vissa delar av allmänna familjepensionsreglementet den 16 oktober 1936 (nr 542); samt
 nr 301, angående anslag till bidrag till pensioneringskostnaderna för statens pensionsanstalt m. m. för budgetåret 1939/40.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 302, angående barntillägg åt vissa befattningshavare i statens tjänst m. fl.

Föredrogs och hänvisades till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 303, med förslag till vissa ändringar i gällande tulltaxa m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 304, angående exploatering av Johanneshov och Kvarnängen m. fl. markområden i Stockholm m. m.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott Kungl. Maj:ts proposition nr 307, med förslag till lag om särskilda rättsmedel, m. m.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts proposition nr 308, angående ytterligare anslagsmedel till extra materielanskaffning m. m. för försvarsväsendet.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herrar *Linér* och *Oman* väckta motionen, nr 337, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till maximiprislag.

Föredrogs bevillningsutskottets betänkande nr 31, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket. *Ang. höjning av tobaksskatten.*

I en den 12 maj 1939 dagteknad, till bevillningsutskottet hänvisad proposition, nr 306, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogat förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket.

Med förmälan, att utskottet icke funnit anledning till erinran mot Kungl. Maj:ts förslag, hade utskottet i det nu föredragna betänkandet hemställt, att riksdagen måtte bifalla Kungl. Maj:ts förevarande proposition nr 306.

Herr Sylwan: Herr talman! Jag har på grund av andra angelägenheter varit förhindrad att närvara vid detta ärendes behandling inom bevillningsutskottet, och jag skall därför be att här i kammaren få säga några ord.

Det kungl. förslaget utgår ifrån att värdeskatten på vissa tobaksvaror skall höjas med 2 %, lika för tobaksmonopolets tillverkningar och för importerade varor. Vidare ifrågasättes icke någon ändring av tobaksmonopolets andel i licensavgiften, som ju utgår med 7 %. Och slutligen har som en tredje förutsättning angivits, att tobaksmonopolets priser skola förbli oförändrade.

I realiteten innebär detta för tobaksmonopolets vidkommande, att en del av dess vinst överflyttas till fast skatt, och då denna vinst är ganska stor, lär det icke möta några svårigheter för monopolet att utan prishöjningar bära denna ökade skattebelastning. För importörerna åter blir situationen en annan. Då någon lättnad i licensavgiften ej är ifrågasatt, måste de, för att deras konkurrensställning ej skall försämrats, liksom monopolet hålla oförändrade priser och själva bära den ökade beskattningen. Eller också få de höja sina priser och vidkännas konsekvenserna i en minskad omsättning. Nu kan det ju sägas, att det med den stegring av importen, som försiggått under de senaste åren, inte skapas några större svårigheter för importörerna, och på denna ståndpunkt har också tobaksmonopolet ställt sig i det yttrande monopolet avgivit över förslaget. Emellertid bör härvid erinras, att finansministern så sent som år 1938 har tillsatt särskilda sakkunniga för att undersöka vissa missförhållanden inom tobakshandeln, vilka sakkunniga bl. a., som det heter i direktiven, haft till uppgift att undersöka, huruvida genom förändring av gällande bestämmelser just angående licensavgiften lättnad kan åstadkommas för näringsens utövare utan eftersättande av berättigade statliga intressen. Samtidigt som man sålunda, på grund av här antydda missförhållanden inom tobakshandeln, ansett påkallat att anordna en särskild utredning rörande importörernas svåra ställning, är man nu beredd att utan att avvakta resultaten därav vidtaga en skatteomläggning, vilken uppenbarligen måste vara ägnad

Ang. höjning av tobaksskatten. (Forts.)
att ytterligare försvåra deras läge. Under sådana förhållanden anser jag mig förhindrad att medverka till det beslut, som kammaren nu går att fatta.

Herr talman, jag har intet yrkande.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölles vad utskottet i det nu ifrågasvarande betänkandet hemställt.

Anmäldes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 266, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. förordningen den 15 december 1914 (nr 436) angående statsmonopol å tobakstillverkning i riket.

Skrivelseförslaget godkändes under förutsättning att utskottets hemställan i betänkande nr 31 bifölles även av andra kammaren.

Föredrogos och lades till handlingarna jordbruksutskottets memorial:

nr 69, med överlämnande till riksdagen av förteckningar över av domänstyrelsen försålda hemman och lägenheter; samt

nr 70, med överlämnande till riksdagen av förteckning över av vattenfallsstyrelsen under år 1938 försålda och bortbytta tomter och områden.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 14 och 15.

Vid förnyad föredragning av bevillningsutskottets betänkande nr 24, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående ändrad lydelse av 1 § 1 mom. förordningen den 28 september 1928 (nr 376) om särskild skatt å vissa lotterivinster, bifölles vad utskottet i detta betänkande hemställt.

Ang. rätten till återgivande av radiomusik.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 27, i anledning av väckt motion om ändring av 10 § i lagen den 30 maj 1919 om rätt till litterära och musikaliska verk.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 27, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Holmbäck* hemställt, att riksdagen måtte för sin del antaga ett i motionen intaget, så lydande förslag till

Lag om ändrad lydelse av 10 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk den 30 maj 1919.

Härigenom förordnas att 10 § lagen om rätt till litterära och musikaliska verk den 30 maj 1919 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Utan hinder av — — — fortlöpande dagshändelse.

5) att ett verk, som utsändes genom radio, offentligen återges genom radiomottagningsapparat.

Denna lag träder genast i kraft.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Ang. rätten till återgivande av radiomusik. (Forts.)

Herr Olsson, Karl Johan: Herr talman! När jag har begärt ordet i denna fråga, så är det för att stryka under en passus i utskottets utlåtande. Utskottet säger, att starka skäl ha förebragts, som visa olämpligheten i det nu praktiserade sättet att uttaga ifrågavarande avgifter. Det är ett hovsamt om-döme, men för den händelse det skulle kunna missförstås, bör det kanske sägas några ord.

Jag tror mig gott kunna säga, att ifrågavarande motion är ett uttryck för en sund reaktion mot det sätt, varpå organisationen Stim tillvaratager sina intressen. Det har från många håll fällt hårda ord om detta sätt, och jag har en känsla av att de hårda orden inte äro alldeles omotiverade.

För undvikande av alla missförstånd vill jag emellertid säga, att ingen i utskottet är motståndare till att de arbetare, som det här gäller, få skälig ersättning för sitt arbete, men den ersättningen kan ej få tagas ut på vilket sätt som helst. Här har utbildat sig ett system, som är både stötande för rättskänslan och kränkande för medborgarna. Både enskilda och föreningar pressas på ett hänsynslöst och ofta orättvist sätt. Genom både hotelser och list söker man förmå dem till underkastelse. Vilken tilltagshet man utvecklar framgår av en skriftväxling mellan Stim och en ideell förening i Västsverige, av vilken jag tagit del. Däri uppger Stim, att denna organisation från vederbörande landsfiskal fått meddelande, att resolution för föreningens fest beviljats på villkor, att föreningen gör upp med Stim. Jag kan aldrig tänka mig, att en landsfiskal har varit så tjänstvillig. Det skulle vara något anmärkningsvärt, om det vore riktigt. Argumentet hade emellertid tydligen sin verkan, ty Stim drev i detta fall sin vilja igenom.

Detta fall ställer för övrigt även på annat sätt Stims metoder i blyxtbelysning. Nämnda förening hade sin årliga fest för medlemmarna. För en inträdesavgift av 75 öre bestods medlemmarna te och smörgås samt en underhållning, i vilken ingick några musikstycken, utförda av två amatörspelmän från trakten. Dessa spelmän kunde inte spela efter noter, och de kunde inte efteråt redogöra för vad de spelat. Det oaktat krävde Stim avgift för hela tillställningen. Denna avgift beräknades i procent på inträdesavgiften, 75 öre per person, vilket inte var stort mer än självkostnadspris för den materiella välfägnaden. Hela programmet blev alltså avgiftsbelagt.

I rättvisans intresse skall jag gärna erkänna, att det i detta fall gick att åstadkomma rättelse. Detta dock först sedan tre högt betrodda män i samhället besökt Stims kontor i Stockholm och talat med dem, som skötte om den där verksamheten. Efter en del resonemang lyckades dessa tre herrar övertyga herrarna i Stim om att te och smörgås inte hörde till de musikaliska verken, och då blev en del av avgiften återbetalad.

Men i hur många fall har det inte lyckats med sådana attacker, därför att arrangörerna ej förstått sig på hur saken skulle skötas eller ej haft tillgång till lika inflytelserika och energiska hjälpare?

Nu gäller motionen frågan om avgift för radiomusiken. I fråga om dessa avgifter har Stim farit fram med samma hänsynslöshet som i övrigt. Talrika småföretagare i detta land, som äro lyckliga nog att äga en radioapparat, ha utsatts för liknande pressning som föreningar och andra festarrangörer och avtvingats avgifter, även om deras radio inte haft ringaste betydelse för utöandet av deras näring eller för underhållningen av deras gäster.

Man blir upprörd, när man tar del av en del av den skriftväxling, som har förekommit mellan Stim och en del av dessa små företagare. Jag har tagit del bl. a. av ett par skrivelser från Stim till en pensionatsinnehavarinna i västra Sverige. De uttalanden, som Stim gör i dessa skrivelser, äro så pass anmärk-

Ang. rätten till återgivande av radiomusik. (Forts.)

ningsvärda, att jag inte kan stå emot frestelsen att foga åtminstone en passus ur den ena skrivelserna till kammarens protokoll.

I ett av breven påpekar nämligen Stim först, »att erfarenheten visat, att när radioapparat finns tillgänglig för gästerna stundom även musikutförande äger rum». Vidare framhålles det, att religiös musik »i mycket stor utsträckning åtnjuter skydd». Jag förmodar, att man där tänker på gudstjänster, som skickas ut genom radio. Och det säges, att »Stim äger praktiskt taget utföranderätten till all sådan musik, som kommer till offentligt utförande». I det andra brevet, som är ett svar på pensionatsvärdinnans invändning, att hon ej vill betala någon avgift för tid, då radion ej står till gästernas förfogande, förekommer följande dyrbara passus: »Skulle ni helt önska upphöra med musikutförandet, bör radioapparaten undanflyttas och placeras så, att eventuellt musikutförande icke av gästerna kan uppfattas såsom underhållning. Det är icke tillrådligt, att radioapparaten ställes till gästernas förfogande, icke ens för avlyssnandet av rapporter och dylikt, enär erfarenheten har visat, att under sådana förhållanden stundom även musikutförande äger rum.»

Därhän ha vi alltså kommit, herr talman, att Stim inte bara kräver avgift för musik, som man verkligen får höra i radio, utan även föreskriver som en förutsättning för avgiftsnedsättning eller -befrielse, att man ställer undan apparaten så att den blir oåtkomlig för gästerna, och att man inte ens låter dessa lyssna på dagsnyheter och väderleksrapporter. Det skulle ju kunna hända, att de råkade få höra några ljud, som skulle kunna vara Stim-musik!

Här köper man sig en dyrbar radioapparat och skaffar sig en licens. Men råkar man ha en liten rörelse, så förfogar man ändå inte över apparaten. Den sorterar nämligen under Stim. Vill man inte gå in på Stims fordringar, måste man gömma apparaten, så att inte gästerna kunna uppsnappa något ljud. Om denna utveckling skall fortsätta, undrar jag hur det till sist blir i de många lyhörda hus, som byggas i vår tid. Jag har för min del bött i rätt många, där grannens apparat kunnat höras fullt ut tillräckligt för mitt behov — och ibland till och med litet till.

Som redan sagts, gör Stim gällande, att den rår om praktiskt taget all musik, även den religiösa. Men det slinker nog med en hel del, som inte hör till den s. k. Stim-musiken. Genom att bevisningsskyldigheten i strid med vanliga rättsbegrepp vältras över på de anklagade — jag tillåter mig att använda detta uttryck — har Stim berett sig möjligheten att avgiftsbelägga praktiskt taget all musik samt dessutom — under vissa förhållanden — såväl fågelkvitter som te och smörgåsar.

Jag tror, att vi äro överens om att denna ordning ej är tillfredsställande, och jag tror, att detta särskilt är fallet när det är fråga om radiomusiken. Radion är väl eller borde åtminstone vara en hela svenska folkets tillhörighet. Vi ha en särskild institution för handhavandet av radioverksamheten, Radiotjänst. Förhållandet mellan Stim och innehavarna av radioapparater bör klaras upp genom denna samhällets egen institution. Vid sidan av Radiotjänst bör det enligt min mening ej finnas någon organisation, som laborerar varken i fråga om uttagande av avgifter eller i fråga om föreskrifter rörande apparaternas användning. Att den nuvarande ordningen — jag borde kanske, herr talman, snarare säga oordningen — grundats på ett domslut, om vars riktighet både domare och andra jurister varit oense och som saknar stöd i det allmänna rättsmedvetandet, det gör inte systemet så särskilt mycket trevligare.

Jag tror för min del, att vi måste slå in på den väg, som motionen anvisar. Det bör förbehållas Radiotjänst att göra upp med Stim om ersättning för radiomusiken. Sedan får det bli Radiotjänsts sak att taga ut de behövliga

Ang. rätten till återgivande av radiomusik. (Forts.)

avgifterna av apparatinnehavarna. Om det därvid skulle bli nödvändigt att företaga en differentiering av licensavgifterna, så att den, som anlitat radio i sin förvärvsverksamhet, får betala en mot nyttan därav svarande högre avgift, så är detta ur alla synpunkter en mycket ändamålsenligare ordning än den nuvarande. Och då kan Stim göra upp med Radiotjänst om hela ersättningen för musiken och slippa att göra upp med varenda apparatinnehavare i det här landet, som kan komma i fråga.

Utskottet har som sagt under hänvisning till pågående utredning avstyrkt den holmbäckska motionen. Detta avstyrkande innebär ej, att utskottet tagit ståndpunkt mot innehållet i motionen. För säkerhets skull skall jag också upprepa, att utskottet självfallet ej har tagit ståndpunkt mot tonsättarnas berättigade krav på ersättning för sitt arbete. Det kan inte skada att säga detta två gånger, därför att det finnes risker för både missförstånd och förvrängning. När jag yrkar bifall till utskottsutlåtandet, gör jag det, herr talman, med den bestämda förhoppningen, att det snart skall bli en annan och bättre ordning på det här området.

I detta anförande instämde herrar *Västberg, Nils Andersson, Karl August Johanson, Svedberg, Boman, Brandt, Carl Eriksson, Ekman, Gustaf Björkman, Eskhult, Torsten Ström, Bondeson, Persson, Alfred Andersson, Löfvander, Hansson, Anton Pettersson, Oscar Gottfrid Karlsson, Heüman, Gabrielsson, Asplund, Bäckström* och *Näslund*.

Herr Gärde: Efter de många instämmanden, som kommo den föregående ärade talarens anförande till del, är det kanske onödigt, att jag yttrar mig, då jag i huvudsak delar de allmänna synpunkter, som han framfört.

Jag vill liksom han betona, att det här icke är fråga om att på något sätt beskära den ersättning, som bör tillkomma tonsättarna för deras arbete. Det är inte meningen att göra något intrång på denna deras rätt, men man kan verkligen på goda grunder ifrågasätta, huruvida det nuvarande systemet för uttagande av denna ersättning är lämpligt, och om inte detta system med nödvändighet leder till de konflikter mellan allmänheten och tonsättarnas organisation, som framhållits här. Jag vill alltså i fråga om anledningen och skulden till de nuvarande oefterrättliga förhållandena lägga huvudvikten på själva systemet och hävda, att det är nödvändigt, att det allvarligt undersökes, huruvida icke denna ersättnings uttagande kan ordnas på ett annat sätt, så att den utgår centralt från Radiotjänst i stället för att uttagas av de olika innehavarna av radioapparater.

Samtidigt vill jag emellertid betona, att det nuvarande tillvägagångssättet otvivelaktigt har stöd i gällande lag och att om det var talarens mening att rikta något klander mot den rättstillämpning, som ägt rum i dessa fall, jag inte kan instämma i hans anförande på denna punkt.

Utskottet har avstyrkt motionen, men detta avstyrkande är till stor del grundat på formella skäl, nämligen att frågan är föremål för utredning. Jag vill ytterligare framhäva vikten av att denna fråga göres till föremål för en ingående undersökning.

Herr Schlyter: När den siste talaren citerade satsen i utskottsutlåtandet, att »starka skäl hava förebragts till stöd för påståendet att det nu praktiserade sättet för ersättnings uttagande är mindre lämpligt», så är jag alldeles ense med honom om att denna sats utgör ett mycket hovsamt uttryck för utskottets kritiska inställning till den nuvarande ordningen, och jag har ingen anledning att fördölja, att stämningen i utskottet vid behandlingen av

Ang. rätten till återgivande av radiomusik. (Forts.)

denna fråga tämligen återspeglats av de talrika instämmanden som i denna kammare nu i dag gjorts uti herr Karl Johan Olssons anförande.

Jag skall härutöver inskränka mig till att citera även närmast följande punkt i utskottets utlåtande, där det heter: »Den i motionen anvisade utvägen att i större omfattning än hittills låta denna ersättning utgå från den centrala sändarorganisationen för radio bör givetvis omsorgsfullt prövas.» I själva verket tror jag, att man kan tolka denna jämväl hovsamt uttryckta mening på det sättet, att lagutskottet har den uppfattningen, att detta är det rätta sättet för anordnandet av en differentiering uti radiolyssnarnas avgifter för sin rätt att tillgodogöra sig musiken. Emellertid hade utskottet så mycket mindre anledning att förorda någon skrivelse med framhävande av dessa synpunkter som utskottet ansåg sig ha anledning antaga, att den arbetande kommittén har alldeles samma inställning till saken som utskottet och som första kammaren i dag visat sig ha.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

I herr Schlyters yttrande instämde herr *Branting*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt.

*Om förb
mot osund
rabattgivning.*

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 28, i anledning av väckt motion angående viss ändring i lagen den 29 maj 1931 med vissa bestämmelser mot illojal konkurrens.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 63, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herrar *Bäckman* och *Björklund* hemställt, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om förslag till sådan ändring i lagen mot illojal konkurrens, att lämnandet av rabatt, vilken icke gäves lika till alla kunder, hänfördes till de enligt lagen förbjudna åtgärderna.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Reservation hade anmälts av herr *Emil Andersson*, som dock ej antytt sin mening.

Herr Andersson, Emil: Herr talman! Då jag i första lagutskottet deltagit i behandlingen av förevarande motion av herrar *Bäckman* och *Björklund* och därvid anmält en blank reservation, anser jag mig med några ord böra motivera denna min reservation. Jag har så mycket större anledning därtill, som jag personligen är mycket intresserad av den fråga motionen berör och även på allt sätt vill söka befrämja en sund utveckling av köpenskapen, och det är en sådan utveckling, som motionärerna avse att stödja.

Motionen fick i utskottet en ganska kort, för att ej säga snäv behandling. Detta torde måhända till en del ha berott på, att den illojala rabattgivningens verkningar, åtminstone i den mån dessa beröra detaljhandeln, äro svåra att bedöma för den, som icke har praktisk erfarenhet såsom köpman. Inom utskottet restes också den invändningen mot motionen, att det var svårt att, såsom motionärerna förorda, lagstiftningsvägen skilja mellan lojal och illojal rabattgivning. Varken motionärerna eller de näringsorganisationer, vilka tillstyrkt en utredning i motionens syfte, ha förbisett svårigheten att skilja mellan lojal och illojal rabattgivning. Motionärerna hemställa om en skrivelse till Kungl.

Om förbud mot osund rabattgivning. (Forts.)

Maj:t, och avsikten var alltså, att genom en kungl. kommitté frågan skulle göras till föremål för vidare utredning. Denna utredning hade sedan fått visa i vad mån en skiljelinje mellan lojal och illojal rabattgivning kunde uppdragas. Att här knappast ööverstigliga svårigheter mött visar främmande länders lagstiftning, där man i allmänhet har betydligt strängare bestämmelser mot illojal reklam och illojala affärsmetoder än vad fallet är i vårt land. I Finland har man stadgat böter och ända upp till $\frac{1}{2}$ års fängelse i svåra fall. Sveriges köpmannaförbund hemställer också, att i samband med utredningen angående rabatterna en allmän översyn av lagen mot illojal reklam borde företagas. Denna lag tillkom år 1931, och de erfarenheter, som hittills vunnits av dess tillämpning, tala för att en omarbetning och komplettering är av behovet påkallad. Med litet god vilja borde utskottet enligt mitt förmenande på angivna grunder ha kunnat förorda skrivelse till Kungl. Maj:t.

Vad beträffar svårigheten att uppdraga en skiljelinje mellan lojal och illojal rabattgivning står det för mig klart, att åtminstone en form av rabattgivning, som för närvarande förekommer, måste anses stå i strid mot god affärsred. Enligt mitt förmenande bör rabattgivningen motiveras med en viss motprestation från deras sida, vilka komma i åtnjutande av rabatt. Denna motprestation kan vara av olika slag, t. ex. kontantbetalning eller inköp av större kvantitet av en vara eller avslutande av ett köpekontrakt, enligt vilket leveranser ske successivt under en längre tidsperiod. En rabatt, som lämnas till ett godtyckligt urval kunder, utan att dessa lämna någon motprestation, betecknar åtminstone jag såsom en icke önskvärd rabatt stridande mot god affärsred.

Man invänder måhända, att riksdagen icke har någon anledning att hindra en rabattgivning, som ger vissa konsumenter billigare varor, även om dessa konsumenter icke lämna någon motprestation. Häre mot vill jag anföra, att jag ej kan förstå, varför en medborgare, därför att han är intresserad av simning och är medlem av Simfrämjandet — eller därför att han är turist, intresserad av friluftsliv och tillhör Turistföreningen — skall åtnjuta extra rabatt i vissa affärer. Att idka fotvandring eller simning är väl icke någon prestation, som bör premieras av affärsmännen genom rabattgivning vid köp av silkesstrumpor. Det förhåller sig även så, vilket påpekas i till utskottet inkomna remissyttranden, att den affär, som lämnar rabatt till ideella föreningsmedlemmar, i allmänhet inkalkylerar rabatten i utförsäljningspriset, som alltså blir högre än det skulle vara, därest denna rabatt ej gäves. Denna prissättning blir till förfång för de konsumenter, vilka icke äro medlemmar av någon ideell förening. När utskottet uttalar, att man icke bör straffbelägga ett förfarande, som består däri att säljare bevilja vissa kunder prisreduktion, glömmar utskottet, att denna prisreduktion, som icke är sakligt motiverad, medför att andra kunder och ofta mindre väl situerade, vilka icke äro medlemmar av ideella föreningar, få betala ett högre pris just på grund av den prisreduktion, som beviljas en viss kundkrets. Man kan fråga sig, om icke allmänheten har intresse av att en dylik rabattgivning, som för flertalet konsumenter kan medföra en fördyring av en viss vara, bör stävjas genom ingripande lagstiftningsvägen.

Utskottet hänvisar emellertid till att näringslivets egna organisationer böra komma tillrätta med föreliggande missförhållanden beträffande rabattgivning. Av den redogörelse, som lämnas i remissyttrandena, framgår emellertid, att näringsorganisationerna trots intensivt arbete inte förmått helt avskaffa rabattgivning till medlemmar av ideella föreningar. Det synes vid sådant förhållande som om näringsorganisationerna vore i behov av ett stöd genom en lagstiftning. Jag är anhängare av ett fritt näringsliv och önskar, att närings-

Om förbud mot osund rabattgivning. (Forts.)

livets män och näringslivets organisationer i möjligaste mån med egen kraft skola befrämja sunda affärsmetoder och motarbeta samt avlägsna illojala företeelser inom affärlivet. Då emellertid, såsom i detta fall synes vara förhållandet, näringsorganisationerna icke mäktat att åstadkomma rättelse, synes ett ingripande lagstiftningsvägen åtminstone böra övervägas. Statsmakterna ha redan genom att utfärda nu gällande lag mot illojal reklam i princip erkänt, att vissa illojala affärsmetoder lagligen böra förbjudas. Vad motionärerna begära är i själva verket ingenting annat än en utredning om icke viss utvidgning av denna lag borde beslutas.

Ja, då jag står såsom ensam reservant inom utskottet, torde stora utsikter icke föreligga, att ett yrkande om bifall till motionen skulle biträdas av kamraren. Jag skall därför avstå från ett sådant yrkande, men jag vill uttala den förhoppningen, att denna debatt åtminstone skall föra det goda med sig, att de ideella föreningarna komma till insikt om, att icke blott inom näringslivet utan även inom riksdagen finnes en opinion mot extra rabattgivning till medlemmar av ideella föreningar och liknande sammanslutningar. Min övertygelse är, att Turistföreningen och andra sammanslutningar, vilka arbeta för höga ideella syften, ha sådan livskraft, att de icke behöva tillgripa de medel, varom här är fråga, för att öka sitt medlemsantal. Ja, herr talman, jag har intet yrkande.

Herr Nordenson: Jag skall be att med några ord få understryka en del av de synpunkter, som framförts av den föregående talaren. Första lagutskottet har vid sitt avstyrkande i särskilt hög grad tryckt på de stora svårigheter, som äro förknippade med lagstiftning om illojal konkurrens, och det är naturligtvis en alldeles riktig synpunkt. Detta område är i lagstiftningshänseende bland de ömtåligaste som existera inom näringslivet, men detta gäller all lagstiftning mot illojal konkurrens. Jag vill emellertid erinra om att andra länder ha ganska vittgående sådan lagstiftning. Man har där kommit ganska väl till rätta med problemet, och vi ha i det avseendet vidtagit mindre åtgärder än de flesta andra länder. Man kan alltså inte komma ifrån, att det visat sig finnas möjligheter att komma fram på denna väg.

Emellertid synes det mig, att när utskottet avstyrkt denna motion, har det tagit väl snävt på problemet och något underskattat dess betydelse för näringslivet. Man har här särskilt tryckt på att det kan ifrågasättas, om det verkligen i det allmänna rättsmedvetandet finns grund för att straffbelägga ett förfarande, som består i att en säljare beviljar vissa kunder prisreduktion. Detta är kanske riktigt, men utskottet har där tagit problemet i en vidare omfattning än man behöver. Det har i remissutlåtandena framhållits, att man tänkt sig, att man skulle kunna väsentligt inskränka detta i lagstiftningen genom att straffbelägga endast alldeles speciella, strängt avgränsade fall, sådana där man lämnar rabatter utan motsvarande prestation till ett godtyckligt urval av kunder. Jag skulle då vilja göra gällande, att för en sådan åtgärd finnes — i motsats till vad utskottet antyder — en viss bestämd opinion. Jag stöder mig då på det stora antalet utlåtanden, som kommit in i denna fråga från samtliga rikets handelskamrar och en mängd näringskorporationer, och där man i samtliga fall har givit uttryck åt att den rabattgivning, som det här speciellt är fråga om — förenings- och korporationsrabatter — måste anses vara en osund form av rabattgivning. Jag vill, när problemet nu i viss mån har koncentrerat sig kring den s. k. turistrabatten, framhålla att Turistföreningen själv medgivit, att den för sin del även har den uppfattningen, att denna rabattgivning i och för sig icke är önskvärd utan helst borde avskaffas. En-

Om förbud mot osund rabattgivning. (Forts.)

ligt min mening finns sålunda den allmänna opinion hos ansvariga kretsar, som utskottet efterlyser.

Sedan vill jag framhålla, att utskottet säger, att man härvidlag bör hänvisa till näringslivets egna organisationer. I princip vill jag helt och hållet ge utskottet rätt så till vida, att det är angeläget, att näringslivets organisationer själva i främsta rummet försöka ta hand om sådana problem, men jag vill då understryka, att detta också är en sak, som näringslivet på senare tid i mycket hög grad gjort. Jag vill erinra om de opinionsnämnder, som våra handelskamrar ha inrättat för att avdöma fall av illojal konkurrens och som — det måste man säga — ha fungerat till belåtenhet den korta tid de existerat. De ha kanske t. o. m. fungerat bättre än man från början vågade hoppas. Likaledes har man i rabattfrågan vidtagit mycket kraftiga åtgärder på vissa områden, bland annat inom den kemisk-tekniska branschen, där man genomfört en snering av rabattsystemet efter parollen »lika pris till alla kunder». Ganska kraftiga åtgärder ha sålunda vidtagits, och när såväl Turistföreningen som andra organisationer ifrågasätta den goda viljan hos näringslivets män, måste jag säga, att de väsentligt underskatta de åtgärder, som faktiskt vidtagits. Men vid bedömningen av denna fråga måste man ihågkomma, att man här står inför ett utomordentligt svårt problem. När man säger, att detta skall lösas genom överenskommelser mellan näringsorganisationerna, får man inte glömma, att dessa icke kunna ha någon domvärjo eller möjlighet att påverka andra än sina egna medlemmar. Det största antalet av de företag, som ge dylik rabatt, och framför allt de föreningar, som utverka den, stå ju inte på något vis i beroende av näringslivets organisationer och kunna sålunda inte från näringslivets sida påverkas med några som helst påtryckningsmedel. Man skulle ju kunna försöka övertala dem, men önskar man, att näringslivets män skola på frivillighetens väg lösa detta problem utan lagstiftning, måste man också fordra, att den allmänna opinionen och inte minst sådana föreningar, som ha en rent ideell uppgift och i varje fall ha sin verksamhet förlagd till andra områden, något mera tänka på att handla i överensstämmelse med vad som anses vara god sed inom tongivande affärskretsar. Därvid kan jag inte neka till att jag har en känsla att näringslivets män ha mötts med bra litet förståelse, dels för den goda viljan från vår sida, dels för den ofrånkomliga begränsningen av våra möjligheter. Vill man, menar jag sålunda, verkligen, att vi skola gå frivillighetens väg, måste vi i ökad grad ha allmänhetens stöd för vår verksamhet. Eljest komma vi icke fram.

I vissa fall måste vi sålunda räkna med att i sista hand tillgripa lagstiftningen. Jag beklagar då, att utskottet i sin motivering inte visat mer förståelse för den tanken, att, om man icke kan komma fram på frivillighetens väg — vilket man måste räkna med — frågan om en lagstiftning toges i allvarligt övervägande och gjordes till föremål för utredning.

Jag har emellertid, herr talman, intet yrkande.

Herr Schlyter: Den siste ärade talaren riktade mot utskottet den anmärkningen, att utskottet tagit väl snävt på problemet och underskattat dettas betydelse för näringslivet. Att utskottet funnit denna fråga vara av stor betydelse framgår redan av den omständigheten, att utskottet självt föranstaltat om den utredning, som är fogad vid utskottets betänkande. Det är inte så vanligt, att första lagutskottet samlar in ett sådant material med anledning av väckta motioner. Här har utskottet berett ett stort antal sakkunniga instanser tillfälle att avge yttranden. Alla dessa ha också beaktats i kommerskollegiums slutligen avgivna yttrande i ärendet. Klämman till detta yttrande återfinnes på sidan 7 i utskottets betänkande. Utskottet har funnit sig kunna instämna i den-

Om förbud mot osund rabattgivning. (Forts.)

na den sakkunnigaste myndighetens inställning till frågan. »Kollegium», heter det där, »finner för sin del det påtalade rabattsystemet i vissa hänseenden utgöra en mindre önskvärd företeelse inom affärlivet och skulle med tillfredsställelse se, att detsamma upphörde.» Jag skulle tro, att detta har varit den allmänna uppfattningen även inom utskottet. Sedan lämnar kommerskollegium samma hänvisningar till de enskilda institutionernas initiativ, som utskottet har gjort i sitt utlåtande, och slutar med att kollegium »icke har något att erinra mot att en förutsättningslös utredning av frågan kommer till stånd». Jag kan försäkra den ärade talaren, att första lagutskottet icke har det minsta att erinra mot att en förutsättningslös utredning i denna fråga kommer till stånd, men för att första lagutskottet skall finna anledning att föreslå riksdagen en skrivelse i en fråga, får man begära av utskottet, att det skall kunna ge någon anvisning för frågans positiva lösning, och det är i det hänseendet som man i utskottet inte har kunnat samla sig om någon linje.

Den siste ärade talaren reagerade mot att utskottet hänvisade till näringslivets egna organisationer och deras initiativ i saken. Jag vill dock ifrågasätta, om det är den mest praktiska proceduren, att om Stockholms handelskammare har en bestämd uppfattning i en viktig lagstiftningsfråga som denna, handelskammarens åsikter skola behöva passera riksdagen, innan de nå fram till Kungl. Maj:t i vederbörande departement. Mig förefaller det naturligare, att handelskammaren, med bagagnande av allt sitt eget material och det material som utskottet här ytterligare har förebragt, gör en framställning till vederbörande departementschef. Detta är ett lämpligt sätt att få saken objektivt utredd, utan att man på förhand kräver något ståndpunktstagande av första lagutskottet och riksdagen i frågan.

På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 29, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken m. m., dels ock i anledning därav väckta motioner.

Genom en den 10 mars 1939 dagtecknad, till lagutskott hänvisad proposition, nr 167, vilken behandlats av första lagutskottet, hade Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga vid propositionen fogade förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken;

2) lag om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 15 oktober 1880 (nr 36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, inteckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs.

Kungl. Maj:ts förslag innebar bland annat, att från och med den 1 oktober 1941 eller den senare dag Konungen bestämde skulle inrättas en hovrätt för västra Sverige, förlagd till Göteborg och omfattande Hallands, Göteborgs och Bohus samt Älvsborgs län.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehaft två inom riksdagen väckta, till lagutskott hänvisade motioner, nämligen nr 270 i första kammaren av herr *Lindström* samt nr 396 i andra kammaren av herr *Onsjö* m. fl. I förstnämnda motion hade hemställts, att riksdagen vid behandlingen av förevarande proposition måtte fatta beslut av innebörd, att även Värmlands län skulle hänföras till hovrätten för västra Sverige i stället

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)
för, såsom i propositionen föreslagits, till Svea hovrätt. I den av herr Onsjö m. fl. väckta motionen hade yrkats sådan ändring av propositionen, att Åse, Viste, Barne och Laske domsaga skulle hänföras till den för västra Sverige avsedda hovrätten i Göteborg.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet på återopade grunder hemställt,

A) att förevarande proposition, nr 167, måtte av riksdagen bifallas; samt

B) att de i ämnet väckta motionerna, nr I: 270 och II: 396, måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A.

Enligt en vid utlåtandet avgiven reservation hade herrar *Gärde*, *Emil Andersson*, *Hedlund* i Östersund, *Olsson* i Mellerud, *Gezelius* och *Larsson* i Hede ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, samt att utskottet bort hemställa,

A) att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förslag icke kunnat av riksdagen i oförändrat skick antagas, måtte för sin del antaga i reservationen införda förslag till

1) lag om ändrad lydelse av 8 kap. 3 § rättegångsbalken;

2) lag om ändrad lydelse av 3 § förordningen den 15 oktober 1880 (nr 36), innefattande särskilda föreskrifter angående lagfart, in-teckning och utmätning av järnväg, så ock i fråga om förvaltning av järnväg under konkurs;

B) att de i ämnet väckta motionerna, nr I: 270 och II: 396, måtte anses besvarade genom utskottets hemställan under A.

Enligt reservanternas förslag skulle under hovrätten för västra Sverige höra Hallands, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs samt Värmlands län.

Herr **Gärde**: Herr talman! Den nu föreliggande frågan avser inrättandet av en hovrätt i Göteborg. Kungl. Maj:t föreslog i sin proposition inrättandet av en sådan, och utskottet har enhälligt tillstyrkt, att en hovrätt bör inrättas i Göteborg. Emellertid föreligger meningsskiljaktighet icke beträffande inrättandet av hovrätten utan beträffande omfattningen av dess domsområde. I Kungl. Maj:ts proposition hänfördes till den nya hovrätten Hallands län, Göteborgs och Bohus län samt Älvsborgs län. Processlagberedningen hade i sitt yttrande i ämnet tillstyrkt att även Värmlands län skulle läggas till den nya hovrätten. Departementschefen intog icke någon definitiv ståndpunkt till den frågan. Han yttrar i propositionen, att vägande skäl kunna anföras för att lägga Värmlands län under den nya hovrätten, men han uttalar följande: »Otvivelaktigt kunna skäl anföras både för och emot förslaget att låta Göteborgshovrättens domsområde omfatta jämväl Värmlands län. Såsom redogörelsen för yttrandena i denna del visar, gå de lokala önskemålen övertvägande i den riktningen, att den nuvarande ordningen bör bibehållas. På grund härav och då därtill kommer att, såsom nyss nämnts, frågan om delning av Svea hovrätt icke för närvarande synes mogen att slutligt avgöras, torde ett slutligt ståndpunktstagande till frågan om Värmlands läns inpassande i det ena eller det andra hovrättsområdet tills vidare böra anstå och länet för närvarande böra kvarbliva under Svea hovrätt.» Utskottet har anslutit sig till departementschefens ståndpunkt och anser, att frågan om Värmlands län tills vidare skall lämnas öppen. Av de skäl, som Kungl. Maj:t anført för att man inte nu skall skrida till en omedelbar lösning av den frågan, har dock utskottet avfört den om folkopinionen i Värmland. Utskottet säger i det avseendet: »Utskottet finner det förenat med vissa svårigheter att i nuvarande läge, då

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)
sådan utredning icke föreligger att frågan om den slutliga indelningen i hovrättskretsar av Svea och Göta hovrätters områden kan överblickas, fatta ståndpunkt i nu berörda spörsmål.» Utskottet yttrar ingenting på denna punkt om vilken betydelse man bör tillmäta folkopinionen i Värmland, men däremot framhåller utskottet, att man inte för närvarande kan taga ståndpunkt till Värmlands läns placering, innan hela frågan om rikets indelning i hovrättsområden slutligt framlägges.

På denna punkt har jag tillsammans med fem andra ledamöter av utskottet avgivit en reservation. Enligt vår mening finns det intet skäl för att nu uppskjuta sitt ståndpunktstagande till frågan om Värmlands läns förläggning.

Vad först angår folkopinionen, har ju utskottet självt inte anfört denna omständighet. Folkopinionen som sådan kan ju inte anföras som ett skäl för att man nu skall ställa frågan på framtiden, ty är folkopinionen berättigad, så finnes den även vid en senare tidpunkt, och är den oberättigad, bör ju denna folkopinion inte hindra lösningen vare sig nu eller senare. Det är alltså med rätta, förefaller det mig, som utskottet inte har framhävt denna omständighet.

Då kvarstår det andra skälet, nämligen det, att frågan om rikets indelning i hovrättskretsar icke skulle vara så utredd, att man nu kunde ta ståndpunkt till den. Inte heller detta skäl kan jag finna bärande. Frågan om rikets indelning i hovrättsområden har varit aktuell under mycket lång tid. Processkommissionen fattade ståndpunkt till den saken i sitt år 1926 avgivna betänkande. Kommissionen uppställde där två alternativ, ett med sju hovrätter och ett med nio. Enligt det förra skulle Värmlands län höra till Göteborgs hovrätt, enligt det senare skulle däremot en särskild hovrätt inrättas i Örebro, och dit skulle höra Värmlands, Örebro och Kopparbergs län. Senare behandlades frågan av de så kallade ekonomisakkunniga, som i ett år 1928 avgivet betänkande förordade lösningen med sju hovrätter, varav en hovrätt i Göteborg, till vilkens domsområde även skulle höra Värmlands län. Däremot ansåg man inte tillräckliga skäl föreligga att inrätta en hovrätt i Örebro.

Vid 1931 års riksdag, då frågan om grunderna för en rättegångsreform behandlades, uttalade såväl departementschefen som utskottet att man inte skulle vara alltför vidlyftig med inrättandet av nya hovrätter, utan att man skulle stanna vid ett antal av lägst fem och högst sju, och att det var självklart, att en hovrätt skulle inrättas i Göteborg.

Sedermera har processlagberedningen i olika sammanhang avgivit yttranden om rikets uppdelning i hovrättsområden. Det första yttrandet år 1934 gällde inrättandet av de norrländska hovrätterna. Processlagberedningen uttalade sig där för två norrländska hovrätter, en i Umeå och en i Sundsvall. I ett yttrande den 15 oktober 1938 har beredningen beträffande en uppdelning av Göta hovrätt just förordat en hovrätt i Göteborg och bibehållande av hovrätten i Jönköping. Till den västsvenska hovrättens domsområde har beredningen lagt Värmlands län men å andra sidan i fråga om vart Skaraborgs län skulle höra ansett, att det fortfarande borde lyda under hovrätten i Jönköping.

Samtidigt har processlagberedningen undersökt de olika alternativ för rikets uppdelning i hovrättsområden, som kunnat ifrågakomma, men uttalat som sin mening, att någon ytterligare uppdelning av riket i nya hovrättsområden icke för närvarande vore påkallad. Man har ställt som en möjlig framtidsutsikt behovet av en hovrätt i Gävle men också sagt ifrån, att en sådan hovrätt inte borde komma till stånd för närvarande.

Medan alltså processlagberedningen funnit ganska klart, att frågan om nya hovrättsdomkretsar var tillräckligt utbredd, har departementschefen funnit den outredd. Såvitt jag kan finna är det endast *en* omständighet, som i det fallet kan anses ha invecklat frågan, nämligen spörsmålet om inrättande av en

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

hovrätt i Örebro, som upptogs i en framställning från drätselkammaren i Örebro till Kungl. Maj:t mot slutet av förra året. Sedan yttrande avgivits av processlagberedningen utremitterades denna framställning till Svea hovrätt samt åtskilliga länsstyrelser, lokala myndigheter och sammanslutningar. Den blev så gott som enhälligt avstyrkt. Den avstyrktes sålunda inte blott av processlagberedningen utan även av Svea hovrätt och länsstyrelserna i de olika länen, Kopparbergs län, Värmlands län och Västmanlands län, och även länsstyrelsen i Örebro ställde sig ganska tveksam till en sådan hovrättsorganisation. Jag tror också, att man vid den behandling, som inom utskottet ägnades saken, fick ganska klart för sig, att en hovrätt i Örebro är olämplig.

Då det alltså är tydligt och klart, att en hovrätt icke bör inrättas i Örebro, finnes såvitt jag kan se icke något förhållande, som kan åberopas mot förläggning av Värmlands län till den nya hovrätten i Göteborg. Skaraborgs län har bibehållits under Göta hovrätt — på den punkten har departementschefen tydligen intagit definitiv ståndpunkt, under det att utskottet svävar något på målet. Att uppehålla frågan om Värmlands läns förläggning bara med hänsyn till den såsom ett framtidsperspektiv uttalade möjligheten av en hovrätt i Gävle synes mig omotiverat. Det finns således enligt min mening inga omständigheter som hindra, att vi nu ta definitiv ståndpunkt beträffande den västsvenska hovrättens domsområde, och jag tror, att man även bland utskottets flertal hade ganska klart för sig, att om frågan nu hade förelegat till ett omedelbart och slutligt avgörande, så skulle man ha lagt Värmlands län till Göteborgshovrättens område — den uppfattningen delas efter vad jag vet i varje fall även av några inom den majoritet, som står bakom utskottsutlåtandet.

Vad är det då för skäl som tala för att Värmlands län hänföres till Göteborgshovrättens domsområde? Det som härvid främst kommer i beaktande är en lämplig arbetsfördelning mellan hovrätterna. Vidare är det ostridigt, att stora delar av Värmlands län — de sydvästra delarna — ha väsentligt bättre förbindelser med Göteborg än med Stockholm. Man kan tryggt påstå, att det icke finns någon värmlänning, som har sämre eller dyrare kommunikationer med Göteborg än med Stockholm. För de östra delarna av länet äro i stort sett förbindelserna till båda städerna likvärdiga, det finns ingen värmlänning, som får längre väg till hovrätten i Göteborg än till hovrätten i Stockholm.

Man kan då fråga sig: varför har folkopinionen i Värmland så bestämt tagit ståndpunkt till förmån för ett kvarblivande under Svea hovrätt? Först vill jag erinra om att opinionen icke är enhällig, såvitt framgår av yttrandena. Häradshövdingen i Fryksdals domsaga liksom även häradshövdingen i Södersysslets domsaga uttalar sig för en förläggning till Göteborg. I samma riktning uttala sig rådsturätterna i Karlstad och Filipstad. Svenska stadsdomarföreningen liksom Sveriges häradshövdingeförening uttalar sig också för en förläggning till Göteborg, och advokatsamfundet har indirekt ansett en sådan förläggning mera lämplig. Bland hovrätterna har Svea hovrätt från utgångspunkter, som äro helt förklarliga från konservativ utgångspunkt, ansett att Värmlands län skall bli kvar där det är i judiciellt avseende, under det att Göta hovrätt har tillstyrkt en förläggning av Värmlands län till hovrätten i Göteborg.

Jag är den förste som vill behärta en folkopinion, men när det gäller organisatoriska spörsmål, får man inte driva kurtisen för en så kallad folkopinion så långt, att den tillåtes tillbakatränga verkliga sakskaäl. En folkopinion måste dock bygga på någonting, som kräver hänsyn, och icke bara komma med pretentioner.

Granskar man de omständigheter, som ligga till grund för denna folkopinion,

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

så finner man sådana allmänna synpunkter som att Värmland har sina kulturella förbindelser med huvudstaden, och att det är bättre att lyda under en större hovrätt än under en mindre. Men vilken landsdel i riket har inte sina kulturella förbindelser med huvudstaden? Det argumentet kan anföras mot varje uppdelning av riket i hovrättsområden. Det är också klart, att tillhörigheten till en större hovrätt ger större rättsenhet, men rättsenheten skall inte iakttas av hovrätterna, utan det är högsta domstolen, som i sista hand har att tillgodose det kravet. Behovet av flera hovrätter med mindre domsområden behöver man inte diskutera. Det är en följd av särskilt det nya rättegångsättet, som innefattar att parter och vittnen skola höras i hovrätterna.

Med den av processlagberedningen föreslagna uppdelningen i domsområden skulle man ändå bibehålla Svea hovrätt såsom den dominerande hovrätten. Jag har gjort upp en liten statistik, som visar det. Även om det inrättas två norrländska hovrätter och även om Värmlands län överföres till Göteborgshovrätten, skulle på Svea hovrätt falla omkring 40 % av sammanlagda antalet fullföljda mål i hela riket. På den del av Göta hovrätt, som bibehålles i Jönköping, skulle falla omkring 15 %, och ungefär lika stora skulle skånska hovrättens och den västsvenska hovrättens andelar komma att bli. På de båda norrländska hovrätterna skulle komma sammanlagt 15 %. Att man måst frångå den önskemålet om en hovrätt för hela Norrland betingas som bekant av de stora avstånden. Man måste av den anledningen göra hovrätterna där mindre än i landet i övrigt. Svea hovrätt skulle alltså bli den dominerande hovrätten, som den med all rätt bör vara, under det att övriga hovrätterna skulle bli i stort sett likvärda.

Till sist vill jag särskilt framhålla den stora vikten av att den västsvenska hovrätten inte från början tilltages alltför snävt. Medan de jurister, som komma från Norrland och Svealand, till största delen utbildas och även i fortsättningen komma att utbildas i Svea hovrätt, så har Göta hovrätt sedan långliga tider varit den naturliga utbildningsorten för de västsvenska juristerna. Förlägges nu en hovrätt till Göteborg, framstår det som ganska naturligt, att tillströmningen till denna hovrätt kommer att bli större än till hovrätten i Jönköping, och att flertalet söker sin utbildning i Göteborg. Det är ur den synpunkten av vikt, att Göteborgshovrätten har en något starkare organisation för att kunna lämna arbetsmaterial och möjliggöra utbildningen av domar-aspiranterna.

Då enligt min mening inga skäl föreligga för ett uppskov med lösningen av denna fråga, då provisorier, när det gäller domstolsorganisationen, överhuvud taget icke kunna anses lämpliga och då vidare sakskalet tala för att Värmlands län hänföres till hovrätten för västra Sverige och några berättigade ortsintrussen ej kränkas genom en sådan förläggning, anser jag mig, herr talman, böra yrka bifall till reservationen beträffande denna punkt. Denna reservations yrkande sammanfaller med det yrkande, som här i kammaren framställts av herr Lindström i en av honom avgiven motion. Som en följd av att Värmlands län lägges till Göteborgshovrätt bli vissa mindre ändringar i det av Kungl. Maj:t framlagda lagförslaget nödvändiga, och dessa äro införda i det lagförslag, som åtföljer reservationen.

Herr Schlyter: Herr talman! Den ärade talaren gjorde gällande, att inga skäl skulle finnas för uppskov med bedömning av frågan om Värmlands förläggning till den ena eller den andra hovrätten. Han sökte styrka detta med en utförlig historisk redogörelse för vad olika myndigheter vid olika tidpunkter haft för åsikt i saken. Han gjorde därvid gällande, att den utbredda folkmeningen i Värmland beträffande valet av lämplig hovrätt inte borde tillmä-

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

tas någon betydelse. Han tillspetsade sitt uttalande så skarpt, att han förklarade, att det inte var någon anledning att driva kurtis med en folkopinion, då starka skäl talade för en viss annan lösning av frågan. Han lät vidare förstå, att inom majoriteten i första lagutskottet, som tillstyrker propositionen med den begränsade omfattningen av den nya hovrättens domsområde, skulle finnas några ledamöter, som inte hade varit obenäpna att acceptera ett förslag om Värmlands förläggande till Göteborgshovrätten. Bland de starka skäl, som talaren ansåg motivera en förläggning av Värmland till den nya hovrätten, framhöll han dels önskvärdheten av att en viss jämnhet i storlek de olika mindre hovrätterna emellan åvägabringas, och dels särskilt önskvärdheten av att en till Göteborg förlagd hovrätt ej tilltages för snävt med hänsyn till det naturliga i att dit samlas flertalet av de unga jurister från västra Sverige, som vilja söka sin utbildning hovrättsvägen.

När jag nu helt ansluter mig till utskottets ståndpunkt i denna sak, så kan jag givetvis inte dela herr Gärdes mening, att inga skäl skulle föreligga för uppskov med ett slutligt ståndpunktstagande beträffande Värmland. Ehuru saken med stor utförlighet och detaljriktighet framlagts i den kungl. propositionen, synes det vara alldeles uppenbart, att vi för närvarande inte ha klart för oss i riksdagen vare sig hur Kungl. Maj:t tänker sig den framtida hovrättsindelningen här i landet eller hur vi själva skulle vilja anse, att denna hovrättsindelning bör utformas.

Det är sant, att processlagberedningen vid upprepade tillfällen har framlagt sitt program, och ingenting är väl naturligare än att dess chef, som har sysslat med denna sak i så många år, har kommit till en bestämd uppfattning i saken och anser att processlagberedningens förslag äro utmärkta. Det finns ingen anledning att rikta någon kritik mot dessa förslag. Jag har för min personliga del i allmänhet kunnat i stort sett ansluta mig till den mening, som framförts av processlagberedningen, så beträffande de båda norrländska hovrätterna, och så beträffande inrättandet av en hovrätt i Göteborg. Det skall också gärna medgivas, att om Kungl. Maj:t hade följt processlagberedningen och tagit med Värmland i sitt förslag, så skulle detta ha kunnat föranleda utskottet att begära papperen på bordet beträffande planerna på rikets framtida indelning, som då eventuellt kunde ha övertygat utskottet om lämpligheten av att följa Kungl. Maj:t och processlagberedningen i denna fråga. Men jag upp-
repar, att såsom saken nu ligger till har man inte någon visshet om den blivande hovrättsindelningen.

När de geografiska förhållandena äro sådana — såsom det för övrigt framgick av herr Gärdes anförande — att resorna till den ena eller den andra orten från detta landskap i stort sett inte äro så olika att det kan få någon avgörande betydelse, så blir det åtskilliga allmänna hänsyn, som komma under övervägande vid bedömandet vart Värmland skall förläggas i judiciellt hänseende. Man kan inte anlägga bara den huvudsynpunkt som herr Gärde anförde för önskemålet att få Göteborgshovrätten litet större. När man en gång har att ta ställning till uppdelningen av Svea hovrätts domsområde, kan man komma att finna, att ett allmänt intresse talar för att Svea hovrätt får behålla Värmland. I utskottet talades på allvar om såsom en tänkbar möjlighet — det framhölls också av herr Gärde i hans anförande — att det skulle kunna bli en hovrätt i Gävle, till vilken även Dalarna kunde komma att läggas. Skulle vi komma i den situationen, mina herrar, att hela nedre Norrland jämte Dalarna avskiljes från Svea hovrätts område, då blir det en ganska viktig sak att se till, att hovrätten i Stockholm får ett tillräckligt stort domsområde för att den skall kunna bibehålla sin uppgift att tillgodose inte blott domstolsväsendet med lämpliga aspiranter utan även administrationen i Stockholm med juri-

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)
 diskt utbildade krafter. Jag skulle anse det betänkligt ur allmän synpunkt, ifall hovrätternas storlek sinsemellan så utjämnades, att Svea hovrätt inte skulle bli avsevärt större än de övriga hovrätterna. Om alltså i samband med hovrättsindelningen i landet i dess helhet ett större område än tidigare beräknats kommer att läggas till hovrätten för nedre Norrland, kunna allmänna skäl komma att tala för att Värmland behålles under Svea hovrätt.

Herr Gärde talade om önskvärdheten av att Göta hovrätt skulle erhålla en viss storlek. Han rörde sig med siffror och beräknade för Göta hovrätt ungefär 15 % av de olika hovrätternas sammanlagda arbetsböda. Utskottet har emellertid haft uppmärksamheten fäst på att denna storlek kan uppnås inte endast på det sättet att Värmlands län lägges till Göteborg utan även därigenom att Skaraborgs län förlägges till en Göteborgshovrätt. Stambanan till Göteborg går fram genom Skaraborgs län, och liksom hela det övriga Västergötland drages till Göteborg, har även Skaraborgs län sina starkaste förbindelser dit i allehanda avseenden.

Här har nu åberopats, att Skaraborgs län ligger så nära Jönköping. Men Göta hovrätts förläggning till denna stad är dock inte någonting, som inte kan rubbas. Det är inte länge sedan man ansåg omständigheterna böra föranleda en förflyttning av hovrätten i Kristianstad till en annan ort, som ansågs lämpligare och i viss mån kunde sägas vara mera central för denna hovrätts område, fastän den låg i områdets utkant rent geografiskt sett. På samma sätt har det framhållits att östra Götalands hovrätt möjligen skulle kunna finna en lämpligare förläggningsort än Jönköping, exempelvis inom Östergötland, som får betraktas såsom tyngdpunkten i denna hovrätts domsområde. Man kan därför inte såsom avgörande för en hovrättsindelning åberopa, att en hovrättsstad har ett visst läge i förhållande till områden, som föreslås för en annan hovrätt. Vi skulle ju då kunna fråga, varför inte Halmstadsområdet förlagts till Malmö hovrätt och varför inte Norrköpingsområdet förlagts till Svea hovrätt i Stockholm. Kommunikationsförhållandena spela enligt min mening i själva verket inte den dominerande roll, som man brukar göra gällande vid diskussionen om hovrättsindelningen.

Jag menar därför, att det icke blott är osäkert, hur Svea hovrätts område kommer att slutligt uppdelas och vilken ställning man då bör inta i fråga om Värmland, utan det är även ovisst, hur Göta hovrätts område slutligen bör indelas. Utskottet har också i sin motivering omnämnt både Värmlands och Skaraborgs län såsom ovissa moment.

Skulle en sådan ovisshet alltjämt föreligga vid det slutliga ståndpunktstagandet till en hovrättsindelning — skulle vi med andra ord finna, när frågan nästa gång av Kungl. Maj:t bringas under riksdagens prövning, att skäl kunna tala både för och emot att Värmland lägges till det ena området eller det andra — så är jag verkligen, mina herrar, beredd att fästa det allra största avseende vid de önskemål, som framföras från Värmland i detta avseende, och jag kan inte alls undervärdera folkopinionen i frågan i det läget på samma sätt, som den föregående ärade talaren gjorde.

Då jag alltså i motsats till honom finner starka skäl föreligga för uppskov med ett slutligt ståndpunktstagande till Värmlands hovrättsfråga och anser att sakskalet för Värmlands förläggande till Göteborgshovrätten inte äro så starka, att riksdagen har någon anledning att föregripa ett slutligt ståndpunktstagande till Sveriges indelning i hovrättsområden, så ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergman: Herr talman. mina herrar! Jag skulle kunna inskränka mig till att instämma i det slut, till vilket den föregående ärade talaren kom,

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

liksom för övrigt i mycket av vad han sade i sin motivering för detta slut. Jag skall emellertid be att, därtill uppmanad av länskamrater, alldeles särskilt få stryka under den bestämda mening, som gör sig gällande inom Värmlands län gentemot förläggandet av detta län judiciellt sett under Göteborgs blivande hovrätt. Värmlänningarna hysa en mycket utpräglad önskan att få vara kvar under Svea hovrätt.

Det anfördes av den ärade representanten för reservanterna, att denna mening inte skulle vara så enhällig. Det är ju sällan som en mening är undantagslöst enhällig på något område, men här är majoriteten så överväldigande stor, att det synes som om man icke skulle behöva fästa sig alltför mycket vid de få undantag, som kunna uppletas. Det framgår av utskottsutlåtandet att de allra flesta av häradshövdingarna i Värmland uttalat sig bestämt för bibehållande av Värmland under Svea hovrätt. Häradshövdingen i Fryksdals domsaga torde vara den ende, som uttalat sig för Göteborg, och en annan häradshövding har icke yttrat någon bestämd mening i denna sak. Men häradshövdingarna i Östersysslets, Mellansysslets, Nordmarks, Jösse samt Älvdals och Nyeds domsagor ha uttalat sig för Svea hovrätt och i sitt gemensamma yttrande sagt ifrån att »det är uppenbart, att Värmlands läns hänförande under en ny hovrätt i Göteborg står i direkt strid med flertalet invånares starkt motiverade intressen». Man bör ju ta någon hänsyn, synes det mig, till en så auktoritativt uttalad övertygelse icke blott om den allmänna opinionen i Värmland utan även om flertalets sakligt motiverade intresse av att fortfarande få lyda under Svea hovrätt.

Att Svea hovrätt ej anser sig böra tillstyrka Värmlands avskiljande är ju endast naturligt, men det är kanske av större intresse att konstatera, att också fyra ledamöter av Göta hovrätt ha uttalat sig mot förslaget att hänföra Värmlands län till hovrätten i Göteborg.

Herr Gärde yttrade i sitt anförande till förmån för reservationen att fördelarna av en förläggning under Göteborgshovrätten skulle vara särskilt påtagliga för den sydvästra delen av länet. Detta gäller väl då de trakter i sydvästra Värmland, som gränsa närmast till Dalsland. Ser man emellertid på folkmängden i olika delar av Värmland, så är det uppenbart, att den är störst i mellersta och östra Värmland, medan västra och sydvästra delarna äro glesare befolkade. Den del av Värmland, som herr Gärde särskilt åberopade, är endast en liten del av landskapet och bebos av en mindre del av dess befolkning. Den skall väl inte tillmätas avgörande betydelse, när det gäller att bedöma vad som är lämpligast och fördelaktigast för länet i sin helhet.

Det är ju också att besinna, att Kungl. Maj:t inte ansett sig kunna gå med på kravet att nu lägga Värmlands län under Göteborgshovrätten, och jag ber att få särskilt betona att Kungl. Maj:ts rådgivare uttryckligen i propositionen påpekar, att det övervägande antalet i ärendet hörda myndigheter och enskilda sammanslutningar — alltså icke blott de av mig nyss åberopade häradshövdingarna — förordat, att Värmlands län för närvarande skall kvarbliva under Svea hovrätt.

Det var också av särskilt intresse, att den föregående ärade talaren, sedan han redogjort, mycket opartiskt, för de juridiska synpunkter, som skulle kunna peka i ena eller andra riktningen, slutade med att mycket starkt understryka, att han icke ansåg det riktigt att frångå en så allmän opinion inom länet, som den som manifesterade sig i de framkomna yttrandena.

Jag får, med ytterligare understrykande härav, i likhet med honom yrka bifall till utskottets förslag.

Häri instämde herr *Bodin, Karl*, och herr *Björkman, Gustaf*.

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

Herr Björkman, Gustaf Adolf: Herr talman! Må det tillåtas mig, ehuru jag inte numera är ledamot av lagutskottet och inte heller är värmlänning, att säga några ord.

Min utgångspunkt är, att man i detta fall bör iakttaga stor försiktighet. Kungl. Maj:t har ju särskilt betonat, att avgörandet av frågan om under vilken hovrätt Värmlands län skall lyda — det är ju det spörsmålet, som här är omtvistat — tills vidare bör anstå, och utskottet har icke heller velat taga slutlig ställning därtill. Det måste under sådana förhållanden föreligga synnerligen starka skäl, om man redan nu skulle fatta en bestämd ståndpunkt till frågan, som är av så dominerande betydelse, icke blott för Värmland utan även för de berörda hovrätterna.

Jag finner likväl icke, att några sådana starka skäl här ha framdragits. Dessutom bör hänsyn tagas till värmlandsopinionen, som finnes kartlagd i avgivna yttranden och som visar, att en mycket stor procent av befolkningen önskar, att länet fortfarande skall lyda under Svea hovrätt. Jag är icke övertygad om att det verkligen är så nödvändigt, som reservanterna göra gällande, att den hovrätt, som skall skapas i Göteborg, inom sitt område får även Värmlands län med dess icke alltför stora antal mål för att, såsom den förste ärade talaren sade, på det sättet öka hovrättens styrka och därigenom förbättra möjligheterna för domarutbildningen vid hovrätten. Jag anser liksom den förste ärade talaren och såsom det påpekas i reservationen, att domarutbildning kan ordnas på det lämpligaste sättet vid en större hovrätt. Men även den förste talaren medgav, och lagutskottets ordförande strök under den saken ytterligare, att det är mycket viktigt, att *en* hovrätt blir mera dominerande än alla de övriga. Det är nu fallet med Svea hovrätt, på vilken komma 40 procent av samtliga mål, under det att de övriga 60 procenten fördelas på fyra eller i framtiden eventuellt fem hovrätter. För min del anser jag det vara utomordentligt viktigt, att Svea hovrätt icke på något sätt beskäres. Till Stockholm söka sig en stor del unga jurister, som önska komma in i hovrätten eller som i avvaktan på utsikt även på någon annan bana dock vilja meritera sig genom tjänstgöring vid hovrätten. För dem alla är det betydelsefullt, att hovrätten icke är alltför liten, och för hovrätten är det viktigt, att den kan draga till sig sådana krafter, som den behöver för sin verksamhet. Jag kan också peka på en sådan detalj som att de unga juristerna vid Stockholms högskola ha för sin edukation fått närvara vid de muntliga förhören i Svea hovrätt, förhör som, därest hovrätten minskar, givetvis även bliva färre.

Det är därför enligt min mening nödvändigt, att innan vi kunna taga slutlig ståndpunkt till frågan om domsområdena för hovrätterna, den största försiktighet iakttages. Vi ha hört, att det är meningen, att från Svea hovrätts domsområde avskära Västernorrlands län och Jämtlands län, och det är möjligt, att vi även få diskutera frågan om inrättandet av en hovrätt i Gävle för Gästrikland och Dalarna, varigenom Svea hovrätts domsområde skulle ytterligare minskas. I så fall kan det vara av betydelse, att Värmlands län hänföres till Svea hovrätt, för att den skall kunna bibehålla den dominerande ställning, som alla äro ense om att den bör inneha. Därför anser jag för min del reservanternas förslag vara synnerligen betänkligt. Frågan om till vilken hovrätt Värmlands län skall höra får vid lämpligt tillfälle komma in i sitt stora sammanhang.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Westman: Herr talman! Jag ber att få säga några ord endast för att antyda de synpunkter, som ha varit bestämmande för mig, när

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

jag förordat den lösning, som föreslås i propositionen och som utskottet för sin del också har tillstyrkt.

Såsom säges i departementschefens yttrande kunna naturligtvis skäl anföras både för och emot att nu taga ståndpunkt till frågan om Värmlands läns hänförande till Göteborgshovrätten eller icke. Men när jag har haft att taga ståndpunkt till frågan om ett omedelbart beslut härom, har jag ingalunda låtit leda mig av någon folkopinion, som skulle vara baserad på ett osakligt, stämningmättat bedömande av frågan. Jag ber att få påpeka, hurusom länsstyrelsen i Värmland, fem av länets sju häradshövdingar, landsfiskalsföreningen och flera myndighetspersoner och sammanslutningar ha lämnat mycket ingående redogörelser för de juridiska och ekonomiska intresser, som draga Värmland åt det ena eller det andra hållet, och hurusom de därvid funnit, att de övervägande skälen tala för att Värmland får stanna kvar inom Svea hovrätts domsområde. Man kan väl knappast tala om att det är en oberättigad folkopinion som kommit till uttryck i ett flertal sådana under ämbetsmannansvar avgivna yttranden.

För övrigt strider den ståndpunkt, som intagits i propositionen, icke mot våra högsta juridiska auktoriteters åsikter. Visserligen har jag i detta fall icke kunnat följa processlagberedningen och dess ordförande, som önska få ett snabbt beslut i ärendet, men för den tveksamma hållning, som Kungl. Maj:t har intagit, kan jag däremot åberopa stöd av lagrådet. Lagrådet anser således icke, att av Kungl. Maj:ts förslag skulle följa några sådana organisatoriska olägenheter, som borde föranleda tveksamhet om denna linje. Jag har den uppfattningen, att när det gäller rikets indelning i hovrättsområden, bör man gå fram stegvis. Man bör taga de steg, som man kan taga med säkerhet, och ett sådant steg har nu föreslagits i propositionen. Det skulle kunna göras gällande, att det vore bättre, att Kungl. Maj:t lade fram ett förslag om inrättande på en gång av samtliga de hovrätter, som det kan komma i fråga att inrätta här i Sverige, men ett sådant tillvägagångssätt är icke lämpligt ur flera synpunkter. Bland annat är det icke lämpligt med hänsyn till rekryteringen av hovrättsrådsämbetena, att man genomför en sådan alltomfattande lösning. Det är mycket bättre, att man får tillsätta de nya tjänster, som det är fråga om, undan för undan.

Jag har tänkt mig, att om riksdagen nu går med på den lösning, som Kungl. Maj:t föreslagit angående frågan om hovrätten i Göteborg och dess domsområde, skulle Kungl. Maj:t såsom ett nästa steg föreslå inrättandet av ytterligare en hovrätt. Samtidigt får riksdagen taga ståndpunkt därtill, huruvida riksdagen vill stanna vid inrättande av de sex hovrätter, som det helt säkert blir tal om, eller om riksdagen vill ha ytterligare en sjunde hovrätt. Jag skall naturligtvis se till, att riksdagen får allt det material framlagt på bordet, som erfordras, för att riksdagen skall kunna bedöma problemet, och samtidigt kommer jag naturligtvis att ånyo för riksdagen framlägga till beaktande frågan, huruvida Värmlands län bör allt framgent hänföras till Svea hovrätts domsområde eller om någon ändring skall ske i det avseendet.

Jag tror för min del, att det förslag, som tillstyrkts av utskottet, lämnar de bästa möjligheterna till en tillfredsställande slutlig lösning av problemet om Sveriges indelning i hovrättsområden såsom ett led i den planerade stora rättegångsreformen.

Herr Gärde: Herr talman! Jag är av den uppfattningen — och det är den utgångspunkten, som för mig varit av särskild betydelse — att provisoriska lösningar på domstolsorganisationens område icke äro lämpliga. När man skall slutligt reglera sådana anordningar, som man beslutat provisoriskt,

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)
visar det sig oftast, att den provisoriska »lösningen» medfört en stor nackdel: den har i själva verket komplicerat förhållandena ytterligare. Jag ber att härvidlag få anföra såsom exempel en sak, som utskottets ärade ordförande berörde i sitt anförande. Han framhöll, att man icke velat binda sig varken beträffande Skaraborgs län eller beträffande Värmlands län, utan att bägge dessa läns hänförande till Göteborgshovrätten skulle kunna tagas under omprövning. Och samtidigt underströk han, att man icke, blott därför att Göta hovrätt varit förlagd till Jönköping i 300 år, behövde vara bunden vid Jönköping såsom hovrättsstad, utan att man kunde tänka sig att flytta hovrätten från Jönköping till Linköping eller någon annanstans. Men, mina herrar, det går inte att på det sättet flytta om institutionerna som brickor i ett spel. Är det någon, som tror, att smålänningarna frivilligt komma att finna sig i att Göta hovrätt flyttas från Jönköping? Ett sådant förslag skulle föranleda nya stridigheter. Reservanterna ha utgått ifrån, att Göta hovrätt allt framgent skall vara förlagd till Jönköping, då Skaraborgs län med hänsyn till sin belägenhet helt naturligt hör till denna hovrätt, såsom också länsstyrelsen och ortsmyndigheterna tillstyrkt. Att riva upp denna fråga ånyo tjänar ingenting till. På samma sätt är det med Värmlands län. Värmland hör i olika hänseenden organisatoriskt sett till Göteborg, och ingen människa har hört talas om, att värmlänningarna skulle ha någon olägenhet därav. Värmland tillhör sålunda samma postdistrikt som Göteborg. Värmlands domböcker förvaras på landsarkivet i Göteborg. Jag vidhåller alltjämt, att det icke med fog kan påstås, att någon värmlänning får vidkännas större kostnader eller andra olägenheter, om han skall infinna sig vid hovrätten i Göteborg än om han skulle infinna sig vid Svea hovrätt i Stockholm. Man kan inte härvidlag tala om något intrång på befolkningens intressen.

Det har här yppats en rörande omsorg om Svea hovrätt, och man befarar, att den skall få ett alltför litet domsområde; det har t. o. m. sagts, att man en gång skulle komma att ångra sig, om man överförde Värmlands län från Svea hovrätt till hovrätten i Göteborg! Hur förhåller det sig då med dessa påstående? Jo, även om Gävleborgs län och Kopparbergs län skulle bilda särskilt hovrättsområde, blir Svea hovrätt med säkerhet mer än dubbelt så stor som någon annan hovrätt. Jag erkänner villigt, att Svea hovrätt har en oerhörd stor betydelse för juristutbildningen, men denna har tidigare ägt rum även vid Göta hovrätt, och sedan skånska hovrätten inrättades, också vid denna. Här ha alltså funnits i viss mån olika utbildningssystem. Jag tror inte det vore lyckligt, om hela juristutbildningen här i landet övertoges av Svea hovrätt. Det måste finnas en växelverkan även på det området, och man bör också där söka undvika alltför stor likriktning. Därför är det av betydelse, att det i rikets andra stad finns en hovrätt, som har en något så när stark organisation. Det skulle icke menligt inverka på Svea hovrätt, även om till hovrätten i Göteborg hänfördes Värmlands län och även om — vilket det inte är fråga om nu — en hovrätt skulle inrättas i Gävle för Kopparbergs län och Gävleborgs län. Svea hovrätt skulle även efter alla dessa utbrytningar framstå såsom den ojämförligt starkaste och största hovrätten.

Jag ber därför att få vidhålla mitt yrkande.

Herr Olsson, Karl Johan: Eftersom det här talats om de olika nyanser i uppfattningen, som förefinnas inom utskottsmajoriteten, anser jag mig i korthet böra ange de skäl, som ha föranlett mig att ansluta mig till denna.

Jag vill till en början erkänna, att jag anser, att de skäl, som herr Gärde anført för sin uppfattning, äro mycket starka. Sålunda delar jag hans åsikt, att det inte endast bör finnas en hovrätt i Göteborg utan att den hovrätten

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

också bör vara relativt stor. Jag anser i likhet med honom, att det område, som här föreslagits för Göteborgshovrätten, är för litet. När jag ändock inte har kunnat ansluta mig till reservationen, beror det på två skäl.

Det första men ingalunda primära skälet är den inställning, som befolkningen i Värmland har till frågan om en överflyttning av Värmlands län till Göteborgshovrätten. Jag inser visserligen tillfullo, att det har gått en hel del känslotänkande i denna sak och att det nog finns en smula oresonlighet i många värmlänningars ståndpunktstagande till denna fråga. Men jag förstår i alla fall värmlänningarnas inställning. Det är nog så, som här har påpekats, att Värmland har mycket livliga förbindelser med Stockholm, som ju är rikets huvudstad och säte för riksadministrationen. Det är sålunda fullt förklarligt, att värmlänningarna fortfarande vilja lyda under Svea hovrätt, som har sitt säte i Stockholm. I varje fall är jag som gammal värmlänning inte alldeles okänslig för denna folkstämning, ehuru väl jag måste medge, att det kan tänkas omständigheter, som kunna tvinga en att inta den motsatta ståndpunkten, därför att man finner den sakligt mera välgrundad.

Det andra och för mig avgörande skälet är emellertid, att statsrådet och chefen för justitiedepartementet har velat se denna fråga i ett större sammanhang. Frågan om Svea hovrätts ytterligare uppdelning är, såsom flera talare här påpekat, ännu inte fullt utredd. Vi veta inte, i vilken utsträckning denna uppdelning skall ske, och vi veta inte, var de nya hovrätterna komma att förläggas. Jag tycker, att det ligger ganska mycket sunt förnuft i den tanken, att man under sådana förhållanden bör uppskjuta det slutliga avgörandet av frågan om Värmlands hänförande till visst hovrättsområde, till dess den större frågan om rikets uppdelning i hovrättsområden är klar. Därtill kommer, att jag delar utskottsmajoritetens uppfattning om att även frågan om Göta hovrätts blivande domsområde bör kunna tagas under ny omprövning. Jag anser det inte vara en onaturlig lösning, att Skaraborgs län flyttas från Göta hovrätt till den föreslagna nya hovrätten i Göteborg. Det torde emellertid förutsätta, att Göta hovrätt hålles skadeslös på Svea hovrätts bekostnad, och det komplicerar onekligen problemet, såsom herr Gärde sade. Men jag tycker ändå, att den frågan förtjänar att övervägas.

Av dessa skäl ber jag, herr talman, ehuru jag erkänner den sakliga styrkan i herr Gärdes motivering, att få yrka bifall till utskottsförslaget, som ju inte innebär någonting annat än att avgörandet i den nu omtvistade frågan tills vidare uppskjutes.

Herr **Schlyter**: Herr talman! I sitt senaste yttrande upprepade herr Gärde sin obenägenhet för en provisorisk lösning av denna fråga. Jag glömde att taga upp det argumentet i mitt förra anförande.

Provisoriska lösningar av frågor av detta slag äro väl i själva verket icke något annat än successiva lösningar. När alltså justitieministern här talar om fördelen av att gå fram successivt och taga upp den ena frågan efter den andra, delar jag tillfullo hans mening om lämpligheten av ett sådant förfaringsätt vid hovrätternas uppdelning. Det skulle vara en olycklig provisorisk lösning, ifall man nu lade Värmlands län till Göteborgshovrätten och sedan om några år ville ha det tillbaka till Svea hovrätt. Men däremot kan jag icke finna, att de olägenheter, som herr Gärde drog fram, när han talade om att det skulle uppstå oro ute i bygderna, därför att folk icke med säkerhet visste, till vilken hovrätt deras län en gång skulle komma att hänföras, äro av en sådan betydelse, att de böra hindra statsmakterna från att vid ett annat tillfälle taga upp till förnyat övervägande gränserna för den ena eller andra hovrätts domsområde.

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

Att herr Gärde såsom gammal Göta hovrättist känner sig upprörd vid tanken på att man på allvar kan diskutera rubbandet av ett 300-årigt förhållande beträffande Göta hovrätts förläggningssort, kan jag förstå, men det hör till de där mänskliga svagheter, opinioner och känslökäl, gentemot vilka han själv ställde sig på ganska höga hästar i sitt förra anförande.

När herr Gärde säger, att det är av mycket stor vikt, att hovrätten i Göteborg får en stark organisation, accepterar jag gärna den satsen såsom sådan, men jag bestrider, att skillnaden mellan en hovrätt i Göteborg med Värmlands län och en sådan utan Värmlands län är densamma som skillnaden mellan en stark organisation och en svag organisation. Vad är det Värmland tillför hovrätten i Göteborg? Herr Björkman tror jag antydde det nyss. Om Värmlands län hänfördes till hovrätten i Göteborg, skulle det innebära, att den fick ett par ledamöter till. Sannolikt skulle följderna bli, att hovrätten utöver två fulla divisioner skulle få två extra ledamöter. Jag anser det icke utan vidare vara till fördel för en hovrätt att på det sättet ha två och en halv division. Snarare synes en hovrätt på två vanliga divisioner ur organisatorisk synpunkt vara att föredraga framför en dylik hovrätt jämte två extra ledamöter. Jag delar därför icke heller utan vidare den mening som herr Karl Johan Olsson nyss uttryckte, nämligen att området för Göteborgshovrätten enligt utskottets förslag skulle kunna anses för litet. Det föreslagna området synes vara bra tillmätt, och skulle det området definitivt fastställas, tror jag inte att någon olycka vore skedd.

Efter dessa repliker vill jag endast med tacksamhet acceptera justitieministerns förklaring, att han är beredd att gå in till riksdagen med den återstående hovrättsregleringsfrågan före processreformens upptagande till behandling. Jag är av samma uppfattning som han, att vad som nu återstår att göra före processreformens genomförande, bör göras på en gång. Riksdagen kommer därför säkerligen att med tacksamhet taga del av hela planen för Sveriges indelning i hovrättsområden, när propositionen om hovrätten för nedre Norrland framlägges. Detta utesluter icke, herr talman, att man, när väl processreformen är genomförd, kan finna muntligheten i den nya ordningen kräva ett ytterligare fortskridande på uppdelningen av den största hovrätten i mindre områden, men det blir en senare fråga. De åtgärder, som hittills ha vidtagits beträffande nya hovrätter, ha varit fullt motiverade redan under nu bestående rättegångsordning. Första lagutskottet har understrukit detta i sitt uttalande, och utskottet är säkerligen av den uppfattningen, att ytterligare ett steg på den vägen är motiverat utan avvaktan på rättegångsreformen.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden gjorde propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Lindström* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 29, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Ang. inrättande av en hovrätt för västra Sverige. (Forts.)

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästs, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Vid ånyo skedd föredragning av första lagutskottets utlåtande nr 30. i anledning av väckta motioner om ändrad lydelse av 7 § 2 mom. lagen om kyrkofond, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första lagutskottets utlåtande nr 31, i anledning av väckt motion angående viss ändring av lagen om tillsättning av prästerliga tjänster.

I en inom andra kammaren väckt, till lagutskott hänvisad motion, nr 244, vilken behandlats av första lagutskottet, hade herr *Hedlund* i Östersund m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag till sådan ändring av lagen den 7 december 1934 om tillsättning av prästerliga tjänster, att bestämmelsen om prästval utginge vid sådan tillsättning av kyrkoherdetjänst, som avsåges i 41 § 4 mom.

Ang. formerna för s. k. tredje-gångstillsättning av kyrkoherdetjänst.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att riksdagen måtte i anledning av förevarande motion i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning angående ändrade bestämmelser för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst samt om framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda.

Reservation hade avgivits av, utom annan, herrar *Karl Emil Johanson*, *Ewerlöf*, *Gärde*, *Lindqvist* och *Lindmark*, vilka på anförda skäl hemställt, att förevarande motion icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Johanson, Karl Emil: Herr talman! Frågan om tillsättandet av de prästerliga tjänsterna är nog mera komplicerad än många andra, beroende på att två olika, i vissa fall motsatta intressen därvid böra tillgodoses: dels församlingens intresse och rätt att välja en präst, som passar för dess förhållanden, dels ock skapande av möjligheter för prästerskapet att erhålla en mera rättvis befordran.

I äldre tider, då pastoraten voro uppdelade i konsistoriella och regala, avgjordes många befodringsfrågor genom att Kungl. Maj:t hade och ganska ofta begagnade utnämningssrätten i de regala pastoraten. Man har hört talas om hur i mitten av 1800-talet dessa utnämningar skedde på ett sätt, som var mindre tilltalande ur församlingarnas synpunkt. Det hände ofta, att gamla läroverkslärare, när de närmade sig pensionsåldern, begagnade sin rätt att hos Kungl. Maj:t söka extra till prästerliga befattningar. De blevo ofta utnämnda till kyrkoherdar i, såsom man då kallade dem, de bästa pastoraten, där de sedan sutto kvar och lyfte en hög lön ända till sin död. Man förstår, att de på grund av sin tidigare verksamhet inte voro så särdeles väl insatta i församlingsarbetet, och därtill kom, att såväl kropps- som själskrafter avtogo med åren.

Denna Kungl. Maj:ts utnämningssrätt kvarstod visserligen till år 1910, men vi kunna säga, att efter sekelskiftet förekom mycket sällan, att Kungl. Maj:t

Ang. formerna för s. k. tredjegangstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.) utnämnde någon annan än den, som vid valet erhållit det högsta röstetalet. Vid tiden för den allmänna rösträttens genombrott beaktades också församlingarnas rösträtt och inflytande vid prästvalen. Genom 1910 års lag lades valrätten enbart i församlingarnas hand, med undantag av de fall, då fjärde provpredikant kallas, och vid besättande av domprostbefattningar. Detta är väl också bäst överensstämmande såväl med de kyrkliga intressena som med vår allmänna inställning till rösträtten och den enskildes därigenom tillförsäkrade större inflytande. Men samtidigt uppstod en annan olägenhet. I och med att Kungl. Maj:ts utnämningssrätt nästan uteslöts, inträdde det förhållandet, att många dugliga präster, som förtjänat bättre, fingo stanna som obefordrade eller som komministerar. Det är alltid vanskligt att för sin framgång vara beroende av folkgunsten, vilket nog också många förtjänta prästmän fått erfara. Det har varit orättvist emot dem personligen och till skada för prästrekryteringen, då många för kallet lämpliga ynglingar ej vågade ge sig in på en så osäker bana. För att få en rättelse härutinnan ha vi fått den s. k. tredjegangstillsättningen, som antogs av riksdag och kyrkomöte år 1934.

Såsom framgår av utskottets utlåtande å sid. 2 framlades redan vid 1925 års kyrkomöte motioner om att var tredje gång en kyrkoherdetjänst bleve ledig, densamma efter ansökan skulle på förslag av domkapitlet men *utan prov och val* tillsättas av Konungen, således samma sätt som nu förordas i motionen och i utskotts majoritetens förslag. Tanken på tredjegangstillsättning utan föregående församlingsval avvisades emellertid, och de sakkunniga, som utsetts för att utreda denna fråga, yttrade i sitt betänkande därom, att det skulle innebära ett icke oväsentligt brytande med den historiska utvecklingen å förevarande område, samt att den risken icke torde vara utesluten, att i sådana fall, då en kyrkoherdetjänst skulle tillsättas utan att församlingen haft tillfälle att genom val uttala sig i frågan, den utnämmande myndigheten komme att fästa alltför stort avseende vid vederbörandes tjänstålder och formella meriter, under det att andra kvalifikationer av måhända större betydelse med hänsyn till den ifrågakommande tjänstens behov, icke komme att vinna tillräckligt beaktande.

I den kungl. proposition, som framlades till 1934 års riksdag, yttrade också departementschefen: det vore nämligen alldeles givet, att vid utnämningssrättens utövande stort avseende alltid måste fästas vid den anslutning, som någon av de å förslaget uppförda kunde hava vunnit vid församlingsvalet.

1934 års första lagutskott hade en rätt avvikande inställning emot den, majoriteten i årets lagutskott har. Det yttrade nämligen, att utskottet hyst stor tvekan, huruvida det kunde låta sig göra att i enlighet med departementschefens förslag låta Konungen — bortsett från de fall, då fjärde provpredikant varit under omröstning — tillsätta kyrkoherdetjänst var tredje gång utan att därigenom den rätt, som i flertalet församlingar av ålder tillkommit menigheten, trädde för nära. Utskottet hade dock kommit till den uppfattningen, att en lösning, som tillgodosåge de av utskottet anförda synpunkterna, syntes närmast kunna vinnas i anknytning till den i propositionen föreslagna linjen under förutsättning, att Konungen vid utövandet av den utnämningssrätt, som skulle tillkomma honom, toge vederbörlig hänsyn till församlingarnas vilja.

Då ärendet sedan förekom vid 1934 års kyrkomöte, yttrade kyrkolagsutskottet i sitt betänkande, att förslaget i fråga om församlingarnas och prästerskapets i vissa avseenden skiljaktiga intressen finge anses lyckligt avvägt, varvid utskottet för församlingarnas del betonade, att dessa ju beträffande alla tillsättningar av ordinarie präster bibehölles vid sin rätt att genom val tillkännagiva sin mening om vem som borde ifrågakomma till deras själasörjare.

Man frågar sig då: vad har hänt, då man nu så snart härefter vill ändra

Ang. formerna för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.)

denna lag? Motionens motivering kan sammanfattas i att då Kungl. Maj:t ej följer valutslaget medför detta missmod och harm på grund av onödiga uppoffringar av tid och kostnader ävensom att en häftig agitation för att få fram höga röstetal uppriver församlinglivet, om utnämningen går i strid mot församlingssvalet, och att det därför är bättre att avstå från valen. Det var väl ingen, som ej år 1934 förutsåg, att förhållanden skulle kunna uppkomma, som medförde i motionen påpekade olägenheter, eller nu vill bestrida, att så har skett, men i jämförelse med alla de fall, då valen varit till fördel, och alla de fall, då de ej gjort någon skada, kan jag ej finna annat än att församlinglivet skulle förlora avsevärt mer, om man borttog valen vid tredjegångstillsättningarna.

Vid såväl 1936 som 1938 års kyrkomöte förelågo motioner med samma syftemål som den, vilken nu behandlas, men jag har ej kunnat finna, att de varit dikerade av det verkliga intresset för församlinglivet. Motståndet mot tredjegångssvalet kan i stort sett lokaliseras till Stockholm och norra Sverige, vilket är förklarligt. Vad angår Stockholm med dess stora församlingar, är valet en omfattande och dyrbar procedur, som man vill komma ifrån, och intresset för vem som blir utsedd till kyrkoherde är inte så stort, där det finnes flera präster i församlingen samt ej är så långt till grannkyrkorna. I Norrland finnes det också i allmänhet stora församlingar, vartill komma de stora avstånden, vilket medför, att prästvalet är ett stort företag. De stora avstånden medföra också, att församlingsmedlemmarna i allmänhet ej hava så mycket gemensamt med prästen som i södra och mellersta Sverige med dess små församlingar och tätare bebyggelse. Frågan är nu, om en verklig tillgång för den större delen av landet skall offras för att befria dessa större församlingars medlemmar från besvär, som det står var och en fritt att undandraga sig, om han vill.

Såsom framgår av utskottsutlåtandet, har Kungl. Maj:t i mer än halva antalet av tredjegångstillsättningarna utnämnt dem, som vid valet erhållit de flesta rösterna, och då valet ej följts, har det i ett flertal fall varit under sådana förhållanden, att hänsyn ej skäligen bort tagas till valresultatet, exempelvis vid stor splittring m. m.

Vid behandlingen av motionerna om borttagande av valen vid tredjegångstillsättningarna vid senaste kyrkomöte var lekmannasidan i kyrkolagsutskottet enhällig om att tillstyrka valens bibehållande — endast två prästerliga ledamöter reserverade sig med olika motiveringar — och kyrkomötet biföll utskottets hemställan med 38 röster mot 19, vilket talar sitt tydliga språk om stämningen bland Sveriges kyrkofolk i denna fråga. Det är ej heller uteslutet, till och med troligt, att Kungl. Maj:t i framtiden mer än nu skall kunna följa församlingarnas val utan att det med tredjegångstillsättningen avsedda syftet förbigås. Då 1934 års lag kom till stånd, fanns det ett stort antal präster, som väntade på att deras befordran skulle regleras, men allt eftersom tiden går, kommer denna balans så att säga att avverkas, varigenom Kungl. Maj:t får större möjligheter att följa församlingarnas i val uttryckta önskan.

I sitt yttrande i denna fråga vid kyrkomötet framhöll departementschefen, att det varit honom angeläget att under den första tiden rigoröst förverkliga lagens mening och strängt tillgodose syftet med lagen, syftet att söka bereda befordran åt förtjänta prästmän. Då under påpekade förhållanden Kungl. Maj:t behövt gå emot församlingarnas val i medeltal vid endast vart annat tillfälle, synes det vara möjligt att dessa »motgångar» i framtiden kunna något minskas.

Med hänsyn till detta har utskottsmajoriteten framkastat tanken, att Kungl. Maj:ts utnämningssrätt skulle kunna begränsas till ett mindre antal fall samti-

Ang. formerna för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.) digt som valproceduren i dessa fall underlåtes. Jag tror dock ej att detta är den bästa utvägen. Om valen få fortgå som hittills, har Kungl. Maj:t större möjligheter att taga hänsyn till församlingarna, där valen grunda sig på verkligt kyrkligt intresse, och rätta till missförhållandena på andra håll. Där det varit stor splittring och församlingarna så att säga delat upp sig i två hälfter, kan utnämningen av annan präst bidra till att motsättningarna fortare utjämnas. Och vid ett ringa valdeltagande synes det ej heller behöva verka oroadt, om Kungl. Maj:t utser annan än den församlingen valt. Av en redogörelse, som statsrådet Engberg lämnade vid förra kyrkomötet, framgår, att av de 43 fall, som utnämnts i strid med valresultatet, var det ej mindre än 17, där valdeltagandet varit under 10 procent av de röstberättigades antal. Genomsnittssiffran för alla 43 fallen var 16.2 procent, däri inberäknat de så att säga uppagiterade valen, där man genom ett livligt deltagande sökt binda Kungl. Maj:t. Nu kan det visserligen sägas, att det ringa valdeltagandet berott på att man trott, att Kungl. Maj:t ändå utnämnde en annan, men man ser ofta exempel på mycket ringa intresse för prästvalen även då församlingarna själva bestämma.

Till sist vill jag blott säga, att om prästmännen vilja komma ifrån valen, är detta förklarligt, men jag kan icke underlåta att uttala min förvåning över att svenska folkets representanter i vår demokratiska tid vilja minska församlingsmedlemmarnas inflytande på prästvalen mer än vad som behöves för att vinna det för prästerskapets befordring avsedda syftet. Det nuvarande systemet är relativt nytt, och det synes mig vara försiktigast att avvakta ännu något års erfarenhet, innan man går till utredning om ändring av detsamma, varför jag, herr talman, yrkar bifall till den vid utskottets utlåtande fogade reservationen.

I detta anförande instämde herrar *Tamm, Ewerlöf, Martin Svensson, Emil Andersson, Karl Bodin, Gustaf Björkman* och *Caap*.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7.30 e. m.

Herr Brandt: Herr talman! Den siste ärade talaren förvånade sig över att lekmännen kunde vilja fränhända sig någon av sina demokratiska rättigheter; han förmenade nämligen, att det var en demokratisk förmån att rösta även i de fall, som nu äro i fråga. Ja, det är så mycket, som bär namnet demokrati. Det finns äkta demokrati och falsk demokrati, och jag har inte alls några sympatier till övers för en demokrati, som till äventyrs går ut över mycket förtjänta präster, som eljest hade kunnat komma i fråga vid tillsättning av kyrkoherdetjänster.

Denna fråga har debatterats synnerligen ingående vid kyrkomötet, och alla ledamöter av denna kammare känna utan varje tvivel väl till skälen för och emot. Det är således icke någon anledning att för länge dröja vid dem.

Det måste glädja mig såsom nykomling i första lagutskottet, att lagutskottet år 1939 kommit att intaga den ställning som skett, särskilt när jag vet, att utskottet varit betydligt mera tveksamt beträffande denna fråga år 1934. Det är således nu majoritet i första lagutskottet för att begära utredning om, huruvida man kan slippa ifrån valproceduren vid s. k. tredjegångstillsättningar. Denna utskottets ståndpunkt beror väl, som jag nämnde nyss, därpå, att man tycker att dessa val icke äro några särdeles demokratiska tillställningar och att man gärna kan undvara dem, icke minst, skulle jag vilja säga, just av demokratiska skäl, ty det är riktigt, som det sades av reservanterna i kyrkolagsutskottet och som det också säges av utskottsmajoriteten i det

Ang. formerna för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.)
förevarande utlåtandet, att det är fara värt, när församlingsmedlemmarna märka, hurusom icke den blir utnämnd, som de röstat på, fastän denne erhållit högsta röstetalet, att de förlora intresset för hela valsyste- met även vid ordinära val, då deras vota betyda mera än vid val vid tredjegångstillsättningar.

Det utan tvivel väsentligaste skälet såväl för motionären, herr Hedlund i Östersund, som för majoriteten i första lagutskottet är, att det ter sig, om jag vågar använda ett så djärvt uttryck, nästan förgelseväckande för församlingsmedlemmarna, när de finna, att det icke alls tages hänsyn till deras genom valet uttalade uppfattning, och låt så vara, att man måste medgiva, att de böra ha reda på motiven för att de i ett visst fall, nämligen vid tredjegångstillsättning, icke ha samma möjlighet som vid vanliga prästval, är det ändå så — vilket mycket riktigt påpekas av utskottet — att skillnaden mellan de olika valen ej står fullt klar för den enskilde församlingsmedlemmen; skillnaden ter sig härfin mellan de olika valen, vare sig det gäller första, andra eller tredje gångens val. Det uppstår därför vid sådana tillfällen missmod och irritation och hela valsyste- met råkar i misskredit. Jag skulle vilja fråga den siste ärade talaren, om han verkligen vill bestrida detta. Han lär icke kunna göra det, men han kanske, med hänsyn till sin ståndpunkt, menar, att det icke spelar så stor roll.

I reservationen finns det ett uttalande, som jag skulle vilja fastslå: »Tillräckliga tillfällen att placera sådana prästmän, som tredjegångstillsättningsinstituttet avsåg att bereda befordringsmöjligheter, synes Kungl. Maj:t hava i de fall, då valdeltagandet varit allenast obetydligt eller stor splittring bland de röstande förelegat.» Jag vet inte, om jag vågar ifrågasätta, att reservanterna spekulerat en smula i det faktum, att valdeltagandet kan bli ytterst obetydligt, ty det måste det ju bli, när man finner, att Kungl. Maj:t utnämner någon annan än den församlingen önskat välja. Här säger man ju, att Kungl. Maj:t alltid har denna möjlighet, om valdeltagandet är ringa. Det kan väl icke vara önskvärt, att man favoriserar en utveckling i den riktningen.

För mig personligen ställer sig saken så, att jag är särskilt angelägen om att få bort valproceduren vid tredjegångstillsättningen, därför att jag anser — och ehuru jag tillhör utskottsma- joriteten, står jag kanske ensam i utskottet för denna tankegång, som jag således här kommer att framföra rent privat och som icke finns uttalad i utskottsutlåtandet — att Kungl. Maj:t borde ha absolut frihet vid ifrågavarande utnämningar, ty om folket vid valet uttalar sig på visst sätt, blir detta uttalande en ledning för vederbörande, och går man emot valet, åstadkommer man missnöje. Men om icke något val förekommer, är församlingen beredd att acceptera vem helst Kungl. Maj:t utser. Det skulle kunna anföras många exempel ur vårt lands kyrkohistoria på att just de män, som, utan att församlingen fått avgöra valet, av Kungl. Maj:t tillsatts, blivit de mest uppskattade — man må sedan kalla det för ett demokratiskt eller icke demokratiskt tillvägagångssätt.

Jag delar naturligtvis den uppfattningen, att det normalt bör vara så, att det är församlingen som väljer präst, men vi veta också, vilka trista tillställningar prästvalen äro och hur de kunna uppjaga stämningen och lidelserna inom en församling. Just därför kan det hända, att verkligt djupgående demokratiska intressen bli bättre tillgodosedda, om det någon gång även i våra dagar inträffar, att Kungl. Maj:t utser någon annan än den församlingen önskat. Alltnog, tar man bort valen, har ecklesiastikministern en absolut frihet vid prästutnämningen. Denna frihet har han juridiskt sett även nu, och vi ha ju för närvarande som bekant en ecklesiastikminister, som vågar an-

Ang. formerna för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.) vända den även med risk att väcka anstöt. Det vore emellertid en härlig sak, om man kunde slippa ifrån att väcka någon som helst anstöt vid dessa tillfällen.

Då jag här råkat så att säga tala å utskottets vägnar, eftersom dess ordförande icke är inne i kammaren just nu, ber jag få betona, att det jag nu senast sagt är ett uttryck för min egen personliga uppfattning. Inom utskottet har emellertid majoriteten enats om ett bestämt utalande, att de nuvarande förhållandena äro otillfredsställande och att man verkligen bör söka få en ändring till stånd. Utskottet vänder sig emot den tankegång, som kommit till uttryck i reservationen, att man finner det »försiktigast att avvakta ännu en tids erfarenhet av tillämpningen av reglerna om tredjegångstillsättningar», och uttalar i stället, att man icke vinner någonting på att draga ut på tiden med denna ändring. Jag menar, att skälen för och emot äro så kända och så debatterade, att om man överhuvud taget bör vidtaga någon ändring, bör man hellre göra det i dag än längre fram, eftersom missnöjet faktiskt växer undan för undan. Det är ofrånkomligt, att så länge Kungl. Maj:t begagnar denna utväg, kommer Kungl. Maj:t att sära en del församlingsbor, och det är därför önskvärt, att denna ändring, om den skall göras, sker snart.

Jag tillåter mig, herr talman, att yrka bifall till utskottets hemställan.

Friherre Lagerfelt: Herr talman! Då jag varit ledamot av kyrkomötet såväl under de år, då den nuvarande prästvallagen utarbetades och blev av kyrkomötet antagen, som vid senaste kyrkomötet, när fråga förelåg om borttagandet av valproceduren vid tredjegångstillsättningar, ber jag att få säga några ord.

Jag har vid alla dessa tillfällen varit anhängare av tillblivelsen av den nuvarande prästvallagen, och jag röstade vid senaste kyrkomötet även för bibehållande av valet. Jag motiverade denna min ställning, sedan lagen nu varit i kraft några år, med att lagen fungerar väl. Jag kan icke förneka, att det en och annan gång har uppstått litet missnöje vid någon utnämning i enlighet med denna lag, men jag tror, att man fäster alldeles för stort avseende därvid.

Jag vill också omnämna en sak, som förekommer i utskottets utlåtande, där det talas om att församlingsmedlemmarna inte kunna sätta sig in i det förhållandet, att valproceduren i fråga om tredjegångstillsättningar endast är av petitionär och icke av avgörande natur. Detta uttalande förvånar mig mycket. Jag tycker, att församlingarna ha mycket väl reda på att de vid det ena valtillfället verkligen skola välja präst, medan de vid ett annat tillfälle endast kunna anhålla att få den de vilja ha och att det ju sedan är Konungens rätt att utnämna.

För närvarande ha vi i Linköpings stift två pastorat under tillsättning, varvid i båda fallen tredjegångstillsättningsinstitutet skall tillämpas. Min uppfattning såsom boende i en grannförsamling och även såsom medlem av vederbörande domkapitel är den, att pastoratsborna ha fullkomligt klart för sig vad det gäller. Det torde därför icke alls vara något överraskande för dem, att detta val är av petitionär natur.

Då valmetoden enligt min mening fungerar bra och då den ännu icke tillämpats under längre tid än omkring fyra år, anser jag, att den ännu icke bör underkastas någon ytterligare omgestaltning, varför jag, herr talman, ber att få förorda reservanternas hemställan.

Herr Magnusson, Theodor: Herr talman! Det är naturligtvis en mycket vägande argumentering, om man ur demokratisk synpunkt vänder sig emot

Ang. formerna för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.)
förslaget att avskaffa de prästval, som det här är fråga om. Jag kan för min del emellertid icke finna, att det är något demokratiskt intresse att bibehålla den nuvarande ordningen.

All erfarenhet visar hän på, att det genomsnittligt över hela landet finns ett mycket ringa intresse för prästvalen. Jag läste just i en tidning häromdagen om ett prästval i Värmland, där icke mer än 2.2 % av församlingsborna hade deltagit i valet. Det har blivit kutym, att det är klickar, som deltaga i dessa val, och jag vill till och med gå så långt, att jag skulle i viss utsträckning vilja göra gällande, att det är personliga vänner, släktingar och anhöriga till de sökande prästerna, som främst äro i farten vid dessa tillfällen. Det förefaller, som om släktingar till vederbörande präster nära nog göra en liten kapitalinvestering för att hjälpa vederbörande att få en god och indräktig syssla. Den stora delen av församlingsborna står tämligen likgiltig vid sidan om det hela, och just under denna ordning blir det dessa klickar som kunna göra sig gällande.

Det har också visat sig, att det brukar gå ganska otrevligt till vid prästvalen. Jag tror inte, att man i allmänhet gjort motsvarande erfarenheter, när det gäller val till stadsfullmäktige och till riksdagen som när det gäller val av präster. Man skulle kunna säga, att de knappast äro tillställningar för konfirmander. Härförleden förekom ett prästval i en mellansvensk stad, därvid anonyma brev spelade en mycket stor roll, och jag har för min del fått det intrycket, att det mindre gäller för vederbörande att framhålla sin egen förträfflighet än fastmera att utmåla de medsökandes uselhet. Sådant gör, att valet i och för sig har kommit att få en ganska neddragande innebörd.

Vad beträffar själva valet ur formell synpunkt, är det otvivelaktigt så att folk blir mycket besvikna — åtminstone de klickar, som gå åstad och rösta — när Kungl. Maj:t utser en annan än den, som de flesta röstat på. Man har svårt att förstå, att det vid ett tredjegångsval är fråga om en rådgivande omröstning, och därför tycker man, att när folk går och väljer, skall väl den demokratiska ordningen bjuda, att den som får högsta röstetalet också skall bli utsedd.

Det är ju så, att dessa tredjegångstillsättningar ha tillkommit just för att bereda sådana präster, som icke ha så lätt att komma i fråga, möjlighet att bli valda i det att Kungl. Maj:t har full frihet att utse den som Kungl. Maj:t anser bör komma i fråga. Under dessa omständigheter vore det otvivelaktigt bäst, om Kungl. Maj:t utan denna omgång — det kunde ju också tänkas någon rådgivande institution på något annat sätt — alltså direkt kunde få utse den, som Kungl. Maj:t anser bör ha tjänsten. Då slipper man förarga församlingsborna, och man gör otvivelaktigt också den som blir vald en tjänst. Man kan ju förstå, att om några prästmän ha tävlat om en anställning och en av dessa, som kanske bara samlat en minoritet av de i valet deltagande, blir utnämnd av Kungl. Maj:t, så mottages denne med misstroende och misslag av församlingsborna. Det skulle kunna anföras åtskilliga exempel på detta, och det gjorde speciellt motionären herr Hedlund i första lagutskottet, där han kunde hänvisa till många exempel på hur dystert och motbjudande det kan vara för en prästman att komma till en församling, där kanske församlingsborna uppagerats emot honom i förväg. Om en sådan agitation icke kommer till stånd, kommer det heller inte att föreligga en sådan personlig aversion emot den valde, som det nu ofta kan göra. Jag har sett prästval på nära håll — särskilt i Göteborg — och jag får säga, att det undan för undan hos mig har vuxit fram en fast och bestämd övertygelse, att dessa prästval göra mera skada för kyrkan än nytta.

Ang. formerna för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.)
Med hänsyn till detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Gustavson, John**: Herr talman! När det icke har gått mer än fem år, sedan denna reform genomfördes och det icke hittills torde ha visat sig uppkomma sådana olägenheter av systemet med tredjegångstillsättningar, att vi ha anledning att gå in för ett slopande av valen vid dessa, kommer jag att yrka bifall till reservationen.

Den tabell, som återfinnes på sid. 4 i utskottets utlåtande, talar sitt tydliga språk om att valen, alltså röstningarna på präster vid tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänster, icke ha varit utan sin betydelse; i det stora flertalet fall har regeringen nämligen följt de väljandes önskemål.

Jag kan icke finna det argument bärande, som herr Brandt här framhöll. Han kallar detta för en falsk demokrati, och han säger att man närmast kan betrakta det såsom förargelseväckande, att folk skall gå och rösta på präster. när man på förhand vet, att rösterna icke ha någon betydelse för valets utgång. Men sedan sade herr Brandt, att han för sin personliga del ville få bort dessa val främst av den anledningen, att regeringen bör ha sin fulla frihet i detta fall. Jag tycker verkligen, att hans ena argument slår ihjäl det andra. Om herr Brandt menar, att regeringen icke hittills har haft denna frihet men har tagit vissa hänsyn till de väljandes önskemål — och det kan han ju ha rätt i att regeringen har gjort — anser jag den omständigheten, att det vid flertalet tredjegångstillsättningar har gått enligt de röstandes vilja, icke vara ett skäl för att nu taga bort dessa val.

Enligt min mening är det fullt demokratiskt, att väljarna skola få säga sin mening. Att det kan hända, att det blivit så ringa valdeltagande som 2 å 3 %, såsom några gånger inträffat, är icke något att göra åt. Valdeltagandet är ju olika i olika delar av landet.

Herr Magnusson talade även om vissa erfarenheter, som han hade gjort, om hur det går till vid val, i synnerhet vid prästval, nämligen att släktingar och goda vänner till de sökande ibland även med penningtillskott påverkade agitationen i en viss riktning, och jag måste ge herr Magnusson fullkomligt rätt i att sådana mindre sympatiska och ibland ganska beklämmande och nedslående företeelser inträffat. Men herr Magnusson vill väl icke göra gällande, att sådana mindre tilltalande agitationsmetoder endast praktiserats, när det gäller val vid tredjegångstillsättning, utan de förekomma väl även vid val och valagitation i allmänhet. Om herr Magnusson skall vara konsekvent, bör han enligt detta resonemang yrka avskaffande av alla prästval. Jag tror således icke, att detta hans argument är värt någonting i detta sammanhang.

Jag skall icke uppehålla tiden längre utan skall med dessa ord, herr talman, be att få instämma i det yrkande som framställts om bifall till reservationen.

Herr **Schlyter**: Herr talman! Den siste ärade talaren påpekade, att Kungl. Maj:t vid över hälften av tredjegångstillsättningarna utnämnt den av församlingen valde, och talaren åberopade detta såsom ett skäl för att man icke skulle skrida till inskränkning av församlingarnas valrätt. Jag vill då fästa uppmärksamheten på att första lagutskottet i slutet av sitt utlåtande uttryckligen har pekat på detta förhållande — det jag nu citerade från den siste ärade talaren står nämligen angivet mellan två tankstreck på tredje och fjärde raden från slutet av utskottets motivering — men detta ger utskottet anledning till att påpeka, att det bör tagas under övervägande, huruvida icke

Ang. formerna för s. k. tredjegångstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.)
Kungl. Maj:ts tillsättningsrätt skulle kunna begränsas till ett mindre antal fall än nu är stadgat samtidigt som valproceduren i dessa fall underlåtes.

Det förefaller mig såsom i hög grad lekman på detta område, att en sådan anordning skulle kunna ganska väl motsvara de verkliga förhållandena och tillgodose både dem som sätta ett värde på att valen såsom regel alltjämt äga rum och önskemålet att Kungl. Maj:t i ett mera begränsat antal fall får utöva sin utnämningsrätt oberoende av val. Det förefaller mig också, som om det mot församlingarna vore renhårigast att gå fram på det sätt, som utskottet här har antytt.

Jag ber därför, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr **Sjödahl**: Herr talman! Jag skall be att få ansluta mig till reservanternas hemställan. Jag gör detta därför, att jag icke kan finna annat än att vad utskottet här har anfört såsom skäl för sitt yrkande knappast kan betraktas såsom bärande. När det av utskottet anförda första skälet är det, att det nu allmänt skulle medgivas, att vissa mindre önskvärda följder av bestämmelsen om val vid tredjegångstillsättning framträtt, vill jag bara framhålla, att såväl debatten här i dag som de debatter, som tidigare förevarit på olika håll, dels i kyrkomötet och dels i pressen, icke alls vittna om något sådant allmänt medgivande. Det skulle väl också, tycker jag, vara rätt besynnerligt, ifall denna lagstiftning, som icke har varit tillämpad under mer än några år och i ett relativt litet antal fall, redan skulle ha visat sådana konsekvenser, att det allmänt skulle medgivas, att vad som vid dess antagande anfördes för densamma var galet. Jag vill, herr talman, bestrida detta allmänna uttalande.

Jag vill tillika vittna om att den erfarenhet, jag fått under några år jag tillhört ett domkapitel här i landet, tvärtom blivit den, att denna bestämmelse verkat synnerligen väl. Den har medfört dels ett hänsynstagande till de väljande, då dessa mera bestämt ha uttalat sin mening, och dels — i en del fall, då denna mening icke varit klart uttalad — att man kunnat befördra eljest obefordrade präster.

Det andra motivet för utskottets ställningstagande är det, att hela denna valprocedur skulle ha blivit en formalitet. Men redan den statistik över valen, som förefinnes och som visar att Kungl. Maj:t i minst hälften av antalet fall följt valutslaget, vittnar väl om att valet icke blivit någon formalitet.

Till slut förmenar även utskottet, att man skulle riskera, att hela valsyste- met kunde råka i misskredit. Jag tror att det kan vara dåligt valdeltagande på sina håll, där man inte har något vidare intresse för prästval, men samma ringa deltagande förefinnes då vare sig det är fråga om tredjegångsval eller något av de andra valen, och att tredjegångsvalen i och för sig skulle kunna åstadkomma, att det hela skulle råka i misskredit, det är ju en möjlighet, men det är sannerligen icke något som är omvittnat för närvarande. Därtill har förfarandet prövats alltför kort tid. Jag måste härvidlag döma även efter de erfarenheter jag själv gjort, och jag har kommit till den slutsatsen, att det system, som infördes år 1934, ännu icke blivit prövat tillräckligt för att kunna utdömas. Mina speciella erfarenheter från ett visst domkapitel visa i stället, att dessa bestämmelser varit nyttiga och kunnat tillämpas på ett förnuftigt sätt.

Jag finner det således icke nu, herr talman, föreligga skäl för att göra någon ändring i det existerande systemet, och jag ber därför att få yrka bifall till reservationen.

I herr Sjödahls yttrande instämde herr *Andersson*, *Elof*, och herr *Friggeråker*.

Ang. formerna för s. k. tredjegangstillsättning av kyrkoherdetjänst. (Forts.)

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, gjorde herr förste vice talmannen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, enligt de under överläggningen förekomna yrkandena propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare därpå, att kammaren skulle med avslag å utskottets hemställan bifalla den av herr Karl Emil Johanson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr förste vice talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Schlyter* begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som avslår vad första lagutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 31 och bifaller den av herr Karl Emil Johanson m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen ånyo upplästes, verkställdes omröstningen på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr förste vice talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser; och befanns därvid, att flertalet röstade för ja-propositionen.

Ang. rätten till hummerfiske i Bohuslän.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 58, i anledning av väckta motioner angående rätten till fiske efter hummer i vissa delar av Bohuslän.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 178 av herr *Nilsson, Theodor*, m. fl. och II: 260 av herr *Johansson* i Öckerö m. fl., hade hemställts, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t ville vidtaga sådana åtgärder, att hummerfisket gjordes helt fritt inom Vette, Tanums och Kville härader.

Utskottet hade i det nu ifrågavarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att de likalydande motionerna I: 178 och II: 260 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Nilsson, Theodor: Herr talman! För att det högt aktade jordbruksutskottet vid behandlingen av de här ifrågavarande motionerna låtit sig angeläget vara att inhämta yttranden från samtliga de myndigheter och föreningsammanslutningar, som ha sakkännedom på dithörande områden, uttalar jag ett tacksamt erkännande. Då jag inte kommer att ställa något mot utskottet gående yrkande, skall jag inte gå in på något bemötande av vad som i här föreliggande betänkande förekommer.

I sin motivering för avslag på motionerna framhåller utskottet bland annat, att det förslag i ämnet, som framlagts av 1935 års fiskeriutredning, ännu icke blivit slutprövat av Kungl. Maj:t. Som kammarens ledamöter väl känna till, har 1935 års fiskeriutredning föreslagit, att hummerfisket skall göras helt fritt i Vette, Tanums och Kville härader. Då det är därom motionerna handla, har jag begärt ordet, herr talman, för att uttala den varma förhoppningen, att detta fiskeriutredningens förslag måtte bliva beaktat av Kungl. Maj:t. Jag

Ang. rätten till hummerfiske i Bohuslän. (Forts.)

gör detta så mycket hellre, som fiskeriintendenten i Västerhavets distrikt mycket kraftigt ansluter sig till 1935 års fiskeriutrednings förslag att helt frigiva hummerfisket å förenämnda område. Den sistnämnda myndighetspersonen är ju dock den, som av Kungl. Maj:t tillsatts för att helt ägna sig åt till fiskerinäringen hörande spörsmål, och det är givet att han sålunda under ansvar, med aktgivande på att icke andra rättsintressen åsidosättas, tager ställning till sådana spörsmål, varom det här är fråga.

I det yttrande, som fiskeriintendenten avgivit till utskottet, anför han bl. a., att frågan om hummerfiskets frigivning för den del av länet det här gäller är av mycket stor vikt, och han fortsätter: »Det är därför synnerligen angeläget, att frågan snarast löses i enlighet med 1935 års fiskeriutrednings förslag.»

Herr talman! Med understrykande just av detta fiskeriintendentens yttrande är det vi motionärer med tillförsikt emotse Kungl. Maj:ts ståndpunktstagande till denna för yrkesfisket inom de orter, som härav beröras, så viktiga fråga. Jag har icke något yrkande att framställa.

Häri instämde herr *Andersson, Emil*, och herr *Andersson, Karl*.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, bifölls vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 59, i anledning av väckt motion angående kronoskogvaktareboställena å häradsallmänningar;

nr 60, i anledning av väckta motioner angående vissa ändringar av 36 § i 1934 års lag om allmänna vägar; samt

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av krogoendomen Sundbyholm nr 2 i Sundby socken av Södermanlands län.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 62, i anledning av väckt motion angående förhindrande av spekulation i jord och skog m. m.

I en inom andra kammaren väckt, till jordbruksutskottet hänvisad motion, nr 167, av herrar *Ericsson* i Sörsjön och *Pettersson* i Dahl, hade hemställts, att riksdagen ville besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa om utredning för att förhindra spekulation i jord och skog samt främjande av jordens bevarande i den jordbrukande befolkningens händer.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt, att motionen II:167 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Reservation hade anmälts av herrar *Alfred Andersson*, *Ericsson* i Sörsjön och *Pettersson* i Dahl, vilka yrkat bifall till motionen II:167.

Herr **Andersson, Alfred**: Herr talman! Till detta utskottsutlåtande har anmälts en reservation, och bland undertecknarna av densamma återfinnes även mitt namn. Jag måste visserligen säga, att jag inte känner så värst mycket till av vad motionärerna påpekat i sin motion, men jag har den uppfattningen, att motionärerna i alla fall måste ha något skäl för sina påståenden i fråga om spekulationen i jord och skog. Det har ju i utskottet påpekats sådana fall från Dalarna och från Halland, och det var på grund därav, jag anslöt mig till

Om förhindrande av jordspekulation m. m.

Om förhindrande av jordspekulation m. m. (Forts.)

motionärernas anhållan om en utredning av hithörande spörsmål. Men en särskild anledning till mitt ställningstagande har varit, att en eventuell utredning skulle kunna utsträckas något längre än vad motionärerna peka på, och jag anslöt mig till reservationen även för att här i kammaren bli i tillfälle att framhålla några sådana synpunkter.

Det är ingen hemlighet, att många lantbrukare förvärva sina egendomar alltför dyrt. Det har mången gång visat sig, att det varit ytterst svårt för dem att klara sig på sitt jordbruk, just emedan de betalat alltför mycket vid dettas förvärvande. Därför menar jag, att en eventuell utredning skulle kunna taga sikte på det förhållande, som jag nu påpekar. Vad jag närmast syftar på är, att det här föreligger ett verkligt behov av att något rådgivande organ tillskapas. Jag hade tänkt mig, att om det t. ex. funnes rådgivande nämnder här och var ute i orterna, en i varje kommun eller eventuellt för större räjonger, kunde dessa stå till tjänst med upplysningar, då det gällde försäljning eller köp av vissa egendomar. Det skulle som sagt vara värdefullt, om vederbörande på så sätt skulle kunna få råd om vad den eller den egendomen kunde vara värd, icke minst om de kunde få den upplysningen t. ex. att en viss egendom kan förränta det och det priset men att den som betalar mera, får räkna med förlust. Jag skulle här kunna draga upp en del exempel, som klart belysa, hur människor blivit lurade i detta fall.

När en egendom nu skall säljas, anlitar man i regel en egendomsmäklare. Dessa egendomsmäklare ligga ingalunda på latsidan, då de fått i uppdrag att sälja en egendom. De ha nämligen sitt arvode beräknat efter viss procent på köpeskillingen och äro därför synnerligen angelägna att få fram en så hög köpeskillning som möjligt. Har en egendomsmäklare en gång fått fatt i ett offer, släpper han det icke gärna. Spekulanten besökes många gånger, och slutligen kommer en uppgörelse till stånd. Jag har varit i tillfälle att fråga en del av dessa människor, som jag före köpet varit i tillfälle att varna för att betala för mycket, vad de tycka om det nya förvärvet. Icke sällan får man det svaret: »Jag är lurad; jag har köpt egendomen för dyrt.» Det har kunnat gälla lantarbetare, som efter att ha arbetat i andras lantbruk under 15, 20, 25 år ansett sig vara framme vid sina drömmars mål att kunna få ett eget litet lantbruk. Ofta har det berott på att de saknat en av de nödvändigaste förutsättningarna för att lyckas, nämligen tillräcklig omdömesförmåga i detta hänseende.

Ett annat exempel gäller en egendom på 120 tunnland, som utbjöds till arrende. Ingen i orten var spekulant på denna egendom, ty man kände till den, men den hade lämnats i händerna på mäklare, och så kom det en man långt bort ifrån, från Kristianstads län, som fastnade för egendomen. Det var nämligen utlovat, att jorden var stenfri och väl dränerad. Arrendatorn inrättade sig efter detta och anskaffade motorredskap, som han skulle sköta jordbruket med. Han blev emellertid synnerligen besviken, när våren kom och han skulle sätta redskapen i jorden, ty jorden var rikligt stenbemängd. Det blev process; arrendatorn ansåg sig nämligen lurad och stämde godsägaren. Det blev ny besiktning och värdering, och det utmynnade i att domstolen tillerkände honom ett belopp av något över 1,000 kronor.

Exempel sådana som detta och många andra tala enligt min mening tydligt och klart för att det skulle vara av synnerligen stort värde, om det funnes tillgång till erfaret folk här och var ute i bygderna, som kunde stå till tjänst med sin sakkunskap och säga precis vad en egendom kunde vara värd, när det gällde såväl köp som utarrendering.

Jag har velat framhålla detta redan nu, eftersom det ju kan tänkas, att det i samband med behandlingen av en annan fråga, som vi komma fram till se-

Om förhindrande av jordspekulation m. m. (Forts.)

nare under denna riksdag, nämligen egnahemsfrågan, kan finnas möjlighet att få till stånd en sådan rådgivande institution, som jag nu talat om.

Herr talman! Jag ber att med dessa ord få yrka bifall till motionen.

Herr Sundberg: Herr talman! Jag ber att få deklarerera som min uppfattning, att det ligger någonting i vad herr Andersson i denna fråga framfört. Han har emellertid kanske väl ensidigt betraktat problemet. Det finns många jordbrukare som uppträda inte bara som köpare utan även såsom säljare, och även denna kategori kunde kanske ha behov av råd från ett uti orterna befintligt opartiskt och sakkunnigt organ.

Vad jag emellertid i detta sammanhang är angelägen att understryka är, att skogsvårdsstyrelserna i respektive län på intet sätt böra bli inblandade i handläggningen av en fråga sådan som denna i vad den berör skogsvärderingar eller dylikt. De böra vara helt fristående, när det gäller en angelägenhet av denna privatekonomiska art.

Herr Sederholm: Jag vill inte närmare gå in på de skäl, som motionären här anfört för bifall till sin motion, i synnerhet som herr Andersson själv egentligen icke har gått in på dessa skäl utan har förordat en rådgivande verksamhet vid fastigheters förvärv, både när det gäller skogsfastigheter och andra fastigheter. Jag har inte någonting emot att en utredning härom kan komma till stånd.

Jag kan väl tänka mig, att det kan ske genom statsåtgärder, men jag tror, att det vore lika bra, om det skedde genom de organisationer, som finnas för olika kategorier av köpare. Skogsägareföreningen eller andra föreningar kunna ju organisera någonting sådant. Emellertid har jag ingenting emot att en sådan anordning vidtages, men det ligger utanför ramen för denna motion.

För övrigt ber jag att få hänvisa till vad utskottet anfört emot ett bifall till motionen. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 63, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning av kronoegendomen Ågård nr 1 i Skrea socken av Hallands län jämte i ämnet väckt motion, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 64, i anledning av väckta motioner angående omläggning av kronoparkerna till länsallmänningar under länsstyrelsernas administration m. m.

I två inom riksdagen väckta, till jordbruksutskottet hänvisade likalydande motioner, nämligen I: 103 av herr *Scensson, Nils*, och II: 174 av herr *Lövgren*, hade hemställts,

dels att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t ville anhålla om en utredning rörande möjligheterna att förstärka länens folkförsörjning genom en omläggning av kronoparkerna till länsallmänningar, som direkt eller indirekt ställdes under länsstyrelsernas administration;

Om Kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m.

Om kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m. (Forts.)

dels ock att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om en skyndsam utredning rörande möjligheterna att förbehålla avkastningen från Norrbottens läns skogar åt detta läns egen industri.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt, att de likalydande motionerna I:103 och II:174 icke måtte föranleda någon riksdagens åtgärd.

Herr Svensson, Nils: Herr talman! Jag skall försöka att fatta mig kort.

Jag skall erkänna, att jag hade mina dubier vid motionens framläggande beträffande möjligheterna för densamma att få ett gynnsamt mottagande, i första hand av utskottet och sedermera av kamrarna. Men å andra sidan får jag också erkänna, att jag blev åtskilligt fundersam över hur det kan gå till, då utskottet enhälligt kom med sitt avstyrkande, trots de kraftiga tillstyrkanden i motionens syfte, som de båda länsstyrelserna i Västerbotten och Norrbotten ha avgivit till utskottet. Likaså kan man påstå, att skogsvårdsstyrelsens i Norrbottens län uttalande är avgjort till förmån för motionen och att styrelsen önskar en utredning i motionens syfte. Jag kan inte gärna förstå saken på annat sätt än att utskottet inte kunnat sätta sig in i, hur brännande problemet i verkligheten är för den befolkning där uppe, som har sin utkomst av skogsnäringen. Just den omständigheten ha också länsstyrelserna mycket hårt tryckt på, och jag skall taga mig friheten att läsa upp några satser i deras utlåtanden beträffande denna sak.

Länsstyrelsen i Västerbottens län säger bl. a. på följande sätt: »Länsstyrelsen vill såsom sin mening framhålla, att statsmakterna nödgas i större utsträckning än hittills icke blott intressera sig för de frågor, som här berörts, utan även vidtaga sådana åtgärder, som äro ägnade att bereda befolkningen möjligheter till utkomst.

Såsom framgår av det anförda kan länsstyrelsen icke finna förvaltningen av statens skogar i denna del av landet ändamålsenlig. Det är för folkförsörjningens skull en tvingande nödvändighet att länets befolkning får en avsevärt större del av sin utkomst ur skogarna, än nu tyvärr är fallet. Länsstyrelsen finner det naturligt att stora svårigheter måste möta att centralt sköta $\frac{3}{4}$ -delar av statens skogsmarker, då dessa väldiga marker äro belägna på ett avstånd av 80—150 mil från förvaltningsorten. Domänstyrelsen torde själv ha insett svårigheterna eftersom det för ej länge sedan planerades att förflytta samtliga överjägmästare till Stockholm. Det förelåg uppenbarligen behov av att på något sätt komma i närmare kontakt med orterna, även om detta sätt ej synes hava varit det lämpligaste.»

Vidare säger den i slutet av sitt yttrande: »Då en allsidig utredning av denna fråga vore av synnerligt intresse, vill länsstyrelsen tillstyrka att utskottet måtte hos riksdagen förorda en skrivelse till Kungl. Maj:t i sådant syfte.»

Länsstyrelsen i Norrbottens län yttrar följande: »De praktiska vägarna för tillgodoseende av motionärernas av länsstyrelsen livligt vitsordade önskemål lär det bliva en eventuell utrednings uppgift att anvisa, och får länsstyrelsen sålunda livligt tillstyrka att frågan göres till föremål för skyndsam utredning. Att därvid — som skogsvårdsstyrelsen i sitt härjämte närslutna utlåtande föreslagit — ställa en omtaxering av länets skogar såsom en förutsättning för bedömandet av motionärernas önskemål, finner länsstyrelsen opåkallat. Tvärtom talar starkt den omständigheten, att man redan nu vet, att Norrbottens skogar blivit för hårt avverkade, för att snara åtgärder i berörda frågor vidtagas utan att tid spilles på att avvakta en ny skogstaxering, som icke kan bliva annat än en bekräftelse på förut kända förhållanden.»

Om kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m. (Forts.)

Även skogsvårdsstyrelsen i Norrbottens län uttalar sig i ungefär samma riktning.

Det är endast domänstyrelsen, som tar bestämt avstånd från motionen. Detta kunde man ju förstå, och det hade man inte behövt fråga domänstyrelsen om. Den vill naturligtvis inte avhända sig något av sin makt och myndighet över sina domäner.

Frågan om trygghandet av skogsbygdsbefolkningens försörjningsmöjligheter börjar nu bli synnerligen brännande. Svårigheterna ha varit kännbara rätt länge, åtminstone ett tiotal år, men man har hittills nödortfigt kunnat reda sig med att placera folk på de många och stora vägbyggen, som ha pågått uppe i bygderna. Dessa vägbyggen kunna emellertid inte pågå i oändlighet. Snart har varje by sin väg, och de stora stråken bli väl också färdiga ungefär samtidigt. Vad skola sedan de arma människorna taga sig till? Det finns inte så stora försörjningsmöjligheter där uppe, att varje arbetsför man kan få arbete och förtjänst. Då befolkningsstillväxten är stor och utsinandet av försörjningsmöjligheterna pågår i raskt tempo, så förstår man, att krisen tillspetsas. Ja, läget kan bli så svårt, att ordet »kris» är för svagt för att beteckna det tillstånd, som man här måste befara.

Detta är ett problem, om vilket man icke är berättigad tro, att det skall kunna lösas genom något slags självläkningsprocess. Det är åtminstone min fasta övertygelse, att statsmakterna inte komma undan med att skjuta det ifrån sig, utan förr eller senare måste de ta itu med det. Och då är det bättre att göra det förr än senare, innan ännu några stora skadeverkningar hunnit uppstå. Redan nu äro i alla fall förhållandena så svåra, att de måste påkalla särskild uppmärksamhet. Drivningarna och flottningarna göras numera färdiga på så kort tid, att det blir fråga om en obetydlighet i jämförelse med vad förut varit fallet. Under mellantiden, som omfattar de flesta av årets tolv månader, få männen gå arbetslösa i flera hundratal. Jag hörde för några dagar sedan, att en av Norrbottens mindre kommuner hade omkring 500 arbetslösa för närvarande. Då voro drivningarna slutförda. Om några veckor få de visserligen arbete vid flottningarna, men sedan stå de utan arbete igen. Detta kan inte pågå i längden. Det måste göras någonting åt det, och min medmotionär och jag ha ansett, att man skulle finna en bra uppslagsända genom att ta itu med problemet på det sätt, som vi ha föreslagit i motionen. Det är tyvärr inte utskottets uppfattning. Hur utskottet tänker sig att problemet skall lösas, framgår egentligen inte alls. Det hänvisar visserligen till 1936 års skogsutredning, och det hänvisar också till domänstyrelsens uttalande angående en utredning, som verkställes angående cellulosaindustrien i Norrbotten. Vad 1936 års skogsutredning angår, betvivlar jag för min del mycket starkt, att den kommer att syssla något nämnvärt med det problem, som här föreligger. Dess direktiv och dess arbete äro knappast av sådan art, att den kan ge sig in på denna specialfråga — ty försörjningsproblemet för skogsbyggdens befolkning är en specialfråga för övre Norrland. Och den omständigheten, att en utredning är förordad av domänstyrelsen angående cellulosaindustrien i Norrbotten, talar enligt min uppfattning för ett tillstyrkande från utskottets sida av den utredning, varom vi motionera. Då skulle dessa två saker ha kunnat sammanslås.

Herr talman! Jag hade tänkt att här framställa ett yrkande i enlighet med formuleringen i det maskinskrivna förslag, som blivit utdelat på kammarledamöternas pulpeter. Det lär emellertid inte gå att få ett sådant yrkande ställt under proposition, och jag skall därför i stället kort och gott be att få yrka bifall till motionen.

I detta anförande instämde herrar *Asplund* och *Svedberg*.

Om kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m. (Forts.)

Herr **Gabrielsson**: Jag har såsom representant för Norrbottens och Västerbottens län varit med om att i jordbruksutskottet avstyrka den föreliggande motionen, och jag vill hänvisa till vad utskottet har sagt om att frågan är under utredning.

Det maskinskrivna förslag till yrkande, som utdelats till kammarledamöterna, innehåller någonting helt annat än motionerna. Motionärerna föreslå nämligen, att statens skogar i Norrbottens län, eventuellt också Västerbottens län, skola göras till länsallmänningar och ställas under länsstyrelsens förvaltning. Nu ha vi emellertid en domänstyrelse, som sköter statens skogar, och jag förmodar också, att flertalet inom riksdagen har den uppfattningen, att skola vi ha en domänstyrelse, skall den sköta statens skogar även i de båda översta norrländska länen.

Motionen innehåller en hel del mycket beaktansvärda ting, men ändå har jag för min del inte kunnat förorda bifall till densamma. Länsstyrelserna äro som bekant för det första inte alls sakkunniga när det gäller att taga hand om skogar, och för det andra ha de så många uppgifter, som de måste sköta, att de med sin nuvarande organisation icke ha någon möjlighet att förvalta även statens skogar. Att helt och hållet avkoppla dessa skogar från staten och göra dem till länsallmänningar, kan jag såsom representant för Norrbotten och Västerbotten icke ha något emot, men jag förmodar, att tiden icke ännu är mogen för en sådan åtgärd. Tills vidare få väl ändå de skogar, som tillhöra staten, förvaltas av statens ämbetsverk.

Däremot skulle jag för min del inte ha någonting emot det senast framkomna förslaget till yrkande, därest det kunde ha ställts under omprövning, om att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om skyndsamt utredning rörande möjligheterna att åt vartdera av de två nordligaste länen befolkning och industri-anläggningar säkerställa avkastningen från respektive läns skogar såväl i fråga om inkomster som arbetstillfällen. Ty det är ju välbekant, att en stor del av råvarorna föras från översta Norrland till mellersta Norrland för att förädlas där. Men den saken får väl den pågående skogsutredningen, såvitt jag förstår, taga under övervägande.

Jag har den uppfattningen, att skogarna inte avkasta mer eller lämna mer i arbetsförtjänst, om länsstyrelserna sköta dem, än om domänförvaltningen gör det, och därför har jag liksom ett enhälligt jordbruksutskott gått emot motionen. Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr **Sederholm**: Herr talman! Utskottet har inte på något sätt velat bestrida, att här föreligger ett allvarligt problem med avseende på försörjningsmöjligheterna nu och i framtiden för de båda översta norrländska länen, Västerbottens län och Norrbottens län. Utskottet har också skrivit, att de i detta hänseende av motionärerna framförda synpunkterna synas utskottet förtjäna beaktande. Vi vilja från utskottets sida sålunda inte bestrida, att det är en viktig fråga och även en brännande fråga, vad som kan göras och bör göras i detta fall.

Emellertid ha motionärerna gått in på två konkreta förslag, vari de velat anvisa utvägar, som de anse lämpliga och ägnade att åstadkomma en förbättring. Utskottet har naturligtvis då haft att pröva, om dessa vägar verkligen kunde vara lämpliga och riktiga. Då har utskottet kommit till den uppfattningen, att ett överförande av skogsförvaltningen inom de övre norrländska länen från domänstyrelsen till länsstyrelserna icke kan vara en ändamålsenlig åtgärd. Vi mena, att domänstyrelsen, låt vara att den har sitt säte i Stockholm, i alla fall har så mycken med förhållandena förtrogen lokalrepresentation och för övrigt är så sakkunnigt och väl organiserad, att man icke har att förvänta,

Om kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m. (Forts.)
att länsstyrelserna i detta fall skulle kunna åstadkomma någonting mer och bättre än vad domänstyrelsen nu kan göra. Att då skrida till en utredning av denna fråga ha vi inte funnit lämpligt att förorda. Vi anse alltså icke, att denna utväg är framkomlig för tillgodoseende av de synpunkter, som legat till grund för motionärernas framställning.

Vad beträffar den andra delen av motionen, nämligen förslaget att förbehålla Norrbottens industri de naturalster, som produceras inom Norrbotten, skulle man ju kunna tänka sig möjligheten att reservera vissa arbetstillfällen för Norrbottens befolkning i något högre grad än vad som för närvarande är fallet. Men vi få komma ihåg, att den väsentliga delen i fråga om de arbetsförtjänster, som skogsavverkningarna bereda, i alla fall går till Norrbottens befolkning, nämligen de, som representeras av avverknings- och körningskostnader, flottning och överhuvud taget olika transportkostnader. Själva förädlingen vid sågverken representerar i varje fall i detta hänseende en mindre del. Tanken att förbehålla även denna del för Norrbottens län, på bekostnad av de mellan-norrländska länen, innebär en så vittutseende och svårbedömlig fråga, att vi nu icke ansett lämpligt att förorda en sådan specialutredning, allra helst som dessa frågor efter vår uppfattning och enligt de givna direktiven, som även återfinnas i utskottets utlåtande, ligga under 1936 års skogsutrednings prövning.

Här anföres nu, att dessa direktiv äro mera allmänt avfattade. Ja, det är sant, men det är ju alldeles givet, att dylika direktiv, när de lämnas, måste avfattas mera allmänt. Utredningen skall dock taga fasta på själva huvudproblemet, och därvid möter den även alla dess olika detaljer, som man inte kan gå förbi utan vilka man måste taga upp till övervägande. Det är åtminstone utskottets uppfattning.

Motionären anförde nyss, att Kungl. Maj:t inte kan undgå att behärta och beakta dessa frågor. Detta är också min övertygelse, och jag vet, att Kungl. Maj:t någon av de allra närmaste dagarna kommer att tillsätta en utredning för att utröna, i vad mån ökade skogstillgångar skola kunna skapas i de norr-ländska bygderna. Det vittnar ju om att samma fråga, som här är berörd, vunnit Kungl. Maj:ts beaktande. Även i andra avseenden finns det statsåtgärder, som peka i samma riktning.

Att nu begära en utredning, då dels motionärernas förslag inte kan anses vara en framkomlig väg, och dels frågan redan är under utredning, har ingen i utskottet kunnat finna lämpligt. Jag får därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Svensson, Nils: Herr talman! Jag vill gent emot herr Gabrielsson invända, att när han påpekar, att länsstyrelserna inte torde vara tillräckligt sakkunniga för att taga hand om och sköta domänverkets skogar på ett tillfredsställande sätt, så tyckas länsstyrelserna själva i alla fall ha den uppfattningen, att de kunna göra det. Jag vill också påpeka, att de redan nu förvalta en hel del sockenallmänningars skogar, och detta säkerligen på ett mycket bra sätt. Det fattas alltså inte sakkunskap. Dessutom skulle det väl kunna bli en eventuell utredningssak att utröna, vad som behövde kompletteras i det stycket.

Vad angår förbehållandet av Norrbottens skogar åt norrbottningarna, så nämnde jag ingenting om den saken i mitt anförande, ehuru den visserligen är omnämnd i motionen. Men jag vill, trots all sakkunskap på alla upptänkliga områden och trots de stora industriledarnas oförgrifliga mening om omöjligheten att förbehålla en viss landsändas råvarutillgångar åt den landsändan, dock påstå, att det är det rättaste och riktigaste, som statsmakterna kunna göra, att skapa förutsättningar för att en råvara i första hand skall fylla den

Om kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m. (Forts.)
närmaste befolkningens behov och först sedan, i mån av tillgång, den utanför området boende befolkningens behov. Den saken tycker jag är så uppenbar, att den inte borde behöva diskuteras. Och jag tycker mig faktiskt se av alla dessa oerhört sakkunniga människors utlåtanden, att de i alla fall inte så värst allvarligt vilja gå in på konsekvenserna av sin egen ståndpunkt. De vilja nog helst avfärda det hela med överlägsna gester.

Jag finner det alltså uppenbart rimligt och resonligt, att skogarna, som faktiskt äro befolkningens förnämsta födkrok där uppe, också skola få vara till samma nytta för denna befolkning även i fortsättningen.

Herr statsrådet **Pehrsson-Bramstorp**: Herr talman! Jag vill i detta sammanhang lämna en upplysning. Direktiven för 1936 års skogsutredning äro ju mera allmänt lagda i syfte att försöka få fram vissa riktlinjer rörande i vilken utsträckning statsmakterna kunna hjälpa till, när det gäller att förbättra skogsbeståndet och därmed förstärka skogskapitalet. Vi äro alla eniga om att det är ett riksintresse att här göres vad som göras kan.

Då jag reste i de nordligaste länen förra året, fann jag emellertid på många ställen, kanske huvudsakligast på sådana, där skogen är mest svårförnygrad, att det inte räckte med de allmänna riktlinjerna för statens medverkan, när det gäller dessa förbättringsåtgärder. Av denna anledning beslutades i förra fredagskonseljen, att en utredning skall sättas i gång, som speciellt avser att undersöka, i vilken ökad omfattning staten skall kunna medverka för att förbättra skogsbeståndet i dessa delar av landet.

Jag har, herr talman, velat lämna detta meddelande.

Vidare skulle jag vilja säga, att många gånger, då det kommit framställningar om att domänstyrelsen skall medverka till virkesleveranser för industriföretag, som inte i öppna marknaden kunna köpa tillräckligt med virke, har Kungl. Maj:t försökt att tillgodose de sociala behoven. Det är klart, att domänstyrelsen vid många tillfällen gjort en berättigad invändning mot detta och förklarat, att man måste tillgodose de affärsmässiga synpunkterna. Kungl. Maj:t har dock, som sagt, velat tillgodose de sociala behoven. Jag har emellertid i detta sammanhang kunnat konstatera ett annat förfarande när det gäller virket från allmänningsskogarna i dessa nordligaste län, vilka skogar stå under länsstyrelsens överinseende men skötas av allmänningsstyrelser. Samtidigt som Kungl. Maj:t ålägger domänstyrelsen att fullgöra vissa virkesleveranser till industriföretag inom dessa län, så säljes virke från allmänningsskogarna i samma län i öppna marknaden till industriföretag, belägna längre söderut. Om man beaktar dessa faktiska förhållanden, kan man följaktligen inte utan vidare tro, att länsstyrelserna, om de få hand om denna sak, skulle kunna reglera tillförseln på ett bättre sätt än vad som nu sker. I så fall måste man ge direktiv om ett helt annat förfarande än det nuvarande. Och förklarar man för dessa allmänningsstyrelser, att de måste se till, att virket stannar inom länet, så göra de givetvis en mycket saklig invändning, om de säga, att de måste ha en viss rörelsefrihet utåt, så att de kunna få mesta möjliga betalt för sitt virke.

Det är sålunda självklart, att man får väga de olika synpunkterna mot varandra och undersöka, på vilket sätt man bäst tillgodoser den uppgift, som säkerligen är den angelägnaste från statens synpunkt, nämligen att öka skogskapitalet i stället för att minska detsamma. Den utredning, som nu redan är beslutad, avser att i större utsträckning använda statsbidrag i detta syfte. Och vi mena, att de pengar, som det eventuellt kan komma att kosta, äro väl använda, om de kunna skapa större värden för landet i dess helhet.

Om kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m. (Forts.)

Herr **Näslund**: Den av jordbruksministern avgivna deklARATIONEN var ju tillfredsställande, men jag ber ändå att få understryka ett par saker.

Utskottet har närmast hänvisat till 1936 års skogsutredning, när det åtminstone delvis har avstyrkt den föreliggande motionen. Jag har personligen icke varit övertygad om att de specialutredningar, som beröras i motionen, skulle ingå i skogsutredningens program. Efter herr statsrådets och chefen för jordbruksdepartementet meddelande här råder ingen tvekan därom. Men när jag nu har ordet, ber jag i varje fall de herrar kammarledamöter, som äro intresserade av detta försörjningsproblem — jag hoppas, att samtliga äro det — att studera den tabell, som finns på sid. 6 i motionen. Av denna tabell framgår klart och tydligt, att mer än 50 procent av Norrbottens skogsprodukter ha gått till förädling utom länet. När jag nu fäste uppmärksamheten på detta, kan jag icke underlåta att säga, att i den mån Norrbottens skogsägare — fränsett domänstyrelsen — medverka till denna utveckling, kan det ju vara någonting för norrbottningarna själva att tänka på och taga fasta på. Jag måste ju säga, att man inte kan förebrå ett statens affärsdrivande verk, em det för att få bästa möjliga betalning väljer metoden att sälja virket i öppna marknaden, d. v. s. samma metod, som de enskilda tillämpa.

Jag är nu vän av att de råvaruprodukter, som finnas inom denna betydande landsända, också i största möjliga utsträckning skola förädlas inom densamma, och såvitt jag förstår ha vi här den springande punkten. Själva nettoavkastningen av statens skogar i Norrbotten spelar naturligtvis ingen oväsentlig roll, eftersom det rör sig om ett par miljoner kronor om året, men det bör icke stannat vid detta. Därtill kommer den arbetsförtjänst, som utan tvivel kan uppstå, om det blir en ökad trävaruindustri däruppe, och den saken tycker jag skulle kunna ordnas. Det kan väl inte vara något allmänt intresse, som motionärerna här ha påpekat, att man skall plocka ut råvarorna från en landsända, där försörjningssvårigheterna äro så stora som där uppe.

Jag har nu resonerat närmast om Norrbotten, därför att tabellen avser uppgifter rörande Norrbotten, men i ganska stor utsträckning är ju förhållandet detsamma också i Västerbottens län. Jag ber därför att få sluta med att säga, att detta problem lär väl återkomma, och då är det väl troligt, att vi på Norrlandsbankarna kunna vara så eniga i vårt uppträdande, att vi skola kunna komma till ett positivt resultat.

Nu vill jag beträffande tanken på att överföra en del av domänstyrelsens förvaltningsområde — kronoparkerna — till länsstyrelsernas förvaltning säga, att jag tror, att det är riktigt, när man säger, att länsstyrelserna för närvarande icke äro rustade för att taga emot förvaltningen av dessa kronoparker. Men det är väl allenast en organisationsfråga. Det är nog ändå på det sättet, att det icke är herrarna i domänstyrelsens ämbetsverkslokaler, som äro det väsentliga, när det gäller förvaltningen här, utan det beror väl i stället närmast på männen ute på fältet. Bli nu länsstyrelserna rustade för att sköta en skogsförvaltning, tror jag, att den här saken lätt skulle kunna ordnas, och detta säger jag utan att jag här velat inlägga någon kritik mot domänstyrelsens sätt att sköta skogarna. Detta kan diskuteras, men jag vill inte ha gjort det minsta kritiska uttalande i det avseendet. Det framgår för övrigt också av det yttrande, som skogsvårdsstyrelsen i Västerbottens län avgivit med anledning av förevarande motion, där vi icke bedömt den saken, men framhållit, att det ur ren försörjningssynpunkt för de län, som här beröras, är högst angeläget att få andra förhållanden än de nuvarande.

Det är naturligtvis alldeles hopplöst att kunna vinna bifall till motionen, men då den berör ett spörsmål av så allmänt intresse, känner jag mig absolut förpliktad att yrka bifall till densamma.

Om kronoparkernas omläggning till länsallmänningar m. m. (Forts.)

Herr Sundberg: Man är enligt mitt förmenande inne på felaktig väg, då man för förädling i vissa landskap och landsdelar vill reservera alla där befintliga råvarutillgångar. Vart skulle det leda hän, om man exempelvis skulle reservera sockerbetorna och skörden i övrigt i Skåne enbart för Skåne, säden i Östergötland enbart för Östgötakvarnar o. s. v.?

De svårigheter, som finnas för befolkningens försörjning uppe i norra Sverige, böra enligt mitt förmenande lösas på andra vägar. Jag hoppas, att den utredning, som jordbruksministern nyss meddelat, att han igångsatt, skall kunna lämna anvisning härom.

Herr Näslund: Gentemot den siste ärade talaren vill jag blott göra den erinran, att såvitt jag har mig bekant, är sockerbetsodlingen väsentligen reserverad för Skåne, och inte blott sockerbetsodlingen, utan även odlingen av potatis till brännvinsbrännerierna.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter enligt därunder förekomna yrkanden gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till de i ämnet väckta motionerna; och förklarades den förra propositionen, som upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 65, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fastställande av personalförteckning för domänverket; och nr 66, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till stödande av odlingen av vissa kulturväxter.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

*Ang. om-
organisation
av statens
skogsförsöks-
anstalt.*

Föredrogs ånyo jordbruksutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av statens skogsförsöksanstalt.

I en till riksdagen den 10 mars 1939 avlåten, till jordbruksutskottet hänvisad proposition, nr 222, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över jordbruksärenden för samma dag, föreslagit riksdagen att

dels godkänna, att statens skogsförsöksanstalt organiserades i huvudsaklig överensstämmelse med i statsrådsprotokollet uppdragna riktlinjer,

dels ock medgiva, att Kungl. Maj:t finge vidtaga för omorganisationen erforderliga åtgärder.

Utskottet hade i det nu ifrågakvarande utlåtandet på åberopade grunder hemställt, att riksdagen måtte bifalla förevarande proposition.

Herr Sundberg: Herr talman! Ett enhälligt utskott har tillstyrkt propositionen angående omorganisation av statens skogsförsöksanstalt. Propositionen har emellertid nedskurit de sakkunnigas förslag från sex självständigt verkande avdelningar inom skogsförsöksanstalten till fyra. Den skogsteknologiska avdelningen och den genetiska avdelningen ha skurits bort såsom självständiga.

Vid detta tillfälle anser jag mig därför som ansvarig ledamot av styrelsen för statens skogsförsöksanstalt böra framhålla, att det är ett oavvisligt behov, att dessa båda avdelningar snarast möjligt upprättas som självständiga, om

Ang. omorganisation av statens skogsförsöksanstalt. (Forts.)

forskningen på dessa synnerligen viktiga och i hög grad aktuella områden skall kunna bedrivas med den intensitet och den sakkunskap, som erfordras.

Att jag icke avgivit någon motion i frågan, beror därpå, att forskningsuppgifterna som sådana i den kungl. propositionen icke kommit bort från skogsförsöksanstaltens program utan företrädas där av s. k. försöksledare, sorterande under andra avdelningar. Motiveringen för denna, såsom herr statsrådet framhåller, provisoriska anordning är emellertid — det måste jag erkänna — riktig och grundad. Då nu även jordbruksutskottet instämt i detta jordbruksministrernas uttalande om reformens interimskaraktär, vågar jag här uttala förhoppningen om att när styrelsen för skogsförsöksanstalten i sinom tid — och den tiden är nog inte långt avlägsen — gör framställning om att de skogsteknologiska och de genetiska forskningarna vid försöksanstalten skola överflyttas till särskilda avdelningar, detta också skall vinna statsmakternas gillande.

Då det föreliggande förslaget i stort sett innebär ett viktigt steg framåt på skogsforskningens område och gör det möjligt för skogsförsöksanstalten att på ett helt annat sätt än hittills fullgöra sin viktiga uppgift (inom parentes vill jag bara inskjuta, att denna skogsförsöksanstaltens uppgift borde och kunde ha formulerats på ett lyckligare sätt än som skett i jordbruksutskottets utlåtande), ber jag, herr talman, att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan överläggningen ansetts härmed slutad, bifölls vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt.

Vid ånyo skedd föredragning av jordbruksutskottets utlåtande nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående statsbidrag för anläggande av gemensamma tvättinrättningar på landsbygden, bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 168, i anledning av väckta motioner dels om vissa statökningar för Värmlands, Skaraborgs och Södermanlands regementen, dels ock i fråga om organisationen av infanteritruppförbandet i Karlstad.

*Ang. staten
för Värmlands
regemente m. m.*

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *N. Holmström* (nr 297) och den andra inom andra kammaren av herr *K. Magnusson* i Skövde m. fl. (nr 459), hade hemställts, att riksdagen måtte besluta, att den av Kungl. Maj:t i proposition nr 247 föreslagna staten för Värmlands regemente skulle utökas med 1 överstelöjtnant, 2 kapten, 3 löjtnanter, 1 fänrik, 2 fanjunkare, 1 sergeant, 2 furirer, 3 korpraler och vicekorpraler samt 2 volontärer samt

att de av Kungl. Maj:t i nämnda proposition föreslagna staterna för Skaraborgs och Södermanlands regementen skulle utökas med för vardera regementet 2 kapten, 4 löjtnanter, 1 fänrik, 2 fanjunkare, 1 sergeant, 4 furirer, 5 korpraler och vicekorpraler samt 4 volontärer.

Vidare har i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren av herr *J. Sandén* m. fl. (nr 126) och den andra inom andra kammaren av herr *C. Björling* m. fl. (nr 223), hemställts, att riksdagen måtte besluta

dels i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning rörande erforderliga ändringar i den 1936 beslutade arméorganisationen för att infanteritruppförbandet i Karlstad skulle kunna ingå i organisationen såsom regemente med samma organisation, vilken vore be-

Ang. staten för Värmlands regemente m. m. (Forts.)
 stämnd för flertalet infanteritruppförband, samt för riksdagen framlägga på utredningen grundat förslag,

dels och besluta, att för Värmlands regemente för budgetåret 1938/39 fastställd stat i avvaktan på resultatet av angivna utredning skulle gälla jämväl för budgetåret 1939/40.

Utskottet hade i det nu föredragna utlåtandet av angivna orsaker hemställt,
 I. att riksdagen måtte i anledning av motionerna I:297 och II:459 besluta,

a) att staten för Värmlands regemente skulle i förhållande till 1936 års försvarsbeslut ökas med 1 överstelöjtnant, 1 kapten, 3 löjtnanter, 1 fanjunkare, 1 sergeant, 2 furirer, 1 korpral, 2 vicekorpraler och 2 volontärer;

b) att staterna för Skaraborgs och Södermanlands regementen skulle i förhållande till 1936 års försvarsbeslut ökas med för vardera regementet 1 kapten, 3 löjtnanter, 1 fanjunkare, 1 sergeant, 2 furirer, 1 korpral, 2 vicekorpraler samt 2 volontärer;

II. att motionerna I:126 och II:223, till den del de icke kunde anses bevarade genom utskottets hemställan under I a), icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Herr Björkman, Gustaf: Då huvudmotionären i denna fråga är förhindrad att närvara i kammaren och försvara den motion, som av honom med flera avgivits beträffande återuppbyggandet av Värmlands regemente till normalregemente, ber jag som medmotionär att få framföra några synpunkter.

När jag från denna plats under förra årets riksdag tog kammarens uppmärksamhet i anspråk i detta ärende, hyste jag, och jag förmodar alla värmlänningar med mig, den uppfattningen, att vi vid detta års riksdag skulle få vara med om att besluta om Värmlands regementes återställande till normalregemente. Vi hade all anledning att hoppas detta. Emellertid ha dessa våra förhoppningar på ett skamlöst sätt, vill jag säga, gäckats. När försvarsutskottet vid 1936 års riksdag beslutade förläggning av en flygflottilj till Karlstad, uppkom frågan om nedskärning av Värmlands regemente till en kår för att bereda kasernutrymme för flyget. Något annat skäl har mig veterligen icke anförts för regementets minskning. När man efter en närmare undersökning kom till den uppfattningen, att Karlstad icke vore lämplig förläggningsort för flyget och 1938 års riksdag beslutade flygets förläggande till Sätenäs, synes mig att regementets återställande i sitt förutvarande skick hade bort vara en logiskt riktig följd. Så har emellertid icke skett, ehuru dåvarande departementschefen i sin till 1938 års riksdag avgivna proposition nr 314 anförde följande — jag skall här be att i korta drag få citera, vad han sade: »Därest på sätt jag sålunda vill föreslå beslutet om förläggande av F 7 till Karlstad upphäves, uppställer sig omedelbart frågan om vilka konsekvenser ett sådant beslut kan eller bör medföra med avseende å användningen av de utrymmen i Värmlands regementes nuvarande etablissement, som avsetts skola övertagas av F 7. Det år 1936 fattade beslutet om Värmlands regementes nedskärning till en kår, Värmlands fältjägarkår, var som förut framhållits i viss mån betingat av att F 7 förutsattes skola förläggas till Karlstad. Om nu så icke kommer att ske, ligger det nära till hands att överväga, huruvida icke Värmlands regemente lämpligen borde bibehållas som ett infanteriregemente av normal storlek.» Statsrådet erinrade vidare, att frågan om de militära och organisatoriska betingelserna krävde en undersökning, varför han nu icke var beredd att taga ställning till frågan. Han ansåg det icke heller nödvändigt

Ang. staten för Värmlands regemente m. m. (Forts.)

att så skedde, utan att frågan kunde lösas vid 1939 års riksdag. Personligen gav han det löftet, att hade man sagt A, skulle man också säga B.

Detta ingav ju förhoppningar, och man borde väl ha kunnat förvänta, att i årets statsverksproposition frågan om regementets återställande åtminstone till förutvarande omfattning blivit föremål för behandling. Så har emellertid icke blivit förhållandet. Statsverkspropositionen omnämner icke med ett ord denna fråga om Värmlands regemente. Att vi värmlänningar känna oss mycket besvikna och indignerade över det sätt, varpå vårt gamla regemente blivit av statsmakterna behandlat, hoppas jag, att kammarens ledamöter vilja förstå.

Nedskärningen omöjliggör för Värmlands värnpliktiga åtminstone till stor utsträckning att få vapenövas vid det egna regementet i hemorten, utan de måste hänvisas till andra garnisoner och truppförband. Många måste de olägenheter vara, som härigenom uppkomma i händelse av regementets mobilisering.

Om nedskärningen hade kommit under en tid, då fredliga förhållanden varit rådande i världen, hade kanhända slaget för oss värmlänningar varit lättare att bära, men när det sker under en tid, då man kan vänta en värld i brand och så betydande belopp ha måst offras på försvarsändamål, kännes ju stympningen av det egna regementet så mycket mera oberättigat.

Värmlands omfattande näringsliv får sannerligen draga så mycket till stacken, att det icke kan anses förmätet, om man fasthåller vid kravet på att få behålla det regemente, som i över tre hundra år tjänat sitt syfte i fredliga som oroliga tider. Jag förmenar, att den nuvarande tiden sannerligen icke är någon tid, som är lämplig för kaderminskning. I den motion, som i detta ärende är väckt från Värmlandsbänken i denna kammare liksom i medkammaren, ha vi endast yrkat på en förnyad prövning, då vi icke kunnat få den uppfattningen, att några bärande skäl för regementsnedskärningen förefinnas. Sådana ha icke heller kunnat påvisats, utan beslutet har tillkommit enbart på felaktiga förutsättningar.

Statsutskottet har behandlat motionen i samband med en av herr Holmström avgiven motion, som tillkommit i syfte att avhjälpa den omedelbara befälsbristen vid bl. a. Värmlands regemente. Efter ett uttalande av chefen för armén, att en verkställd utredning har givit vid handen, att en utökning av befälskadreorna vore synnerligen påkallad och att regementet med den befälskader, som nu fanns, icke skulle bli i stånd att på ett tillfredsställande sätt omhändervä utbildningsarbetet under nästkommande år, har utskottet funnit sig böra i viss mån tillstyrka bifall till denna motion och anfört, att »vad härefter beträffar det i motionerna I: 126» — alltså den av herr Sandén m. fl. avgivna motionen — »och II: 223 gjorde yrkandet torde genom vad utskottet ovan föreslagit, syftet med motionerna i viss mån få anses beaktat». Jag kan icke tillgodogöra mig den uppfattningen, att en komplettering av de på felaktiga förutsättningar alltför uttunnade befälskadreorna innebär något som helst tillmötesgående av den motion, som i denna kammare väckts av herr Sandén m. fl. Jag har endast velat konstatera, att Värmlands gamla förnämna regemente på ett skoningslöst sätt ytterligare stympats och försvunnit som regemente ur landets försvarsorganisation.

Det kan i detta sammanhang vara av intresse att erinra om, att före år 1901 hade Värmland två infanteritruppförband, av vilka nu återstår endast denna obetydliga spillra. Man måste fråga sig: vad föranleder denna illvilja mot Värmland, och varför skola värmlänningarna behöva se sig behandlade på sådant sätt? Värmlands befolkning har tack vare en rad av förnämliga regementschefer och för övrigt en framstående och med folkets förhållanden förtrogen befälskår på ett alldeles särskilt sätt smält samman med sitt rege-

Ang. staten för Värmlands regemente m. m. (Forts.)
mente, vilket kommit till uttryck på många sätt. Sälunda har bl. a. under somrarna anordnats en regementets dag, då anhöriga till inkallade värnpliktiga från land och stad strömmat till regementet för att tillbringa en dag tillsammans med befäl och värnpliktiga. Regementets chef har på dessa dagar alltid välvilligt medverkat med ett populärt föredrag och ordnat med förströelse.

Om man som bakgrund mot regementsnedskrivningen ställer det egenartade kynne, som på ett alldeles särskilt sätt präglar värmlänningen och vilket bland annat kommer till uttryck i hans hängivenhet till sitt landskap, är åtgärden mot regementet så mycket mera att beklaga.

En annan fråga, som kan få mycket vittgående konsekvenser av ekonomisk art, uppkommer vid genomförandet av den föreslagna åtgärden nämligen staden Karlstads frigörande från de förpliktelser beträffande markupplåtelse, som staden iklätt sig vid regementets förläggande till staden. De synnerligen värdefulla markområden, varöver staten nu förfogar, lär staden med full rätt kunna göra anspråk på att återfå. Detta kommer att gå ut över övningsfältet, och det är så mycket mera att beklaga, som Värmlands regementes övningsfält enligt samstämmiga auktoritativa uttalanden är ett av landets allra bästa.

Men även ur allmänna ekonomiska synpunkter komma betydande förluster att drabba Karlstad genom kaderminskningen. Det kan med fog ifrågasättas, om icke staden i en eller annan form bör lämnas kompensation härför.

Jag vill sluta med att ta fasta på vad statsrådet Sköld uttalade vid den uppvaktning, som några värmlänningar gjorde honom i anledning av detta ärende. Han sade: »Hur det kommer att ordnas, kan jag inte nu uttala mig om, men kasernerna lära inte behöva stå tomma.» Jag vill hoppas, att detta uttalande är mera värt än det uttalande, som förre departementschefen gjorde beträffande Värmlands regementes utbyggnad till normalregemente.

Herr talman! Jag vet att det inte är lönt att ställa ett yrkande mot ett enhälligt utskott, men då jag icke kan vara med om ett beslut i den riktning, som statsutskottet här föreslagit, ber jag att få yrka bifall till den av herr Sandén m. fl. avgivna motionen, som tar sikte på en skrivelse till Kungl. Maj:t om förnyad prövning av frågan om Värmlands regementes återuppbyggnad till normalregemente.

I herr Gustaf Björkmans yttrande instämde herr *Bodin, Karl*.

Herr **Bergström**: Jag skall helt kort och gott be att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder framkommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i det nu ifrågavarande utlåtandet hemställt samt vidare på bifall till utskottets hemställan med den ändring, som föranleddes av bifall till de i ämnet väckta motionerna I: 126 och II: 223; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 169, i anledning av väckta motioner om infanteriförsvaret av Vaxholms och Karlskrona fästningar;

nr 170, i anledning av väckt motion om anslag till iståndsättande och ökning av skjutbanorna vid flygkrigsskolan å Ljungbyhed; samt

nr 171, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till förste provinsialläkare och provinsialläkare m. fl.: avlöningar m. m. jämte en i ämnet väckt motion.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 172, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående åtgärder för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet jämte i ämnet väckta motioner.

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet.

I en den 3 mars 1939 dagtecknad proposition, nr 207, hade Kungl. Maj:t, under återopande av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för samma dag, dels lämnat riksdagen tillfälle att avgiva yttrande angående de av departementschefen angivna åtgärderna för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet, dels ock föreslagit riksdagen att ej mindre medgiva, att enskild järnväg, som försåldes å exekutiv auktion, därvid finge förvärfvas av staten, än även besluta, att fullmäktige i riksgäldskontoret skulle i fall som nyss sagts tillhandahålla medel för ändamålet.

I två motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 280, av herr *Bernhard Nilsson* och den andra inom andra kammaren, nr 420, av herr *E. Åqvist* m. fl., hade hemställts, att riksdagen måtte vid besvarandet av propositionen uttala sig för att vissa av motionärerna framförda synpunkter skulle tillämpas.

I två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 281, av herr *G. Velander* m. fl. och den andra inom andra kammaren, nr 435, av herr *B. Gezelius* m. fl., hade hemställts, att riksdagen ville uttala, att enligt dess mening en tvångsinlösen av enskilda järnvägar, i den mån en sådan ansåges påkallad, i varje fall icke borde äga rum i strid med koncessionernas inlösningsbestämmelser.

Vidare hade i två likalydande motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 283, av herr *N. Holmström* m. fl., och den andra inom andra kammaren, nr 437, av herrar *I. Anderson* i Norrköping och *E. Leffler*, hemställts, att riksdagen måtte vid behandlingen av Kungl. Maj:ts proposition nr 207 uttala att förstatligandet av de enskilda järnvägarna icke borde ges en vidare omfattning än som för en nödig rationalisering av landets järnvägsväsen vore påkallad, att förstatligandet borde bedrivas efter en för varje särskilt trafikområde på förhand uppgjord plan samt att denna planläggning borde överlämnas åt ett särskilt av Kungl. Maj:t för ändamålet tillsatt organ, som jämväl skulle erhålla i uppdrag att förhandla och träffa preliminära köpeavtal med de till statsinlösen ifrågakommande järnvägarna, vilka avtal sedan skulle föreläggas riksdagen för godkännande.

Slutligen hade herr *E. Åqvist* i en inom andra kammaren väckt motion, nr 390, hemställt, att riksdagen i sitt yttrande ville uttala, att enhetliggörandet av det svenska järnvägsväsendet även borde omfatta åtgärder, syftande till att hålla ägarna och de anställda i »Enskilda Järnvägars Milkontor» skadeslösa.

Utskottet hade i det nu föreliggande utlåtandet på anförda skäl hemställt,

I. att riksdagen måtte

a) såsom yttrande angående de i propositionen nr 207 angivna åtgärderna för enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet i skrivelse till Kungl. Maj:t återropa vad utskottet i utlåtandet anförde;

b) medgiva, att enskild järnväg, som försåldes å exekutiv auktion, finge förvärfvas av staten, ävensom besluta, att fullmäktige i riksgäldskontoret skulle i fall som nyss sagts tillhandahålla medel för ändamålet;

Första kammarens protokoll 1939. Nr 31.

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

II. att följande motioner, i vad de ej kunde anses besvarade med vad utskottet förut anfört, ej måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda

- a) I: 280 och II: 420;
- b) I: 281 och II: 435;
- c) I: 283 och II: 437;
- d) II: 390.

Reservation hade avgivits av herrar *J. B. Johansson, Sundberg, Nisser, Persson* i Falla och *Staxäng*, vilka ansett, att utskottets yttrande bort hava den lydelse, reservationen visade, och avslutas med en hemställan att riksdagen i anledning av propositionen nr 207 och de i samband därmed väckta motionerna ville i skrivelse till Kungl. Maj:t uttala sig för en lösning av frågan om enhetliggörande av det svenska järnvägsväsendet i enlighet med de riktlinjer, som i reservationen angivits.

Herr Johansson, Johan Bernhard: Herr talman! Den fråga, som kammaren nu har att avgöra, torde vara ett av de i ekonomiskt avseende mest vitt omfattande spörsmål, som någon gång ha förelagts riksdagen i ett sammanhang. De finansiella transaktionerna med en statsinlösen av de enskilda järnvägarna beräknas av den kommitté, som har haft den förberedande utredningen om hand, approximativt komma att röra sig vid omkring 330 miljoner kronor.

När nu de enskilda efter det beslut, som kommer att fattas, bli avkoppade från en företagarverksamhet på ett viktigt område av allmän samhällslik verksamhet, bör i alla fall ges ett erkännande åt det enskilda initiativets skapareförmåga och energiska och målmedvetna strävanden till en bättre utveckling även på detta område. Enskilda ha här med betydande kapitalinsatser — delvis också genom mobilisering av kommunala bidrag och statsunderstöd — utfört en verkligt riksgagnelig gärning. Av den kungl. propositionen kan inhämtas, att av det utbyggda järnvägsnätet inklusive sedermera nedlagda bansträckor — i sin helhet omfattande 16,840 kilometer — ha 11,549 kilometer eller cirka 69 procent tillkommit på enskilt initiativ under det att 5,291 kilometer eller 31 procent byggts av staten.

Propositionens framläggande har föregåtts av vissa utredningar. Direktiven för den kommitté, som senast haft spörsmålet under utredning, kunna sammanfattas i följande tre huvudpunkter: 1) utredning och förslag rörande förstatligande helt eller delvis av landets enskilda järnvägar; 2) utredning och förslag rörande sammanförande av de enskilda järnvägarna till ett mindre antal enheter med bibehållande av enskild äganderätt och drift; samt 3) utredning och förslag rörande vidtagande av ekonomiska och tekniska rationaliseringsåtgärder vid järnvägarna i samband med eller oberoende av under bägge föregående punkter ifrågasatta åtgärder. Kommitténs arbete resulterade till slut i ett betänkande, i vilket de sakkunniga föreslåg, att staten i viss begränsad omfattning skall övertaga de enskilda järnvägarna. En redogörelse för detta förslag återfinnes på sid. 3 i propositionen. Där uppräknas även de banor, som kommittén anser icke böra komma i fråga till förstatligande. Kommittén uttalade emellertid därjämte, att det vore klart att under frågans vidare handläggning även andra järnvägar än de av kommittén frånräknade kunde av särskilda skäl befinnas böra undantagas från ett enhetliggörande.

Kungl. Maj:t har sedan framlagt sin proposition i ämnet och begärt, att riksdagen skall fatta ett principbeslut i frågan. Statsutskottets majoritet har emellertid gått vida längre, än vad som förutsattes av den kommitté, som haft frågan under utredning. Statsutskottets majoritet tar nämligen med

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

praktiskt taget hela det svenska järnvägsnätet. Vi reserverar, som icke kunnat följa den väg, som statsutskottets majoritet utstakat, ha velat begränsa omfattningen av statens övertagande av de enskilda järnvägarna. Vi ha gjort detta med den motiveringen, att statsmakterna icke böra ingripa i vidare mån, än vad som är nödvändigt för att få till stånd den rationalisering, som kan anses påkallad. Vi ha således lagt rationaliseringssträvandena till grund för vår uppfattning i den föreliggande frågan. Vi ha, såsom det heter på sid. 15 i reservationen, framhållit, att från ett förstatligande böra undantagas »dels sådana enskilda järnvägar, som bilda en grupp av den storleksordning och med den ekonomiska styrka, att de med tillämpning av en med statens järnvägar jämförlig taxa kunna genomföra erforderliga rationaliseringsåtgärder, och dels sådana järnvägar, vilkas övertagande av staten icke i och för sig erbjuder ökade möjligheter till transportrationalisering och vilka dessutom ha ekonomiska förutsättningar att leva ett fortsatt självständigt liv.»

Det finns flera skäl, som tala för en sådan begränsning, som reservanternas föreslagit. Först och främst innebär ju en dylik, som jag tycker, förnuftig begränsning av förstatligandets omfattning, att de kapitalinsatser, som statsmakterna måste göra, kunna reduceras. Det är ju dock, såsom jag nyss nämnde, betydande kapitalinsatser, som här behöva göras. Såsom ett skäl för statens övertagande av järnvägarna har framhållits, att man därigenom skulle kunna uppnå en ytterligare rationalisering av driften, sammanslå förvaltningsorgan och dylikt, varigenom betydande besparingar skulle kunna vinnas. Jag vill dock för min del betona, att dessa besparingar ingalunda skulle bli så betydande, som man kanske skulle kunna tro av de stora ekonomiska insatser, som staten här skall göra. I det avseendet förtjänar det att erinras om att de beräkningar, som man bygger på, när man siffermässigt försöker få fram de vinster, som skulle göras, grundas på den så kallade förstatligandekommitténs utredningar, som basera sig på de förhållanden, som rådde år 1933, alltså under depressionstiden. Sedan dess ha hos de enskilda järnvägarna i betydande omfattning pågått oavbrutna rationaliseringsåtgärder, och vad som härvidlag gjorts sedan år 1933, reducerar givetvis de vinster, som man på denna punkt räknat med att kunna göra. Det föreligger vidare, så vitt jag kan se av handlingarna, icke någon uträkning, som visar, vilka utgifter staten efter ett övertagande av de enskilda banorna kommer att få för förbättringar, ombyggnader och utläggande av ny räls på vissa bandelar, anskaffande av materiel, som står i nivå med statens järnvägars, och dylikt. Det är uppenbart, att ju större och mera omfattande denna affär blir, desto större bli också de kapitalinsatser, som man nu icke talar om men som komma efteråt.

Ett mycket viktigt skäl för att man icke helt skall avkoppla de enskilda järnvägarna synes mig ligga däri, att det väl måste anses utomordentligt värdefullt, att det i vårt land finnes enskilda järnvägar, från vilka man kan få driftskalkyler för jämförelser mellan dessa och statens järnvägar. Dessa driftskalkyler ha ett mycket stort värde, när det gäller att bedöma järnvägsdriftens mångahanda ekonomiska problem. Det är givet, att möjligheten att få sådana driftskalkyler och jämförande beräkningar liksom den konkurrens, som nu finnes, försvinner, därest vårt lands järnvägar helt komma i statens händer.

Det finns i detta sammanhang ytterligare en synpunkt, som vi icke kunna komma ifrån. Genom statens övertagande av de enskilda järnvägarna kommer också automatiskt en betydande motortrafik att överföras i statens ägo och i dess hand ytterligare utvidgas. Därigenom kan det befaras, att det kommer att uppstå ett trafikmonopol till lands i fråga om järnvägarna och den till dem anslutna landsvägstrafiken. Ett sådant trafikmonopol kan, sedan den

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)
enskilda konkurrensen avskaffats, enligt mitt och reservanternas förmenande innebära många olägenheter, bland annat i form av faror för taxehöjningar. Det är för övrigt rätt egendomligt att konstatera, hurusom man från början lagt utredningen rätt så försiktigt, men allteftersom den passerat de olika instanserna, kommer man så småningom fram till det fullständiga och slutliga förstatligandet. Vad som ligger bakom detta är ju, att det socialdemokratiska partiet har en programpunkt, som går ut på överförande av egendom i statens ägo, och där det gives ett tillfälle, såsom nu i detta fall, har man velat utnyttja detta och driva denna princip till sin allra yttersta gräns. Utskottsmajoriteten går nu, som jag nyss nämnde, till och med ännu längre än den tillsatta utredningskommittén.

Medan jag är inne på frågan om trafikmonopol och överförande i statens ägo av samtliga enskilda järnvägar, kan jag icke underlåta att erinra om vad en framstående socialdemokrat, förutvarande ledamot av denna kammare och chef för ett av statens största verk, nämligen generaldirektören och chefen för postverket, för några dagar sedan yttrade i ett föredrag, som han höll i Göteborg. Han uttalade där visserligen sin anslutning till tanken att till exempel post- och telegrafväsendet och i viss mån även järnvägar kunde skötas av staten — beträffande post- och telegrafväsendet föreligger ju icke heller någon som helst meningsskiljaktighet om lämpligheten av ett sådant förvaltnings-system — men han underströk samtidigt med skärpa, att där statsdrift är allmän hotar despoti. Den fria tävlingen mellan olika företagsformer får därför icke avlysas, sade han. Vid denna tävling får man icke lämna några privilegier åt den ena eller andra gruppen. Det utslagsgivande måste vara prestationsdugligheten och ingenting annat.

På järnvägarnas område liksom på så många andra är säkerligen en viss konkurrens med enskilda företag nyttig och gagnelig. Den motortrafik på landsvägarna, som man nu försöker mota tillbaka genom att staten i allt större utsträckning skall övertaga densamma, har säkerligen såsom konkurrerande faktor på järnvägstrafikens område drivit fram åtskilliga rationaliseringsåtgärder, som varit till gagn.

Av en tidningsnotis ser jag, att det också är meningen att utreda spørsmålet om ett sammanförande av järnvägsstyrelsens och postverkets omnibustrafik på landsvägarna, så att man även därvidlag skall kunna få till stånd ett enhetliggörande. Jag skall icke i detta sammanhang yttra mig om det projektet. Resultatet av utredningen kommer väl så småningom att föreligga. Det är emellertid uppenbart, att det genom alla dessa förslag går en strävan att så småningom allt mera enhetliggöra de trafikmedel, som det här gäller. Det skulle därför vara önskvärt, om vi i detta sammanhang från statsrådsbanken kunde få en så vitt möjligt bindande utfästelse, att statsrådet i vad på honom ankommer ville verka för att dessa monopolsträvanden icke måtte drivas så långt, att de farhågor, som i detta avseende uttalats av reservanterna, visa sig bli berättigade.

Det är emellertid icke endast i fråga om omfattningen av de enskilda järnvägarnas överförande i statens ägo, som reservanterna ha en annan mening än utskottsmajoriteten, utan vi ha även en avvikande uppfattning på ytterligare några punkter, såsom i fråga om själva sättet för överförandet. I reservationen ha vi visserligen gjort vissa uttalanden, som stå i samklang med vad utskottsmajoriteten å sin sida uttalat, men vi ha samtidigt framhållit, vilket jag här vill understryka, att det finns en del samhällen, som genom statens övertagande av de enskilda järnvägarna komma att lida förluster i form av minskat skatteunderlag på grund av förflyttningar av personal, verkstäder och så vidare, och att de spørsmål, som här kunna uppstå, kräva den största upp-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

märksamhet. Det finns också enskilda företag, som hotas av det förestående enhetliggörandet. Jag har här i min hand en skrivelse, som ingivits till Kungl. Maj:t i januari månad i år av ett enskilt företag, som sysselsätter 130 arbetare och ett tjugotal tjänstemän. Företaget i fråga uttalar i denna skrivelse sina allvarliga farhågor för att nödgas nedlägga sin drift, därför att man befarar, att efter överförandet i statens ägo av de enskilda järnvägarna, kommer staten att utbygga sina egna verkstäder, vilket kommer att leda till att företagets leveranser av växlar, signalanordningar och dylikt i hög rad komma att minskas eller kanske rent av upphöra. Det är uppenbart, att all möjlig hänsyn måste tagas till företag av denna art.

Såväl utskottsmajoriteten som reservanterna framhålla, att en plan bör uppgöras för förstatligandet, men reservanterna ha på denna punkt velat gå något längre än utskottet. Vi önska nämligen, att denna plan skall vara uppgjord redan på förhand, innan man börjar att överföra de enskilda järnvägarna i statens ägo. Icke endast de bygder och de industrier, som äro beroende av de enskilda järnvägarna, utan även de enskilda järnvägsföretagen själva ha rätt att i god tid få veta, hur kommunikationsväsendet på de olika orterna skall utvecklas. För statsmakterna borde det också ur samhällsekonomiska synpunkter vara riktigast, att man på förhand får en utredning om vad varje enskild järnväg kostar i övertagande och vilket som är den lämpliga tidpunkten för en inlösningsplan. Man måste enligt min mening först göra en detaljerad inventering av de svenska järnvägarna, uppgöra en fullständig plan för deras förstatligande och underställa statsmakterna denna, innan man bringar det principbeslut, som riksdagen nu går att fatta, i verkställighet.

Reservanterna skilja sig på ytterligare en punkt från utskottsmajoriteten. Vi ha visserligen båda parterna föreslagit, att Kungl. Maj:t skall tillsätta en nämnd, men utskottsmajoriteten anser, att denna nämnd endast skall vara ett slags skilje- eller förlikningsnämnd i de fall, då parterna icke genom frivilliga förhandlingar kunna komma överens i tvistefrågor om järnvägsegendomens värde och dylikt. Reservanterna åter anse, att nämnden skall utrustas med befogenhet att handhava förstatligandet av de enskilda järnvägarna samt verkställa de utredningar och framlägga de förslag, som i samband därmed kunna anses nödvändiga. Visserligen kan detta ske i samråd med och under medverkan av järnvägsstyrelsen, men det måste vara en fullt opartisk nämnd, som i första hand svarar för dessa uppgifter. Järnvägsstyrelsen måste, sådant som läget nu är, anses vara i viss mån motpart till de enskilda järnvägarna och kommer väl också av dem att betraktas såsom sådan.

Sedan ha vi frågan om själva värderingsgrunderna. Man måste uppställa såsom ett oavvisligt krav, att enhetliga och i görligaste mån distinkta värderingsgrunder komma att tillämpas. Man måste också fordra, att därest i koncessionerna eller på annat sätt bindande avtal från statsmakternas sida träffats eller löfte givits i fråga om inlösningsbestämmelserna, böra dessa självfallet respekteras. Om man vid inlösen av de enskilda järnvägarna från statens sida skulle gå till väga på det sättet, att man gör upp från fall till fall med olika värderingsgrunder, skulle man därigenom skapa en oro och en osäkerhet, som ur många synpunkter skulle te sig otillfredsställande. Det bör väl kunna anses rättvist, att de enskilda järnvägarna erhålla garantier mot ett sådant förfaringsätt. De värderingsgrunder, som kommittén angivit i sitt betänkande, ha synts oss rimliga och riktiga, men att såsom departementschefen och utskottsmajoriteten i detta sammanhang blanda in 1938 års värderingsprinciper kunna reservanterna icke finna lämpligt. Dessa värderingsprinciper äro nämligen olika från fall till fall. De finnas ingenstädes utformade till erforderlig klarhet, och därtill råda olika uppfattningar om huru-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)
vida dessa principer överhuvud taget inbördes äro enhetliga. Vid detta tillfälle bör också understrykas angelägenheten av att garantier skapas för att omkastningar i samtrafiksvägarna icke komma att inverka på de olika järnvägarnas inlösningsvärde. Det kan nämligen tänkas, att man i annat fall från statens järnvägars sida genom sådana omkastningar kan försöka att pressa ned inlösningspriset under vad som är skäligt.

Jag kanske i detta sammanhang också bör omnämna att de sakkunniga i sitt betänkande föreslagit en tvångslagstiftning, avseende att tvångsvis överföra de enskilda järnvägarna i samhällets ägo. Departementschefen har icke framlagt denna tvångslagstiftning, men utskottsmajoriteten har i alla fall upptagit och givit sin rekommendation åt tanken på en sådan lagstiftning. Det måste därför vid detta tillfälle sägas ifrån, att vad utskottsmajoriteten i detta avseende uttalar, kunna reservanterna icke ansluta sig till. Vi kunna för vår del icke vara med om att fränkänna koncessionerna deras rättsliga ställning. I reservationen ha vi därför på denna punkt hänvisat till motionen I: 281 av herrar Velander, Herlitz m. fl., i vilken det bland annat framhålles, att ett frångående av koncessionsvillkoren »skulle innebära ett uppenbart åsidosättande av hittills gällande grundsatser om äganderättens och av staten ingångna förbindelsers helgd». Utskottet har sökt försvara tanken på en dylik tvångslagstiftning genom att hänvisa till gällande expropriationslagstiftning. Jag kan för min del icke godkänna ett sådant resonemang. Den nuvarande expropriationslagstiftningen bygger på principen, att om man skall tvångsvis expropriera något, skall vederbörande ha full ersättning även för det intrång, som han kan anses lida. Här går man emellertid från utskottsmajoritetens sida den vägen, att man genom en tvångslagstiftning vill föregripa den blivande inlösningsvärdet, vilket givetvis måste ha en viss nedsättande verkan på koncessionernas värde. Det skulle icke ha varit nödvändigt att upptaga denna punkt i debatten, om icke utskottet på sätt som skett velat rekommendera ett framtida införande av en sådan lagstiftning. För tillfället, säger emellertid utskottet, erfodras icke något ställningstagande till frågan om en dylik lagstiftning.

Jag har med dessa ord, herr talman, velat framföra några av de synpunkter, som kunna läggas på denna mycket stora och viktiga fråga. Det finns oändligt mycket mer, som skulle kunna dragas fram, om man vill gå i detalj. Men jag skall inte göra detta. Jag ber därför, herr talman, att få sluta med att yrka bifall till den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Herr statsrådet Strindlund: Herr talman! Det är i och för sig angenämt att konstatera, att i det väsentliga enighet råder i denna för hela vårt lands transportväsen så viktiga fråga. Man är således på alla håll överens om olägenheterna av den starka företagssplittningen inom vårt järnvägsväsen samt på grund därav också om önskvärdheten, för att icke säga nödvändigheten, att enhetliggöra och i övrigt rationalisera järnvägsväsendet.

Då de olika delfrågor inom det stora problemet, i fråga om vilka meningsskiljaktigheter råda, i många hänseenden äro betydelsefulla, kan det dock vara motiverat att här till närmare diskussion upptaga vissa av de meningar, som reservanterna framfört. Jag vill i det följande punkt för punkt upptaga huvudskillnaderna mellan utskottsmajoritetens och reservanternas förslag.

Den första viktiga fråga, i vilken reservanterna ansett sig icke kunna följa utskottsmajoriteten, rör förstatligandets omfattning.

Enligt utskottsmajoriteten skall förstatligandet »omfatta samtliga rikets järnvägsenheter, såväl normalspåriga som smalspåriga, vilka ej äro att betrakta som spårvägar eller hava liknande lokal karaktär och som överhuvud

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

äro av den allmänna betydelse att de böra fortbestå». Enligt reservanternas åter skall därjämte undantagas »dels sådana enskilda järnvägar, som bilda en grupp av den storleksordning och med den ekonomiska styrka, att de med tillämpning av en med statens järnvägar jämförlig taxa kunna genomföra erforderliga rationaliseringsåtgärder, och dels sådana järnvägar, vilkas övertagande av staten icke i och för sig erbjuder ökade möjligheter till transportrationalisering och vilka dessutom ha ekonomiska förutsättningar att leva ett fortsatt självständigt liv».

Definitionen av de båda fall, i vilka reservanternas således anse, att en järnväg bör undantagas från förstatligande, är inte fullständigt klar, men man torde kunna utgå ifrån att reservanternas såsom ett typiskt exempel på det första fallet betrakta Bergslagsbanan och därmed samförvaltade järnvägar och såsom exempel på det andra fallet Stockholm—Roslagens järnvägar.

De undantag, som utskottsmajoriteten föreslår skola göras, torde icke nämnvärt försämra den samhälleliga effekten av ett förstatligande; såväl vid transporttjänstens rationalisering som vid taxans reglering och allmänna kommunikationspolitiska avgöranden kunna nämligen de utlämnade linjerna betraktas såsom obefintliga. Helt annat är däremot förhållandet med de undantag, som reservanternas föreslå. Om järnvägsnät av allmän betydelse skola fortbestå vid sidan av statens järnvägar, måste man också — för så vitt ej vissa trafikanters intressen skola lida allvarlig skada — ha kvar en samtrafiksordning med därtill hörande stela regler för transportvägarnas bestämning, överenskommelser angående vagnsamtrafik m. m. Helt allmänt kan uttalas, att den riksoföretagande, efter stora linjer upplagda och genomförda rationalisering av järnvägsväsendet, vilken är enhetliggörandets största och mest påtagliga vinst, är helt knuten vid allmänheten. Vid ett beslut i enlighet med reservanternas förslag bortfalla möjligheterna till åtgärder för vad man kan benämna gemenskapsrationalisering, och allt blir i huvudsak vid det gamla i fråga om såväl transportplaner som taxor och möjligheter till samordning med andra grenar av samfärdseln.

Det råder alltså en markerad motsättning mellan de önskemål om transportapparatusens effektivisering, försvinnandet av tidsödande redovisningsarbete m. m., vilka reservanternas framföra i tredje stycket å sid. 14, och förslaget i första stycket å följande sida. Det gäller här ett antingen eller; skall förslaget i fråga realiseras, få önskemålen offras och vice versa.

Konsekvens är för övrigt inte något utmärkande för reservanternas. Om de största enskilda järnvägarna skola lämnas utanför, rycks ju till exempel grunden undan för det mesta, som säges i sista stycket å sid. 17 angående de enskilda järnvägarnas pensionskassor, svenska järnvägföreningens personal m. m., då det även för ett till omfånget reducerat enskilt nät lär krävas en samorganisation, försäkringsinrättningar och dylikt.

Vad beträffar lokala eller interna rationaliseringsåtgärder, är väl den teoretiska möjligheten att genomföra en sådan rationalisering i smått icke bunden vid någon viss organisation. Det gäller emellertid att noga skilja mellan vad som är teoretiskt möjligt och vad som är i praktiken säkerställt eller ens sannolikt. De enskilda järnvägsförvaltningarna ha under de senaste tjugo åren försuttit så många tillfällen till rationalisering, att statsmakterna nu synas ha allt skäl att icke fästa någon större vikt vid blotta möjligheter till bättring.

Det är heller icke alls säkert, att blott och bart en sammanslutning till större bolag åstadkommer någon avgjord förbättring. Järnvägs krisen, som nu varat i mer än femton år, och vars slut ännu ingen kan skönja, är ju en företeelse av världsmått och man kan icke med rätta påstå, att vårt land med dess

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

många småbolag drabbats exceptionellt svårt och att de länder, där järnvägsbolagen äro eller varit stora, till exempel England, Frankrike och U. S. A., kommit lindrigare undan. Snarare får man det intrycket, att järnvägskrisen är en helt allmän kris för järnvägsbolaget såsom organisationsform. Det förefaller med andra ord, som om järnvägsbolagen, vilka under inemot ett sekel i främsta linjen svarat för världssamfärdselns utveckling, numera bildligt talat förlorat det mesta av sin kraft och definitivt sacket efter. Det synes nävnt att tro, att man i en sådan situation skall kunna råda bot med halvmesyrer, och såsom sådana måste man betrakta de åtgärder av tämligen ringa räckvidd, som i reservationen förordas. Däremot synes man ha anledning att hoppas, att ett beslut i enlighet med utskottets förslag i framtiden skall visa sig för vårt lands del ha varit det första stora steget på vägen ut ur järnvägskrisen.

Ett stort mål kräver i regel betydande insatser. Av främsta vikt är emellertid icke kapitalbehovets totala storlek utan i stället storleken av den anpart, på vilken affärsmässig förräntning icke kan påräknas, med andra ord det samlade ekonomiska utfallet av statsförvärven. Att detta utfall skulle bli bättre, om man, såsom i reservationen förordas, tager med alla icke bäriga järnvägar men lämnar utanför de bättre, synes föga troligt. Annorlunda förhåller det sig givetvis med vissa relativt isolerade järnvägssystem, vilka ofta äro av annan spårvidd än statens järnvägar. Staten kan här icke hoppas på att göra någon förtjänst, men förvärvet genomföres i syfte att lämna utvecklingen inom respektive bygder ett stöd. På denna punkt framträder skillnaden mellan ny och äldre ordning, mellan allmänföretagets motivkomplex och den föreställningskrets, som kännetecknar affärsbolaget, måhända allra tydligast.

Möjligheten till jämförelser mellan å ena sidan ett riksomspännande statsbaneföretag och å andra sidan isolerade bolagsförvaltningar är av föga värde, vare sig det gäller driften eller taxan. Om statens järnvägar skall övertaga alla underskottslinjer, medan de bäriga linjerna förbliva i enskild ägo, blir för övrigt möjligheten att draga riktiga slutsatser ur en sådan jämförelse väsentligt mindre än nu. Det är då mycket lämpligare att jämföra med utländska järnvägsnät, vilka liksom statens järnvägar innehålla både starka och svaga linjer, och den möjligheten står i varje fall alltid öppen.

Farhågorna för ett statligt transportmonopol till lands, omfattande jämväl biltrafiken, förefalla högst verklighetsfrämmande. Det vill närmast förefalla, som om reservanterna icke tagit del av det utredningsarbete i fråga om biltrafiken, som utförts sedan år 1936. Hittills sista inlägget i detta stycke är 1936 års trafikutrednings betänkande, och vad som än kan komma att sägas om detta, torde ingen därur kunna få fram några statliga monopoltendenser.

Rörande frågan om en plan för förststatligandet råder ingen meningskiljaktighet därom, att en plan för utredningsarbetets bedrivande bör uppgöras. Vid ett bifall till utskottets förslag får denna plan emellertid en ganska begränsad uppgift och det synes meningslöst med en så invecklad procedur, som förordas i reservationen. En sådan järnväg, som till exempel Göteborg—Säröbanan lär även utan en dylik plan ställa in sig på fortsatt enskild drift. Och vad beträffar de enskilda järnvägar, som kunna finnas ha så liten allmän betydelse, att de icke böra fortbestå, kan det väl icke vara så angeläget, att riksdagens beslut därom kommer omgående. Även utredningarna om en eventuell ombyggnad till annan spårvidd torde utan olägenhet kunna tills vidare anstå. Det rationella måste anses vara, att arbetet nu inriktas på sådana enskilda järnvägar, om vilkas fortbestånd ingen tvekan råder och som stå att erhålla på frivillighetens väg till ett ur affärssynpunkt skäligt pris. Vid uppgörandet av en sådan plan, som det i reservationen talas om, kommer i stället diskus-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

sionen att under minst ett, sannolikt två år, röra sig om de tveksamma fallen, ett, vill det synas, rent bakvänt förfaringssätt, för så vitt icke huvudsyftet är att så länge som möjligt konservera nuvarande tillstånd.

Vad jag här sagt gäller vid ett beslut om allmänt förstatligande i anslutning till propositionen och utskottets förslag. Skola åter stora järnvägssystem från början undantagas, måste givetvis 1936 års järnvägskommittés utredning kompletteras eller, rättare sagt, till stora delar göras om, så att man erhåller siffror, motsvarande de nya antagandena, och hela ärendet eventuellt därefter ännu en gång underställas riksdagen. Huru många år en sådan procedur kan komma att kräva är svårt att uttala sig om, men detta spelar väl heller icke så stor roll, då resultatet i varje fall måste bli skäligen anspråkslöst och det icke kan bli tal om ett hävande av järnvägskrisen. Planen står alltså i närmaste samband med frågan om förstatligandets begränsning.

Så är även fallet med nästa fråga, som jag med några ord skall beröra, nämligen spörsmålet om utseendet av en inköpsnämnd. Denna nämnd skulle ha två uppgifter, dels att uppgöra planen, dels att sedermera handhava förstatligandet. Vad den första uppgiften beträffar, är det icke så mycket att säga om den, under förutsättning att förstatligandet icke skall bli allmänt. Den andra punkten i reservanternas yrkande synes mig däremot orimlig, där-est man icke åsyftar att tillämpa ett faktiskt tvångsförfarande, som väl även reservanterna önska att tills vidare undvika.

Även vissa andra punkter i reservationen synas mig minst sagt svårfattliga. Sammanfattas de olika punkterna i reservationen, blir intrycket rent förvånande. Först skulle de största och mest räntabla banorna undantagas. Sedan skulle övriga järnvägar, och däribland alla utan affärsvärde, inlösas efter koncessionsbestämmelserna. Till råga på allt skulle därvid alla, som kunde anses partiska till statens förmån, skjutas undan. Man frågar sig, huru många tiotal, ja, kanske hundratal, miljoner kronor, som efter en sådan procedur skulle behöva anvisas på riksstatsens driftsbudget för avskrivning av oräntabel kapitalinvestering. Trots detta skulle man sedan ändå inte ha erhållit någon rationalisering efter stora linjer av järnvägsväsendet. Det är då bättre, att staten fortfarande begränsar sig till att såsom hittills övertaga underskottsbanorna, allteftersom dessa hinna bli konkursmässiga.

Det kategoriska påståendet, att järnvägsstyrelsen svårligen på samma gång kan vara representant både för allmänna trafikpolitiska och järnvägsekonomiska synpunkter, tyder på okunnighet om de faktiska förhållandena. I själva verket har järnvägsstyrelsen alltifrån sin tillkomst haft en sådan dubbel uppgift, nämligen att vara på en gång förvaltare av ett statligt affärsverk och en i allmänna transportpolitiska frågor sakkunnig central statlig myndighet. Vid avgivande av remissutlåtanden är det mycket ofta denna senare egenskap, som träder i förgrunden. Om reservanterna velat läsa igenom några av järnvägsstyrelsens utlåtanden i de kommunikationspolitiska frågor, som under de senaste åren förelagts riksdagen, skulle det uttalande, som jag här refererar, näppeligen kunnat framföras i god tro.

Vad sedan beträffar frågan om fasta värderingsgrunder, må först erinras om att dylika värderingsgrunder höra samman med tvångsförfarande. I den frivilliga uppgörelsens natur ligger däremot, att förhandlingsmännen måste söka anpassa villkoren efter varje företags särskilda förhållanden. Om man därvid söker gå efter någon — med nödvändighet skäligen komplicerad — formel blir den givna följden den, att staten blir ägare till de järnvägar, för vilka formeln verkar gynnsamt och för vilka ägarna därför erhålla ett pris, som är högre än affärsvärdet, medan ägarna av de järnvägar, där förhållandet blir det motsatta, med säkerhet komma att vägra att sälja på basis av

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)
formeln. Även vid det tvångsförfarande, som 1936 års kommitté tänkt sig, har man ju tagit avstånd från tanken att räkna efter en formel och i stället helt gått på det andra alternativet, det vill säga att låta värdet bestämmas av skiljemän. Så länge man begränsar sig till frivilliga uppgörelser, kan en eventuellt fixerad formel få endast begränsad användning. Järnvägsbolagen komma, som sagt, att vägra, där resultatet synes för säljaren ogynnsamt, och statens representanter måste också ha frihet att till- eller avstyrka en uppgörelse, allteftersom denna synes godtagbar eller icke.

Reservanterna ha slutligen kommit in på kapitaliseringsprocenten och yrkat, att hänsyn skall tagas till den förräntning, som vid tiden för inlösningen är möjlig att ernå på lösesumman. Så har i själva verket redan skett vid 1938 års uppgörelser. Visserligen kan den använda förräntningsprocenten, 4 procent, förefalla hög. Man måste emellertid beakta, att denna förräntning beräknats på förhållanden analoga med 1930-talets, och att alltså i kalkylerna icke införts någon term, betingad av den alltjämt fortskridande försämringen i järnvägarnas ekonomiska ställning. Man kan därvid särskilt erinra om dels biltrafikens expansion, dels den omständigheten att de enskilda järnvägarnas till förkrigspriser anskaffade rullande materiel till stor del icke kan användas under någon längre framtid.

Det är sannolikt, att man genom valet av en relativt hög räntefot kompen-serat blott en del av dessa försämringsfaktorer och att beräkningen av affärsvärdet som helhet betraktat alltså ligger i överkant. Åtminstone påstods år 1938 från håll, som politiskt torde stå reservanterna ganska nära, att så var fallet, och man pläderade därvid för högre räntefot — närmast sex procent. Med ett sådant utgångsläge som det sistnämnda lära väl emellertid inga uppgörelser kunna träffas på frivillighetens väg. Om man nu, såsom reservanterna synas vilja göra gällande, skulle gå till en motsatt ytterlighet, kan det näppeligen från statens synpunkt vara försvarligt att icke i kalkylerna införa jämväl dessa, tyvärr svarbedömbara, försämringsfaktorer.

Det må slutligen framhållas, att även frågan om räntefotens fixering närmast hör samman med ett tvångsförfarande av ett eller annat slag. Vid frivillig uppgörelse är ju det avgörande en skälighetsprövning, företagen från båda sidor, och representanterna torde därvid vid sin uppskattning av affärsvärdet komma att taga hänsyn till icke blott de presenterade kalkylernas resultat utan också grundförutsättningarna för desamma.

Jag ber, herr talman, på grund av vad jag nu anfört få tillstyrka utskottets föreliggande förslag.

Herr andre vice talmannen: Herr talman! Jag kan understryka vad den förste ärade talaren i denna debatt yttrade, när han började sitt anförande med att säga, att det är en i ekonomiskt avseende vittomfattande fråga, som här förelägges riksdagen. Att den kommit på riksdagens bord, är en följd av utvecklingen. Det har befunnits nödvändigt att rationalisera vårt järnvägs-väsende. Utvecklingen på trafikområdet har genom motortrafiken på landsvägarna undergått en sådan förändring att det numera är av nöden såväl från ekonomisk synpunkt som ur teknisk synpunkt och trafiksynpunkt att modernisera även järnvägarna. Såsom järnvägsväsendet för närvarande är organiserat med över ett 50-tal privata förvaltningar, som administrera delvis mycket korta bansträckor, är en sådan modernisering icke möjlig utan ingripande åtgärder; man kan säga att det är på tiden att man enhetliggör det svenska järnvägsväsendet. Det är inte bara i vårt land som man måst göra detta. I de flesta europeiska länder och även därutanför, exempelvis i Nordamerikas Förenta stater, den privata och fria företagsamhetens mest lovprisade Eldo-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

rado, har man funnit nödvändigt att genom statliga tvångsåtgärder koncentrera järnvägarnas drift och förvaltning. Genom det förslag, som utskottet framlagt, har utskottet sökt nå målet på lättast framkomliga vägar.

Utskottet har i stort sett tillstyrkt Kungl. Maj:ts proposition. Förslaget avser att en frivillig uppgörelse skall ske mellan staten eller rättare sagt statens järnvägar å ena sidan och de enskilda järnvägsföretagen å andra. Kungl. Maj:t har i detta avseende icke velat gå den väg, som utredningskommittéer gått, utan Kungl. Maj:t har ansett, att man så långt det är möjligt bör söka nå en överenskommelse om statsinlösen på frivillighetens väg. Detta har även utskottet förordat och endast om det i fortsättningen skulle visa sig nödvändigt får man pröva sig fram med en lagstiftning och med värderingsprinciperna av i huvudsak den art, som de sakkunniga föreslagit. Man hoppas emellertid att även de enskilda järnvägarnas förvaltningar numera skola inse att den föreslagna åtgärden är nödvändig, så att de försälja sina järnvägar för åstadkommande av enhetlig drift. Järnvägarna äro inte självändamål. De äro heller inte något ekonomiskt instrument i fria företagares händer, utan de skola tjäna allmänheten, de skola tjäna trafiken, de skola tjäna landet. Ser man saken på det sättet och vill man betrakta järnvägsväsendet som en enhet, så kan man jämföra det med ett stort vattendrag med mindre tillflöden ute i periferien. Alla dessa små bäckar medverka till det rika flödet i det stora vattendraget och tillföra detta en del av vattnet från de små bäckarna och rännilarna i utkanterna av vattenområdet. På det sättet tillföras även de stora stambanorna trafik från de smärre, och järnvägsnätet blir bättre ekonomiskt givande. Men då böra även de stora järnvägsstråken bidra till att bära upp hela driften och således stödja även de mindre banorna.

Jag tror, att det har blivit klart för oss alla, att järnvägsväsendet på detta sätt bör tjäna vår trafik. Härigenom kommer näringslivet att gagnas, trafikanterna gagnas även såväl då det gäller godsbefordran som persontrafik. Man blir i stånd att genomföra enhetliga taxor, man kan inrätta genomlöpande zontariffer, varigenom icke blott inbyggarna i orter, som råka ligga intill statens järnvägar, gynnas genom dessa fördelaktiga biljettpris, som innebära relativt låga avgifter vid längre resor utan även de trafikanter som icke äro bosatta i närheten av statens banor få komma i åtnjutande av de fördelar, ett enhetliggörande av järnvägsväsendet för med sig.

Den utredning, som verkställts, visar, att man även kan vinna åtskilligt i ekonomiskt avseende genom en statsinlösen, särskilt beträffande förvaltningen. Enligt utredningsmännens beräkningar skulle härigenom vid driften kunna vinnas ett belopp av 4.7 miljoner kronor årligen, genom att järnvägsförvaltningen bleve enhetlig och en del arbete och kostnader bortföle. Man skulle också kunna slippa ifrån en hel del omgång och utgifter, som äro förknippade med att trafiken är uppdelad på många enheter. Visserligen skulle enligt förslaget en del ökade kostnader uppstå för staten genom att staten måste övertaga de enskilda järnvägarnas personal och i samband därmed bereda dem något bättre förmåner än förut, men trots dessa ökade kostnader skulle det ändå kvarstå en viss vinst.

Från olika synpunkter bör det således vara till fördel med ett enhetliggörande av järnvägsväsendet i enlighet med utskottets förslag. Jag kan följaktligen inte gå den väg, som reservanterna förorda. Och tar jag del av reservationens innehåll, är åtskilligt av den art att jag ej förstår, att reservanterna och särskilt den ärade förste talaren kunnat stanna vid detta förslag. Reservationen innehåller även åtskilliga motsägelser. Här yttra reservanterna till exempel på sid. 14 följande:

»Ostridigt synes vara, att den rålande splittringen på ett stort antal olika

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

ägar- och förvaltningsenheter är ägnad att medföra betydande olägenheter i järnvägarnas — såväl statens som de enskildas — nödvändiga strävan att utveckla sin livsduglighet och skärpa sin konkurrenskraft. Järnvägarnas transportapparat måste effektiviseras så att järnvägarna få möjlighet att utföra transporter snabbt och punktligt i enlighet med tidens krav. Tyngande överorganisation, tidsödande redovisningsarbete de olika företagen emellan och bestämmelser, som hindra järnvägarna att föra godstransporterna fram på de vägar, där de gå snabbast och transportekonomiskt billigast, böra utan tidsutdräkt försvinna.»

Detta uttalande kunde lika gärna ha utgjort en motivering för vad utskottet hemställt, ty vad reservanterna säga understryker enligt min mening till fullo nödvändigheten av ett enhetliggörande av samtliga järnvägar. Jag kan därför inte förstå, varför reservanterna från inlösen vilja undantaga vissa järnvägar. De vilja nämligen undantaga järnvägar, som utgöra så stora enheter, att de ha den styrka att de själva kunna genomföra erforderliga rationaliseringsåtgärder, och dels sådana järnvägar, vilkas förstatligande icke erbjuder några ytterligare möjligheter till rationalisering och vilka ha ekonomiska förutsättningar att själva draga sig fram under enskild förvaltning. Dessa äro de fall, då reservanterna tänkt sig att enskilda järnvägar fortfarande skulle kunna bestå. Men vilka järnvägar skulle staten då inlösa, om dessa båda kategorier skulle få bestå, vilka ha ekonomiska förutsättningar för att själva få fortsätta sin drift? Jo, staten finge inlösa alla järnvägar, som inte ekonomiskt bära sig, men genom ett sådant tillvägagångssätt skulle man icke kunna genomföra det enhetliggörande, den rationalisering som man syftar till. Därför kan jag icke finna annat än att när reservanterna på sid. 15 göra dessa undantag, innebär detta en motsägelse mot reservanternas föregående uttalanden i ämnet, som jag citerat. Det av mig citerade uttalandet är till sitt innehåll precis ett återgivande av utskottsmajoritetens tankar. Det är ju också dit, som utskottsmajoriteten syftar, men man kan icke uppnå det eftersträfvade målet, om man gör de undantag, som reservanterna på sid. 15 förorda.

Det har även påpekats att man genom ett enhetliggörande skulle vinna åtskilligt i snabbare godsbefordran. Det upplystes inom utskottet, att om statens järnvägar finge taga hand om samtliga enskilda järnvägar, skulle man i många fall kunna befordra godset på hälften av den tid som nu är nödvändig, detta genom att en del trafikreglerande åtgärder, som nu praktiseras på grund av det stora antalet trafikenheter, skulle bortfalla. Resultatet skulle ju komma den stora allmänheten till godo och skulle även gagna järnvägarna, ty dessa bleve mera konkurrensdugliga i förhållande till andra trafikmedel.

Med det nu anförda har jag sökt visa att ett enhetliggörande av järnvägarna skulle vara till fördel. Samhällsekonomiskt bör ett enhetliggörande vara till fördel och vad som är samhällsekonomiskt gagnande bör också vara trafikekonomiskt bäst. Jag kan därför inte förstå, att ett ställningstagande i denna fråga skall innebära några svårigheter. Ty då man har att välja mellan reservanternas förslag och utskottets måste man säga sig, att reservanternas förslag innebär en halvmesyr. Man når därigenom icke vad man vill nå. Tiden är mogen för att vidtaga dessa av Kungl. Maj:t angivna åtgärder.

Vad sedan beträffar de av utskottet föreslagna grunderna för inlösningen äro dessa uppskisserade i utlåtandet, och herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet har även klarlagt desamma. Jag vill likväl i det sammanhanget påpeka, att jag inte kan finna annat än att från dem, som hysa betänkligheter mot att en statsinlösen sker — jag tänker därvid på intressenterna i en del enskilda järnvägar, som ej vilja lämna sina företag i statens händer och även hysa en viss misstro mot staten rörande den ekono-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

miska uppgörelsen och att de bli utlämnade till staten på nåd och onåd — haft ogrundade farhågor. Utskottet har ju förutsatt att järnvägarnas ägare inte skola behandlas på sådant sätt, utan man skall taga all tillbörlig hänsyn till de gamla företagen och deras ledare och inte minst till de kommuner, som stå såsom ägare eller borgensmän till de järnvägsföretag, som skola bli föremål för statsinlösen. I vad kommunikationsministern yttrade rörande de enskilda järnvägarna, att de försummat att rationalisera sina företag under de senaste åren, kan jag inte följa honom. Jag undrar, om ett sådant påstående inte innebär viss överdrift? Den utveckling som ägt rum på trafikområdet har nämligen gjorts, att många järnvägsföretag inte haft förmåga att åstadkomma en rationalisering, men de järnvägsföretag, vilkas ekonomiska ställning varit god, ha efter upplysningar, som lämnats utskottet, i vissa avseenden vidtagit rationaliseringsåtgärder, som inte stått statens järnvägars efter. Om många företag inte kunnat följa med utvecklingen, så beror detta på helt andra orsaker. Man får dock ge en honnör åt de orter — det finns för övrigt hela län, t. ex. det län, där jag själv hör hemma, där detta är fallet — vilka icke haft några statsjärnvägar förrän kanske på allra sista åren, då staten inlöst en del enskilda järnvägsföretag, utan där järnvägarna tillkommit genom enskilt initiativ, genom privat uppoffring. Jag vill därvid liksom den förste ärade talaren ge en honnör åt dem, som gjort stora uppoffringar och stora insatser för att åstadkomma järnvägar inom orten. Men nu har mängden gång förändringar inom trafiken gjort det omöjligt för vederbörande att på ekonomiskt sätt driva dessa företag. Om det å andra sidan finnes järnvägsföretag, som bära sig och vilkas ägare därför anse att de fortfarande borde få driva dem, så böra dessa järnvägars ägare söka se saken i stort och bidra till ett enhetliggörande av järnvägarna. För övrigt vet ju ingen, hur utvecklingen på trafikområdet kommer att se ut om ett tiotal år. Det är i varje fall inte säkert, att järnvägsföretag, som i dag äro bärkraftiga, då äro ekonomiskt bäriga.

Jag vill därför ge min anslutning till vad som i utlåtandet föreslås. När vi inom utskottet såsom jag antydde sökt taga hänsyn till de enskilda järnvägarnas ägare och till de kommuner och andra intressenter, som ha gjort ekonomiska uppoffringar för sina järnvägar, så ha vi gjort detta för att även deras berättigade intressen och synpunkter skola beaktas. Vi ha understrukit att en nämnd av förslagsvis tre personer, så sammansatt att den kan äga tillbörlig auktoritet, bör tillsättas för att behandla uppkommande tvistefrågor om järnvägsegendomens ekonomiska värde. Likaså är det ju uttalat, att även personalens intressen skola tillbörligen beaktas. Det framhålles i detta sammanhang, att man förutsätter att dess organisationer skola få träda i underhandling med statens järnvägar.

Jag skall icke ingå på att närmare bemöta reservanternas. Detta gjorde kommunikationsministern så ingående, att jag för närvarande kan nöja mig med, herr talman, att yrka bifall till det föreliggande utskottsforlaget.

Häri instämde herr *Andersson, Elof*.

Herr Sundberg: Jag tillåter mig, herr talman, till en början konstatera, att högerns representanter inom statsutskottet givit sin principiella och sin reella anslutning till förslaget om en rationalisering av vårt svenska järnvägsväsen. Härmed ha vi också erkänt och klart uttalat, att det för vinnande av detta syfte är nödvändigt att i viss utsträckning — och i ganska stor utsträckning — förståtliga enskilda järnvägar. Ett undantag härifrån bör enligt vår mening icke ens göras för en ekonomiskt bärkraftig bana, om den ut-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

gör ett verkligt hinder för genomförande av den allmänna rationaliseringen. Jag är särskilt angelägen att betona detta, därför att man ofta från många håll får höra — i dag av herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet samt herr andre vice talmannen — att högern vill ett förstatligande endast av de dåliga banorna. Så är det icke. Vi önska, såsom klart framgår av reservationen, att åtgärder vidtagas beträffande järnvägsnätet i sin helhet, som bana väg för en allmän transportrationalisering. Hitintill äro vi villiga, men ej vidare. Hitintill betyder det tillämpandet av principer, som stadfästs redan i järnvägarnas barndom och som fullföljts i ett otal fall, även under borgerlighetens regim. Någon inkonsekvens ligger inte däri — det vill jag gentemot herr statsrådet och herr andre vice talmannen understryka — att vi, i reservationen liksom i utskottet, å ena sidan starkt understrukit behovet av en rationalisering och därav följande enhetliggörande i en ganska stor utsträckning, men å andra sidan stannat vid den gräns, som markeras av att enskilda järnvägar av viss storleksordning själva förmå rationalisera och ordna järnvägsdriften på ett för allmänheten tillfredsställande sätt.

Det är icke ett allmänt intresse att sådana järnvägar förstatligas. Det är kanske ett kungl. järnvägsstyrelsens intresse. Jag vill i anslutning till och som en motvikt till herr statsrådets yttrande i denna fråga erinra om vad en aktad sakkunnigledamot anförde vid föredragningen av järnvägsfrågan inför utskottsavdelningen. »Vi skola komma ihåg», yttrade han, »att järnvägsstyrelsen ingalunda representerar de allmänna trafikekonomiska intressena. Den representerar statens järnvägars.» Det är så sant som det är sagt. Om en eventuell vinst på en järnvägs drift hamnar hos en enskild järnvägsförvaltning eller hos statens järnvägar, har ur allmän synpunkt intet att betyda, om taxorna och driftsförhållandena i övrigt äro lika.

Att zontariffbestämmelsen i vissa fall kan bereda enskilda personer mindre olägenheter vid de enskilda banorna är sant, men detta motväges av de betydande fördelar för dem och för det allmänna, som bli följden av att vissa järnvägar bibehållas i enskild regi. Det är beklagligt att endast högerrepresentanterna i statsutskottet tillmäta denna konkurrensfaktor järnvägarna emellan någon betydelse. Konkurrensen, den fria konkurrensen med dess attribut, det enskilda initiativet, är ett alltför dyrbart instrument för främjande av utvecklingen här i världen, för att någon — staten icke undantagen — kan ha råd att utan vidare avhända sig detsamma eller, som i detta fall skulle ske, köpa sig fri från detsamma.

Då man uppräknar skälen för ett förstatligande brukar man ställa denna fråga: skötas inte statens järnvägar väl, äro inte dess organisation och drift väl ordnade? Jo, förvisso är det så nu för tiden. Det erkännandet äro vi högermän villiga att oförbehållsamt skänka statens järnvägars ledning och dess hela tjänstemannakår. Men är det någon som tror att denna utveckling, denna nyorientering hade kommit till stånd beträffande statens järnvägar, och för övrigt även beträffande de enskilda järnvägarna, om inte konkurrensen, i detta fall inte bara den inbördes järnvägskonkurrensen utan framför allt bilkonkurrensen, hade frammanat, ja, framtingat denna nya tingens ordning?

I detta sammanhang noterar jag med tillfredsställelse, vad herr statsrådet nyss yttrade om motortrafiken å landsvägarna. Om jag rätt fattade honom var det icke meningen att beträffande den slå in på samma förstatligandets väg som i fråga om järnvägarna. Det är klokt att fara varligt fram, när det gäller att i statens hand överföra enskild hantering och enskilt näringsliv. Den kan bli, och den kommer säkerligen också att bli en tung hand, om all konkurrens elimineras. Det blir till gagn för ingen, men till skada för alla.

De åsikter jag här tillåtit mig framhålla återfinnas i reservationen, som —

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

från den synvinkel jag har i fråga om samhällsproblemen — därigenom har sin särskilda styrka och ett företräde framför majoritetens förslag. Så är enligt min mening också fallet beträffande flera andra punkter, särskilt de två mycket viktiga punkter, som avse den permanenta nämnden och värderingsgrunderna.

Beträffande nämnden saknar man i majoritetens utlåtande ett sådant klarläggande uttalande som att båda parterna äga rätt att vid uppkommande tvistefrågor hänvända sig till nämnden. Även om majoriteten anser detta självklart, något som man städse understrukt vid utskottsbehandlingen, kunde man dock, synes det mig, till förekommande av missförstånd också ha utskrivit detta i utlåtandet. Vidare kunde man — ävenledes i förtydligandets tecken — ha ersatt det »m. m.» som står på rad 3 sid. 11 med vad där ursprungligen stod, nämligen orden »och andra med inlösningen sammanhängande spörsmål».

Såsom herr J. B. Johansson redan i debatten anfört, avse reservanterna, att nämndens uppgift skulle bli en annan än enligt majoritetsförslaget. Den skulle nämligen tjänstgöra som värderingsnämnd och å regeringens vägnar uppgöra preliminära avtal med de enskilda järnvägarna. Herr statsrådet uttalade, att han ansåg att en nämnd med dessa funktioner skulle bli oformlig eller någonting i den stilen. Jag kan icke förstå detta resonemang. Om herr statsrådet utser en nämnd och ger den uppdrag att efter vissa direktiv förhandla om inköp av enskilda järnvägar och sedermera för honom framlägga resultatet av sina förhandlingar, kan jag icke finna något oformligt eller oriktigt i ett sådant tillvägagångssätt. Men däremot innebär denna anordning för de enskilda järnvägarna en viss trygghet och en garanti för dem och för det allmänna att större enhetlighet och även opartiskhet kommer att tillämpas än om den myndighet, som faktiskt är part i målet, får hand om det hela.

Vad angår värderingsgrunderna hyser jag de största betänkligheter mot den utformning utskottsmajoritetens förslag erhållit. Kunnat ur dessa bestämmelser överhuvud taget utläsas några distinkta och klara direktiv för den myndighet som å statens vägnar skall handha förhandlingarna om järnvägsinköpen? Enligt min mening icke. Detsamma kan för övrigt sägas även om propositionens formulering av denna sak. Vad man säger på ena raden tar man tillbaka på den andra. Utskottsmajoriteten har inom utskottet deklarerat att den vill godtaga de grunder som angivas i 1936 års järnvägsbetänkande i förening med de principer som tillämpades vid järnvägsförstatligandet våren 1938. Men hur har nu detta utformats? I andra stycket på sid. 11 står följande: »I likhet med departementschefen måste emellertid utskottet ifrågasätta lämpligheten av att genom dylika till sina blivande verkningar ovissa ersättningsnormer binda de blivande förhandlingarna, vid vilka väl dock torde komma att tillfyllest beaktas sådana av kommitterade angivna huvudfaktorer som» etc. Jag frågar: Är denna formulering en logisk följd av den inställning, man intagit i sakfrågan och kunna orden »vid vilka väl dock torde komma att tillfyllest» etc. anses utgöra klara och distinkta direktiv?

Herr talman! Den sak, varom här är fråga, järnvägsförstatligandet, är det största och allvarligaste problem som förekommit i förhållandet mellan staten och det enskilda näringslivet. Det hade då sannerligen varit på sin plats att väl genomtänkta och väl formulerade direktiv givits, och att man låtit sig angeläget vara att förhindra formuleringar som skapa missförstånd och som kanske kunna förleda beskäftiga förhandlare att vingla hit och dit vid uppgörelserna alltefter som bäst passar i ena eller andra fallet. Oväld och rättvisa från statens sida äro krav som de enskilda järnvägarna ha rätt att uppställa, när de nu med eller mot sin vilja komma att förstatligas. Dit hör ock.

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

att i sådana fall, då i koncessionerna eller eljest bindande avtal från statens sida redan träffats ang. inlösningsbestämmelserna, dessa skola respekteras.

Det finns ytterligare skäl, som talar för att man bort undvika denna dunkla formulering, och det är att bestämmelser redan finnas utformade, som utom ifråga om koncessionsvillkoren äro ägnade att såväl ur statens som de enskilda företagens synpunkt leda till en skälig och rättvis avvägning av de intressen som här stå emot varandra. Dessa bestämmelser återfinnas i 1936 års järnvägskommittés betänkande. De utgöra frukten av ett noggrant, ingående övervägande inom kommittén. Då man vet att denna kommitté var allsidigt sammansatt, att den hade representanter för det allmänna, för statens järnvägar, för de enskilda järnvägarna, och för olika partier, samt att alla dessa personer kommit till enighet om formuleringen av de grunder, som borde tillämpas vid överförande av enskilda järnvägar i statens hand, så frågar man sig, varför kunde inte denna formulering ha godtagits? Man hade då undvikit den dimbildning i denna punkt, som nu faktiskt förefinnes, men som man hoppas väl dock ej varit avsiktlig.

Herr talman, jag skall inte anföra några ytterligare synpunkter på denna fråga, då de sannolikt från andra håll komma att framdragas. Jag skall endast be att med några korta ord ytterligare få bemöta något av vad herr statsrådet och även herr andre vice talmannen yttrade. Herr statsrådet framhöll att den av reservanterna hävdade principen för fastställande av kapitaliseringsprocenten vid inlösningssummans bestämmande redan tillämpats och, om jag fattade honom rätt, också skulle komma att tillämpas i fortsättningen. Samtidigt nämnde han att vid förstatligandet av Skånes järnvägar en kapitaliseringsprocent av 4 % använts. Jag vill då påpeka att vid uppgörandet av statens järnvägars taxor för kommande femårsperiod räknas med en förräntningsprocent av 3.2. Om denna procentsats är tillämplig i ena fallet, måste den inte vara det också i det andra?

Vad herr statsrådet anförde beträffande rationaliseringen av de enskilda järnvägarna har redan bemötts av herr andre vice talmannen, varför jag utöver vad han i denna punkt yttrade endast vill tillägga att just de enskilda järnvägar, som redan rationaliserats eller själva ha möjligheter att gå i författning därom enligt reservanternas förslag i första rummet böra bibehållas i enskild ägo. Herr andre vice talmannen rekommenderade att vi i Sverige borde tillämpa samma förfaringsätt beträffande organisationen av de enskilda banorna som i USA. Men i så fall kommer man inte till det resultat som är utskottsmajoritetens och vartill ju herr andre vice talmannen anslutit sig, ty om jag icke är fel underrättad beträffande järnvägsförhållandena i Nordamerika, äro järnvägarna där visserligen fusionerade i stora företag, men de äro alltjämt i enskild ägo. De representera alltså en ordning som mera liknar den som reservanterna vilja tillämpa beträffande vårt svenska järnvägsväsen.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen.

Herr **Nilsson, Johan**, i Malmö: Överensstämmelsen mellan majoriteten och reservanterna i statsutskottet är i själva verket inte så stor som det kan låta på reservanternas anföranden. Vi äro alla eniga om att det är stora olägenheter med ett på många enheter splittrat järnvägsnät, och vi äro också eniga om att åtgärder böra vidtagas för att undanskaffa dessa olägenheter. Dessa åtgärder skulle innebära ett sammanförande av järnvägarna i statens hand. Så långt äro vi alltså eniga, men då det gäller att realisera denna sköna tanke falla reservanterna redan i förstugan, och vilja icke ta konsekvenserna av sitt tankesätt. Själva förstatligandet göres till ett annat problem än vad vi utgingo ifrån vid den förberedande behandlingen. Vi fingo då åtskilliga

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

påminnelser från just den sida som herrar J. B. Johansson och Sundberg representera, att staten inte borde förvärva bara de ekonomiskt bästa järnvägarna utan även de sämre, som inte kunde bära sig själva. Detta gjorde att statsutskottet vid sin första behandling av frågan kom till det resultatet, att vi skulle köpa alla järnvägar som ha något sammanhang med det stora trafiknätet och ha trafikförbindelser med detta. Vi skulle i själva verket lämna utanför endast sådana järnvägar som hade spårvägs karaktär. Här om voro vi som sagt eniga under den första tiden, men under frågans vidare utveckling framväxte så småningom den meningen att man borde visserligen köpa de sämsta banorna men för all del låta de bästa leva sitt eget fria liv. Det var alltså en fullständig omsvängning.

När emellertid reservanterna framlagt sin motivering, som just går i riktning av ett förstatligande, ge de sig in på ett resonemang som skall betänkliggöra denna bevisföring. De komma då bland annat fram med det kända talet om monopol eller socialisering som herr J. B. Johansson sade, även om det ordet inte nämnts under våra föregående överläggningar. Vid ett monopol skulle enligt deras mening taxorna komma att höjas och allmänheten därigenom bli den lidande parten. Men det är just detta vi vilja motverka genom att enhetliggöra hela järnvägsnätet under en ledning. Det finns också stora möjligheter för att detta skall lyckas, genom att all den omgång och alla de onödiga kostnader, som uppkomma i hägnat av den nuvarande splittringen av järnvägsnätet, komma bort. Om det skulle komma att finnas en järnvägsstyrelse, som med stöd av monopolrätt skulle försöka höja fraktsatserna och biljettprisen, skulle vi väl inte helt sakna möjlighet att låta en dylik järnvägsstyrelse veta att vi inte tolererade en sådan taxepolitik. Riksdagen har möjlighet att säga ifrån om en sådan sak. Jag kan för övrigt, herr talman, såsom ledamot av järnvägsrådet omvittna, att där flera gånger taxefrågorna varit under behandling, men då har det varit konkurrenterna som velat att statens järnvägar skulle höja sina taxor, så att även dessa skulle kunna leva. Sådana framställningar ha gjorts från vissa håll inom järnvägsrådet. Jag menar att man emellertid icke behöver befara att en järnvägsstyrelse skall företaga orimliga höjningar, ty då har både riksdagen och andra institutioner, som finnas inom räckhåll, möjlighet att däremot uttala sitt ogillande.

Att postverket och telegrafverket äro i statens ägo kan ju gå an, säger herr J. B. Johansson, men med statens järnvägar är det olämpligt, ty en del skall stå utanför och vara självständigt för att konkurrensen skall upprätthållas. Jag tror att detta är en felbedömning av vad som kan komma att inträffa i framtiden. För övrigt kan man anföra just telegrafverket som exempel på vad »monopol» innebär. Sverige har de billigaste telefonerna i världen. Vi upprätta till och med telefonlinjer till förmån för ödemarkernas befolkning utan att ens begära självkostnadspris. Jag är för resten övertygad om att vi just på järnvägsväsendets område, mer än som behövdes på något annat område vid den tidpunkt då förstatligandet skedde, behöva ett enhetliggörande.

Jag vill med detta ha sagt, att det saknas en logisk linje mellan motivering och slutsats i reservanternas förslag. Man anför kraftiga motiv för ett förstatligande av järnvägarna men faller till sist tillbaka på att endast en del bör förstatligas, vilket enligt min och mångas — bland annat alla de sakkunnigas — mening skulle betyda att man sönderbröt den stora tanken i enhetliggörandet, nämligen att åstadkomma vissa större, allmänna besparingar. Samma brist på logik gör sig gällande hos reservanterna, då de komma in på frågan om vem som skall förmedla dessa köp. Det skall enligt vår mening vara frivilliga transaktioner och inga tvångsförsäljningar. Reservanterna förväxla begreppen frivilliga försäljningar och tvångsförsäljningar. Oavsett

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)
att det är fråga om frivilliga försäljningar, anse reservanterna att det skall finnas en nämnd som har avgörandet i sin hand och fattar beslut om priset. Järnvägsstyrelsen är part i målet, heter det, och den skall således helt och hållet sättas åt sidan och avstängas. Det är väl ändå att gå något för långt. Den styrelse som är sakkunnig och känner alla dessa angelägenheter skulle således hållas utanför. Man skulle i stället skapa ett avgörande organ som skulle ha att fatta beslut. Jag undrar verkligen var herrar reservanter skola finna den opartiske ordföranden, som skulle ha sista ordet i dessa frågor rörande köpesummor och dylikt. Den personen är säkerligen inte född, och även om han skulle finnas, komme han säkerligen efter en tid att betacka sig för ett sådant uppdrag. Statsutskottets majoritet har i utlåtandet utvecklat en annan mening. Vi ha först och främst påpekat att det skall vara en frivillig försäljning. Endast om parterna inte kunna enas om priset vid eventuella köp av järnvägar, skall det finnas en förlikningsnämnd, förmedlingsnämnd, som skall föra dem samman och jämka de skilda meningarna, så att ett köpeavtal kan komma till stånd. Det har också sagts att den säljande parten och den säljande partens personal inte skulle få sina meningar så beaktade som önskligt kan vara. Jag tror att denna farhåga är oberättigad. Jag litar fullt och helt på det resultat som förlikningsnämnden kan komma till. Även om meningarna skulle bli ytterst skiljaktiga, visar ju den praktiska erfarenheten att ett förlikningsorgan har mycket stora föutsättningar att åvägabringa ett samförstånd. Vad personalen beträffar var det allas vår uppfattning i statsutskottet att denna genom sina föreningar skulle få möjlighet att hävda sina intressen, ifall de inte skulle bli så beaktade som personalen önskade. Detta gäller inte bara den lägre personalen utan även de övriga som kanske inte äro så väl organiserade. Många kommuner ha gjort stora offer för att uppehålla järnvägar i sina respektive orter. Det är att hoppas att man vid eventuella förvärv tar all möjlig hänsyn till dem. En miljon mer eller mindre i en så stor affär får icke spela någon avgörande roll.

Jag är sålunda övertygad om att både den säljande parten, kommun eller bolag, och personalen skola få rimliga intressen tillgodosedda. Utskottets förslag avser också att lämna garantier för att all rättvisa skall iakttagas.

Det är med hänsyn till dessa synpunkter, som jag till sist, herr talman, tillåter mig att yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Holmström: Herr talman! Jag har jämte några ledamöter av kammarerna väckt en motion med anledning av Kungl. Maj:ts proposition i det föreliggande ärendet. Jag konstaterar med tillfredsställelse, att utskottet icke varit alldeles oberört av de synpunkter, som framförts i motionen. Men jag beklagar, att motionen dock i det väsentliga har blivit obeaktad.

Två av reservanterna inom utskottet ha redan yttrat sig. Jag har därför ingen anledning att mera vidlyftigt gå in på frågan. Jag vill erinra om att i motionen uttalades farhågor för att statens järnvägar genom en viss taktik skola kunna, om jag så får uttrycka mig, »äta ut» de enskilda järnvägarna för att göra dem möra inför ett förstatligande och på så sätt sänka deras värde, till fördel för staten men till nackdel för dem, som äga järnvägarna. Utskottet säger: »Utskottet utgår från som självfallet, att ingen otillbörlig pressning å inlösningsprisen får ifrågakomma exempelvis genom omotiverade uppskov från statens sida med förvärven.» Ordet »exempelvis» i detta sammanhang ger mig anledning att säga, att riksdagen måste förutsätta, att i detta uttalande även inbegripes, att statens järnvägar icke få begagna samtrafikförordningen och driva en sådan taxepolitik, att trafiken drages ifrån de enskilda järnvägarna.

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

I detta sammanhang vill jag framhålla, vilka som äro ägare till de enskilda järnvägarna. Man har här i debatten även kallat dessa för *privata* järnvägar. Den benämningen är nog icke riktigt korrekt. Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet sade, att under de tjugu senaste åren ha många tillfällen till rationalisering försumrats. Häremot anmälde herr andre vice talmannen en avvikande mening, vilket gläder mig. Jag kan nämna ett exempel på hur enskilda järnvägar ha rationaliserat sig själva. Jag tänker på trafikförvaltningen Göteborg—Dalarna—Gävle, som uppstått genom en sammanslagning av skilda järnvägar till ett stort trafikföretag. I denna förvaltning ingå Bergslagernas järnväg, Gävle—Dala järnväg och Södra Dalarnas järnvägar. Ifrågavarande järnvägar äro till stor del kommunalägda, och de äro helt och hållet kommunalt dirigerade. Direkt och indirekt disponera nämligen kommunerna över mer än 70 procent av ifrågavarande järnvägars aktier, vilket betyder, att icke endast företagets skötsel utan även bestämmanderätten i fråga om utdelning å aktierna helt och hållet ligger i kommunernas händer. Huvudintressent i det nämnda företaget är Göteborgs stad. Men Gävle stad, Leksands socken, Hedemora socken och Hedemora stad m. fl. ha ett så stort inflytande, att dessa kommuner ha representanter i styrelserna. Jag har här i min hand de senaste styrelseberättelserna från Södra Dalarnas järnvägar, Bergslagernas järnväg och Gävle—Dala järnväg. Om man ser efter, vilka som undertecknat dessa styrelseberättelser, finner man, att det är uteslutande kommunalmän, förutvarande eller nuvarande — när det gäller Göteborg, dessutom en kommunalanställd. Även revisionsberättelserna äro undertecknade antingen av f. d. kommunalmän, som fingo uppdraget, när de voro kommunalt verksamma, eller av sådana, som äro aktiva kommunalmän.

Det är alltså kommunerna, som till största delen äga ifrågavarande järnvägar och dirigera dem. Varför ha kommunerna engagerat sig på detta sätt i järnvägarna? De anse, liksom herr andre vice talmannen, att järnvägarna icke skola vara självändamål. De ha engagerat sig på detta sätt i eget och bygdens intresse och icke av vinstbegär i tanke att de skola förtjäna pengar. Kommunerna ha givetvis räknat med att de, sedan de satt in sina pengar i dessa stora trafikföretag, skola ha inflytande över dem i fortsättningen. Kommunerna ha inrättat sig därefter. Om nu statens järnvägar övertager järnvägarna, kunna stora rubbningar häri ske i namn av rationalisering eller, såsom herr statsrådet visst kallade det, »gemenskapsrationalisering». Det kan betyda en fullständig omläggning av trafiken till förfång för kommunerna. För att ta min hemstad, Gävle, som exempel, så skulle, om Gävle—Dala järnväg och Bergslagernas järnväg övertagas av staten, kanske den trafik, som gått till Gävle och Gävle hamn, i »gemenskapsrationaliseringens» namn dragas ned till Stockholm. Stockholm och Värtahamnen verka av någon outgrundlig anledning ju som magneter på trafiken i vitt skilda delar av landet. Gävle stad har lagt ned många miljoner på att skaffa sig en verkligt modern hamn, därför att den är den naturliga utskieppningsorten för ett visst uppland, bergslagerna och Dalarna. Om en »gemenskapsrationalisering» kommer till stånd, som drar bort denna trafik, är det lätt att räkna ut, i vilket läge Gävle stad kommer. Jag anför detta endast såsom ett exempel.

Herr andre vice talmannen betonade upprepade gånger, att det är nödvändigt, att staten övertar och rationaliserar de enskilda järnvägarna, och påpekade, att järnvägarna måste tjäna trafikintresset. Kommunerna ha självfallet gjort sina insatser av kapital i enskilda järnvägar för att tillvarata sina trafikintressen. Jag ställer emot herr andre vice talmannens uttalande alla de yttranden, som avgivits i frågan av kommuner, länsstyrelser, sammanslutningar inom näringslivet, en mängd handelskamrar o. s. v., som framfört mer eller mindre allvar-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)
 ligen betänkligheter emot det föreliggande förslaget. Är det någon, som tror, att alla dessa kommuner, länsstyrelser, handelskamrar och andra ha gjort det utan att de haft trafikintresset för ögonen? De anse, att ett förstatligande skulle innebära en fara för bygderna och för näringslivet.

Nu är naturligtvis utgången av omröstningen i kammaren i denna fråga given, och jag kan därför inte annat än hoppas, att alla farhågor i framtiden komma att visa sig ha varit obefogade.

Herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet talade om den enighet, som är tillfinnandes i frågan. Ja, enighet har rätt om rationaliseringen, men någon enighet har visst inte förelegat — det framgår av utskottsutlåtandet — när det gäller att rationaliseringen skall ske genom statens övertagande av de enskilda järnvägarna. Man bör skilja mellan *rationalisering* och *socialisering*. Herr Nilsson i Malmö sade nyss, att man i utskottet aldrig talat om socialisering. Det må vara sant. Men framstående socialdemokratiska tidningar ha dock ordat om att socialiseringen här är på väg och att det föreliggande förslaget är en vinst för socialiseringssträvandena. Vi kunna väl nämna sakerna vid deras rätta namn.

Departementschefen talade om att det nu existerar en järnvägs-kris. Det är tyvärr på det sättet, att järnvägarna för närvarande genomgå en kris. Men vid sidan av järnvägs-krisen är det också en sjöfarts-kris, särskilt inom kustsjöfarten. Denna är icke endast av rent ekonomisk utan även av social art. Både järnvägs-krisen och kustsjöfarts-krisen ha ju uppstått till följd av automobiltrafikens utveckling. Jag hoppas livligt, att herr statsrådet skall kunna lösa detta problem. Det är svårt, men svårigheterna äro ju till för att övervinnas.

Herr statsrådet reagerade emot att reservanterna gå in för att de största och bärkraftiga företagen skola undantagas från förstatligande. Jag ber om ursäkt, herr statsråd, men herr statsrådets inställning på den punkten tycker jag bestämmas av krassa och till och med brutala socialiseringssynpunkter.

Vidare vände sig herr statsrådet, liksom nyss herr Nilsson i Malmö, emot reservanternas förslag beträffande nämnden. Herr statsrådet menade, att ifrågasvarande uppgifter skulle fyllas av järnvägsstyrelsen. Men järnvägsstyrelsen kan väl icke vara Celestin och Floridor på samma gång! Nog är det väl billigt begärt, att när järnvägsstyrelsen, som skall köpa eller, för att använda ett mera adekvat uttryck, taga de enskilda järnvägarna, det skall finnas en opartisk nämnd med en viss befogenhet, till vilken de enskilda järnvägarna kunna trygga sig. Herr Nilsson i Malmö menade, att det inte finns någon opartisk person, som skulle kunna vara ordförande i den nämnden; han sade till och med, att en sådan opartisk person inte är född. Vi ha väl i vårt land på skilda områden opartiska instanser, där såsom ordförande sitta opartiska personer. Jag skulle tro, att vi äro ganska lyckligt lottade här i landet, när det gäller tillgång på personer, som äro obundna av politiska partier och av ekonomiska intressen och som med skäl kunna kallas opartiska. De finnas väl främst bland ämbetsmännen. Har herr Nilsson rätt i sitt påstående, måste en mängd personer, som fungerat i sådana befattningar, ha varit ofödda.

Med dessa ord anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till reservationen.

Herr Velander: Herr talman! I det föreliggande ärendet har jag framburit en motion, och tillåter jag mig i anledning därav att här framföra några reflexioner.

I sitt utlåtande konstaterar statsutskottet inledningsvis, att i de länder, där järnvägsnätet befinner sig i enskilda företagens händer, exempelvis i England och Förenta staterna, den senaste tidens utveckling kännetecknats av en del-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

vis genom statliga tvångsåtgärder genomförd koncentration. När utskottet i samband därmed finner det klarlagt, att just på den vägen betydande järnvägs-ekonomiska och samhällsekonomiska besparingar stå att vinna, hoppas jag, att utskottet icke velat lägga tonvikten huvudsakligen på orden »statliga tvångsåtgärder». Jag utgår ifrån att detta icke ens varit andre vice talmannens avsikt, ehuru han, såsom framgick av hans anförande, var på det klara med att man hos oss till slut skulle nödgas tillgripa statliga tvångsåtgärder. Även på detta område, alltså i fråga om järnvägarna, har nämligen den fria företagsamheten i vårt land spelat en mycket betydande roll och resultat därigenom vunnits, som eljest skulle ha uteblivit eller i varje fall väsentligen fördröjts, därest initiativet varit förbehållet statsmakten.

På sina håll har man under de senaste dagarna sökt att såsom en betydande framgång för den socialistiska tanken inregistrera den föreliggande kungl. propositionen och särskilt den omständigheten, att till och med högern inom statsutskottet delvis biträtt propositionens linje. När departementschefen här i kammaren framhållit, att propositionen bör betraktas mot bakgrunden av en allmän och djupgående kris inom världssamfärdseln, tänker jag mig, att det i detta uttalande icke ligger det minsta erkännande av att departementschefen för sin del velat befördra den socialistiska tanken. Detsamma torde med säkerhet kunna sägas, när det gäller högern i och även utanför utskottet. Man kan förstå, att personer, som tro sig vara socialister, understundom känna ett utomordentligt starkt behov särskilt i närvarande världsläge att se den allt grumligare socialistiska tanken manifesterad i gripbara ting. Men man bör därför inte tillåta sig att tro, att andra, som principiellt tidigare icke följt sådana tankebanor, nu skattat åt någon slags socialism. Man må i sådant sammanhang icke bortse ifrån det faktum, att redan från järnvägarnas barn-dom det enskilda initiativet varit utnotat från vad vi nu kalla statsbanenätet och att ingen därför i denna stund lär med någon grad av exakthet kunna angiva, hur detta järnvägsnät såsom helhet betraktat skulle ha tett sig den dag som är, därest så icke hade varit förhållandet. Något bevis för den ena driftsformens överlägsenhet i förhållande till den andra, statsdriftens i förhållande till privatdriftens eller vice versa, kommer sålunda ståndpunktstagan-det här i dag icke att utgöra. För min del vill jag icke underkänna den uppfattningen, att i närvarande läge en rationalisering eller ett samordnande av det på ett stort antal förvaltningar splittrade svenska järnvägssystemet är på sin plats, och jag utgår också ifrån att en sådan rationalisering icke kan upp-nås på andra vägar än genom statsinlösen av vissa banor. Men i likhet med reservanterna anser jag, att en sådan statsinlösen icke bör äga rum i större utsträckning än som ur rationaliseringssynpunkt kan anses påkallat. Jag kän-ner mig sålunda inte övertygad om att den härmed icke sammanfallande stånd-punkt, som förfäktats från statsrådsbanken och av utskottets talesmän, kan anses vara på något sätt sakligt motiverad.

Det är en annan sak, som jag i anslutning till herr J. B. Johanssons anför-ande vill begagna tillfället att understryka. Jag åsyftar den fara, som kan anses ligga i ett sammanförande i statens hand icke blott av de enskilda järn-vägarna utan även av en alltmer omfattande till järnvägarna hörande motor-trafik. Ett statligt trafikmonopol beträffande transporterna till lands kan in-rymma mycket betydande risker i skilda hänseenden. Med mitt sätt att se kan bland annat näringslivet komma att bli åtskilligt lidande därpå.

Det var emellertid en särskild synpunkt jag i egenskap av motionär närmast avsåg att beröra.

Järnvägskommittén av år 1936 har, förbehållslöst kan man säga, förordat de enskilda järnvägarnas förstatligande. Kommittén har förutsatt, att detta

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.) skulle kunna genomföras på frivillighetens väg på basis av resp. företags affärsvärde, men om detta visade sig icke vara möjligt, skulle tvångsinlösen äga rum enligt ett av kommittén utarbetat förslag till lag i ämnet.

De enskilda järnvägarna ha ju tillkommit efter av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall meddelad koncession. Genom koncessionen har grundats ett rättsförhållande mellan staten å ena sidan och koncessionshavaren å den andra. Detta rättsförhållande inrymmer vissa förpliktelser för koncessionshavaren och vissa befogenheter för staten men även vissa rättigheter för koncessionshavaren såsom äganderätt, om än begränsad, till järnvägen samt rätt att driva trafik därå m. m. De flesta järnvägskoncessionerna innehålla därjämte bestämmelser om villkoren för en eventuell statsinlösen, innefattande bl. a. grunderna för lösesummans fastställande. Kommittén har nu vid sitt övervägande av koncessionernas inlösningsbestämmelser kommit till det överraskande resultatet, att dessa icke behöva följas vid ett förstatligande av visst järnvägsföretag. Denna kommitténs ståndpunkt kan näppeligen vara riktig. Antingen äro koncessionsvillkoren icke bindande för någondera parten eller också äro de förpliktade för dem båda. Att de icke skulle vara bindande för koncessionshavaren, har icke från något håll ifrågasatts, och då synes åtminstone mig den slutsatsen vara ofrånkomlig, att inlösningsbestämmelserna jämväl måste vara bindande för staten. En annan sak är, att villkoren genom ömsesidiga överenskommelser kunna modifieras eller helt sättas ur kraft.

Departementschefen ansluter sig i princip till kommitténs uppfattning, i det han uttalar, att ur rättslig synpunkt hinder icke synes »föreligga mot en lagstiftning, som grundad å allmänna trafikintressen ålägger de enskilda järnvägarnas innehavare att avstå järnvägarna till staten mot ersättning, bestämd efter grunder angivna i särskild lag». Departementschefen iakttar dock en viss försiktighet. Han skjuter sålunda tills vidare den särskilda lagen åt sidan med det uttalandet, att något trängande behov därav icke föreligger, utan att anledning finnes till antagande, att även i fortsättningen, såsom hittills, frivilliga överenskommelser skola leda till resultat, som för båda parterna kunna betraktas såsom tillfredsställande. Departementschefen vill alltså söka sig fram på frivillighetens väg, och det bör man ju vara honom tacksam för. Sakens vidare utveckling förklaras »närmast få bero av järnvägsstyrelsens och de olika järnvägsföretagens förmåga av godvillig överenskommelse». Även om man delar departementschefens inställning beträffande möjligheten eller sannolikheten av att överenskommelser i godo kunna träffas, måste man ifrågasätta lämpligheten av att han, såsom här skett, viftar med en tvångslagstiftning såsom ett alternativ eller hot för den, som vid de blivande underhandlingarna icke är tillräckligt foglig och eftergiven, när det gäller att tillvarata sina intressen. Man kan under sådana förhållanden fråga sig, om förhandlingarna verkligen komma att bli sådana, att de kunna karakteriseras såsom frivilliga.

Ur antydd synpunkt måste det enligt mitt förmenande vara på sin plats att bestämt hävda den meningen, som ock under ärendets utredning i olika sammanhang och från skilda håll har kommit till uttryck, nämligen att enligt gällande svensk rätt den uppfattningen näppeligen kan vara riktig, att staten i sitt förhållande till de enskilda järnvägarnas ägare skulle äga befogenhet att ensidigt sätta koncessionernas inlösningsbestämmelser ur kraft. En sådan ordning skulle innebära ett allvarligt hot mot rättssäkerheten med vittgående konsekvenser på olika områden icke minst i framtiden. Det måste allvarligt beklagas, att såväl kommittén som departementschefen, vilka båda förutsätta, att frivilliga överenskommelser skola kunna träffas, lett in diskussionen på sådana betänkliga vägar.

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)

Departementschefen betonade i sitt anförande, att enighet förelåg beträffande det väsentliga i denna fråga och att det endast var rörande detaljer, som meningarna gingo isär. Departementschefen antydde dock icke på något sätt sin inställning till frågan, om koncessionsvillkorens rättsliga innebörd och konsekvenser. Därav kan dragas den slutsatsen, att den sidan av saken enligt departementschefens uppfattning knappast utgör någonting väsentligt. Jag beklagar livligt, om detta verkligen skulle vara departementschefens ståndpunkt. Enligt min mening måste nämligen spörsmålet om huruvida allmänna rättsgrundsatser skola upprätthållas eller ej betraktas såsom någonting centralt och väsentligt, och jag måste därför förutsätta, att departementschefen, ehuru han icke gick in på sagda spörsmål, dock delar denna min uppfattning.

Jag kan för övrigt i detta sammanhang åberopa Kungl. Maj:ts proposition nr 251 angående lagring av brännolja. Den ståndpunkt, som jag här förfäktat, kommer i den propositionen till otvetydigt uttryck. Där heter det bland annat, att en i ett civilrättsligt avtal gjord utfästelse — exempelvis ett avtal mellan staten å ena sidan och enskild person eller företag å den andra — torde få betraktas såsom bindande oavsett kommande eventuella lagstiftningsåtgärder. Det är inte departementschefen själv, i det fallet statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet, som direkt har uttalat denna mening, men den kommer till synes i en promemoria, som departementschefen åberopat, och följaktligen har jag anledning förut-sätta, att innehållet i denna promemoria övrensstämmer med departementschefens uppfattning. Med utgångspunkt från detta förhållande skulle jag vilja rikta en direkt fråga till herr statsrådet och chefen för kommunikationsdepartementet, och den skulle lyda sålunda: anser icke statsrådet, att det rättsförhållande, som koncessionerna konstituerar, utgör eller innefattar ett civilrättsligt avtal med för båda kontrahenterna bindande verkan?

Jag skall, med hänsyn till att tiden är så pass långt framskriden, inte ytterligare fullfölja mitt resonemang. Jag kan i stort sett ansluta mig till den uppfattning, som kommit till uttryck i den vid utskottsutlåtandet fogade reservationen. Jag ber därför, herr talman, även jag att få yrka bifall till denna reservation.

I detta anförande instämde herr *Herlitz* och herr *Björkman, Gustaf*.

Herr Holmström: Herr talman! Jag var så intensivt inriktad på att mitt anförande nyss inte skulle bli för långt, att jag glömde bort att taga upp en fråga, som jag nu ber att få säga några ord om.

I den motion, som jag tillsammans med några andra ledamöter av kammaren väckt, ha vi framhållit betydelsen av att personalens intressen tillvaratas, då de enskilda järnvägarna förstatligas. Det medför ganska stora risker för personalen vid enskilda järnvägar, då dessa förstatligas. Jag tillåter mig att ge en illustration av detta påstående.

Pensionärerna vid Uppsala—Gävle järnväg hade en pension på 40 procent av lönen. Så övertogs Uppsala—Gävle järnväg av staten, och då fingo de behålla denna pension. Hade Uppsala—Gävle järnväg fortfarande drivits som enskilt företag, hade de emellertid fått pensionen höjd till omkring 60 procent. Personalen hade nämligen fört underhandlingar med styrelsen och fått ett löfte därom, vilket styrelsen naturligtvis icke länge hade kunnat komma ifrån. Nu företogs emellertid ett forcerat förstatligande av järnvägen, varvid den frågan kom vid sidan. Ifrågavarande gamla pensionärer inlämnade därför till regeringen en skrivelse vid en personlig uppvaktning den 17 december 1936, i vilken de begärde att få en pensionsförbättring. Denna deras frau-

Ang. enhetliggörande av det svenska järnvägsnätet. (Forts.)
 ställning har sedan vandrat från det ena departementet till det andra, från det ena verket till det andra. Den inlämnades den 17 december 1936. Ännu i denna dag, den 17 maj 1939, tycks det inte blivit något åtgjort i ärendet. I varje fall ha pensionärerna icke fått något besked.

Det gäller ju här en kår, som är på avskrivning. Pensionärerna dö den ene efter den andre. De hoppas givetvis att hinna få se resultatet av sin framställning. Jag förstår mycket väl, att det är förenat med vissa svårigheter att ordna en sådan sak. Men nog borde väl den kunna klaras, när de väntat så länge. De där gamlingarna gå faktiskt och tro, att det är meningen, att de allihop skola dö, innan det blir något beslut med anledning av deras framställning. Dröjsmålet är kanske ett utslag av den mycket omtalade Kungl. Maj:ts nådiga tågordning, en tågordning som för järnvägspersonalen i detta fall har varit till stor besvikelse. Jag vågar inte direkt påstå, att dröjsmålet i själva verket beror på brist på förståelse för deras önsknings. Jag har emellertid med detta velat illustrera, hur det kan gå för de enskilda järnvägarnas personal efter ett förstatligande, och jag begagnar tillfället att vördsam hemställa till Kungl. Maj:t att nu äntligen slutföra detta ärende på ett för ifrågavarande personal lyckligt sätt.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen jämlikt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i det under behandling varande utlåtandet hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, sedan han upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig anse denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde votering, i anledning varav uppsattes samt efter given varsel upplästes och godkändes en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad statsutskottet hemställt i sitt utlåtande nr 172, röstar
 Ja;

Den, det ej vill, röstar
 Nej;

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den vid utlåtandet avgivna reservationen.

Sedan kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen änyo upplästes, verkställdes till en början omröstning på det sätt, att efter särskilda uppmaningar av herr talmannen först de ledamöter, som ville rösta för ja-propositionen, och därefter de ledamöter, som ville rösta för nej-propositionen, reste sig från sina platser. Herr talmannen förklarade därpå, att enligt hans uppfattning flertalet röstat för ja-propositionen.

Då emellertid herr *Johansson, Johan Bernhard*, begärde rösträkning, verkställdes nu votering medelst omröstningsapparat; och befunnos vid omröstningens slut rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 73;
 Nej — 26.

Därjämte hade 3 ledamöter tillkännagivit, att de avstode från att rösta.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 173, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till om- och tillbyggnad av posthuset i Umeå; samt
nr 174, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående omorganisation av vattenfallsstyrelsen m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bevillningsutskottets betänkanden:

nr 25, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om fortsatt giltighet av förordningen den 18 juni 1937 (nr 481) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om stämpelavgift vid köp och byte av fondpapper; samt

nr 26, i anledning av väckt motion angående tullen å knivar och gafflar.

Vad utskottet i dessa betänkanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo bankoutskottets utlåtanden:

nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändrad lydelse av 14, 16 och 36 §§ lagen den 30 juni 1934 (nr 437) för Sveriges riksbank;

nr 46, i anledning av väckt motion om beredande av tjänste- och familjepensionsrätt åt extra lantmätare;

nr 47, i anledning av styrelsens för riksdagsbiblioteket framställning om pension till förre överbibliotekarien vid riksdagsbiblioteket fil. doktorn R. G. Höckerts änka Gundhild Christina Höckert;

nr 48, i anledning av fullmäktiges i riksbanken framställning rörande anordnande av vissa förvaringsutrymmen för riksbanken och riksgäldskontoret;

nr 49, i anledning av väckt motion angående anordnande av ett statens emissionsinstitut med ensamrätt att i landet emittera vissa obligationer; samt

nr 50, i anledning av väckt motion angående utredning om åtgärder för undanröjande av missförhållanden inom bankverksamheten i landet m. m.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Då alla ärenden på föredragningslistan nu blivit behandlade, medgav kam-maren, på framställning av herr talmannen, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Herr *Petersson, Knut*, avlämnade en av honom och herr *Albertsson* under-tecknad motion, nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till maximiprislag.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 256, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående understöd åt verkstadsskolor för viss arbetslös ungdom samt stipendier åt elever vid dylika skolor;

nr 258, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering i statens allmänna fastighetsfond, avseende socialdepartementets verksamhetsområde;

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till kapitalinvestering i fonden för förslag till statsverket, avseende finansdepartementets verksamhetsområde; samt

nr 265, i anledning av vissa av Kungl. Maj:t i statsverkspropositionen gjorda framställningar om anslag till universiteten i Uppsala och Lund m. m. jämte i ämnet väckta motioner.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 267, angående åvägbringande av större enhetlighet i fråga om måltidstider; och

nr 268, angående hemhjälpsverksamhetens planmässiga organiserande och stödjande från det allmännas sida.

Anmälades och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 13, i anledning av väckt motion om uteslutande ur vissa kommunallagar m. fl. författningar av bestämmelserna om obligatorisk uppläsning av kungörelse om stämma och sammanträde m. m.;

nr 14, i anledning av väckta motioner om författningsändringar beträffande samarbetet mellan regering och riksdag i utrikespolitiska ärenden;

nr 15, i anledning av väckta motioner angående formerna för riksdagens budgetbehandling; och

nr 16, i anledning av väckt motion om ändring av gällande bestämmelser rörande kvalificerad majoritet för vissa kommunala beslut;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 4, angående regleringen för budgetåret 1939/40 av utgifterna under riksstatsens fjärde huvudtitel, innefattande anslagen till försvarsdepartementet;

nr 175, på grund av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrad lydelse av 35 § civila avlöningsreglementet den 4 januari 1939 (nr 8) jämte i ämnet väckta motioner;

nr 176, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande av vissa kostnader i samband med inbördeskriget i Spanien;

nr 177, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående uppförande av beskickningshus i Tokio m. m.;

nr 178, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående indragning av sändebudsbefattningen i Prag och upprättande av en sändebudsbefattning i Belgrad;

nr 179, i anledning av väckta motioner om vissa åtgärder för tillgodoseende av västkustens sjöförsvär;

nr 180, i anledning av väckt motion om mottagande av bidrag från kommun till anskaffning av luftvärnspjäser till hemortens försvar m. m.;

nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående lönerreglering för ordinarie tjänstemän vid de allmänna läroverken m. fl. statliga undervisningsanstalter jämte i ämnet väckta motioner;

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisoriska avlöningsbestämmelser under budgetåret 1939/40 för vissa kommunalanställda lärare m. fl.;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående vissa särskilda grunder för lönetursberäkning för ordinarie lärare i övningsämne vid det statliga undervisningsväsendet;

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statliga och kommunala beredskapsarbeten m. m. jämte i ämnet väckta motioner;

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till statens arbetslöshetskommission, reservarbeten och kontantunderstödsverksamhet m. m. jämte i dessa ämnen väckta motioner;

nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till oförutsedda utgifter; och

nr 187, i anledning av väckta motioner om möjligheterna att underlätta tillgången till elektrisk kraft för landsbygdens folk;

bankoutskottets utlåtanden:

nr 51, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt befrielse för riksbanken från skyldigheten att inlösa av banken utgivna sedlar med guld m. m.;

nr 52, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fortsatt giltighet av lagen den 4 juni 1937 (nr 305) angående rätt för Konungen att i vissa fall meddela särskilda bestämmelser om bankaktiebolags kassareserv;

nr 53, i anledning av framställning från fullmäktige i riksgäldskontoret angående förlängning av bemyndigande för fullmäktige att till riksbanken överlämna skattkamarväxlar m. m.;

nr 54, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret framställning om årligt understöd åt en städerska vid riksdagshuset; och

nr 55, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ändrade pensionsbestämmelser för lärare vid kommunala flickskolor, kommunala mellanskolor, praktiska mellanskolor och högre folkskolor; samt

andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition angående förslag till lag om vissa ändringar i värnpliktslagen den 30 juni 1936 (nr 443), dels ock i ämnet väckta motioner.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 5.26 e. m.

In fidem
G. H. Berggren.

Fredagen den 19 maj.

Kammaren sammanträdde kl. 4 e. m.

Herr statsrådet *Eriksson* avlämnade Kungl. Maj:ts propositioner:
nr 305, med förslag till beräkning av vissa inkomster å riksstaten för budgetåret 1939/40 m. m.;
nr 309, med ändrat förslag till förordning om fortsatt tillämpning av förordningen den 8 juni 1923 (nr 155) angående omsättnings- och utskänkningskatt å spritdrycker;
nr 310, angående anslag till löneunderstöd för vissa regummeringsföretag;
nr 312, med förslag till grunder för dyrtidstillägg åt präster för budgetåret 1939/40; samt
nr 314, angående anslag till avlöningar till pastorer vid svenska församlingar i utlandet m. m.

Anmälades och godkändes bevillningsutskottets förslag till riksdagens skrivelse, nr 276, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 18 § 3 mom. och 30 § 3 mom. förordningen den 11 juni 1926 (nr 207) angående tillverkning och beskattning av brännvin.

Föredrogs och hänvisades till behandling av lagutskott den av herr *Petersson*, *Knut*, och herr *Albertsson* väckta motionen, nr 338, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till maximiprislag.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran konstitutionsutskottets utlåtanden nr 13—16, statsutskottets utlåtanden och memorial nr 4 och 175—187, bankoutskottets utlåtanden nr 51—55 ävensom andra lagutskottets utlåtande nr 30.

Herr **förste vice talmannen**, erhöll på begäran ordet och yttrade. Jag får hemställa, herr talman, att kammaren måtte besluta, att å morgondagens föredragningslista bland två gånger bordlagda ärenden upptages andra lagutskottets utlåtande nr 30 närmast före statsutskottets utlåtande nr 4.

Denna hemställan bifölls.

Föredrogs och bordlades på begäran Kungl. Maj:ts denna dag avlämnade propositioner nr 305, 309, 310, 312 och 314.

Herr *Holmström* väckte en motion, nr 339, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provisorisk avlöningsförstärkning och provisoriskt dyrorottstillägg åt vissa befattningshavare m. m.

Motionen blev på begäran bordlagd.

Anmäldes och bordlades bevillningsutskottets betänkanden:

nr 27, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av ett avtal mellan Sverige och Amerikas Förenta Stater för undvikande av dubbelbeskattning och fastställande av bestämmelser angående ömsesidig handräkning beträffande inkomst- och andra skatter, m. m.;

nr 28, i anledning av väckta motioner om sänkning av tullen å för tillverkning av traktorer avsedda delar och tillbehör;

nr 29, i anledning av väckta motioner om beskattning av oförtjänt tomt- och fastighetsvärdestegring; samt

nr 30, i anledning av väckta motioner angående rätt att i deklaration av inkomst av fastighet avdraga viss nybyggnadskostnad samt om ändring av kommunalskattelagens avdrags- och avskrivningsbestämmelser med avseende å jordbruket.

Justerades protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 4.09 e. m.

In fidem
Erik Carlén.
